

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาศิลปะอิสลามเพื่อประยุกต์ใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล

โดย

นายพิบูล ไวกิจตรกรรม

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ปีงบประมาณ 2555

ISBN XXX-XXX-XXX-X

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาศิลปะอิสลามเพื่อประยุกต์ใช้กับสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล

โดย

นายพิบูล ไวจิตรกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ปีงบประมาณ 2555

ISBN XXX-XXX-XXX-X

บทคัดย่อ

ชื่อรายงานการวิจัย : การศึกษาศิลปะอิสลามเพื่อประยุกต์ใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์
ฮาลาล
ชื่อผู้วิจัย : นายพิบูล ไวจิตรกรรม
ปีที่ทำการวิจัย : 2555

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของศิลปกรรมอิสลามและวิธีสื่อสารด้วยภาพที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวไทยมุสลิมและนักออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา เพื่อหาแนวคิดและรูปแบบสำหรับการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม กรอบแนวคิดของการวิจัยอยู่บนหลักการเรื่องอิสลามิกวิถ์ โลกาวิถ์และท้องถิ่นวิถ์

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่ควรใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย คือ 1) ลายเรขาคณิต 2) สัญลักษณ์ของมัสยิด 3) ลายพรรณพฤกษา 4) สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย

ภาพแบบต่างๆ ที่ควรใช้ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย คือ 1) ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์ แทนการบอกเล่าตรงๆ 2) ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ 3) ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย 4) ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า 5) ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น 6) ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในชีวิต 7) ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ 8) ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้ 9) ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง 10) ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ 11) ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง

Abstract

Research Title : The study of Islamic Art for Halal Products Print Media
Author : Mr. Pibool Waijittragum
Year : 2012

The purpose of this research was to study Islamic Art and The Creative Executions (visual or image) which are suitable for Thai Halal print advertising media. A framework related to Islamization, localization and globalization was applied using quantitative research methods. The Muslims with dynamic roles in Islamic culture and The Art Directors were used to provide quantitative data.

The Islamic Art which are suitable for Thai Halal print advertising media are 1) Present with the image of Geometric Form. 2) Present with the image of The Mosque. 3) Present with the image of Floral Arabesque. 4) Present with the image of Muslims costume.

The visual communications which are suitable for Thai Halal print advertising media are 1) Present with the symbolize image. 2) Present with the package and product image. 3) Present with the product demonstration image. 4) Present with the endorsement and testimonial message. 5) Present with the problem solution. 6) Present with the slice of life scenery. 7) Present with the scientific and technical evidence. 8) Present with the before and after scenery. 9) Present with the comparison message. 10) Present with the documentary evidence. 11) Present with the straight sell and factual message.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาศิลปะอิสลามเพื่อประยุกต์ใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล” สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยทุนอุดหนุนการวิจัย จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีงบประมาณ 2555 และด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายท่าน ที่ให้ข้อเสนอแนะ คำปรึกษา ความคิดเห็นและให้กำลังใจ

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและบุคลากรทุกท่านของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่อำนวยความสะดวกและช่วยประสานงานเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ คณบดี คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่ให้โอกาสได้ทำงานวิจัย ให้ข้อเสนอแนะและคำปรึกษา

ขอขอบคุณ ดร.จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ อาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ ผศ.ดร. อาดิศร์ อิดริส รักษาณีน อาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต สำหรับความรู้เรื่องศาสนาอิสลาม ศิลปะและวัฒนธรรมอิสลาม คุณทำเนียบ แสงเงิน นักวิชาการด้านวัฒนธรรมอิสลาม

ขอขอบคุณ อีหม่าม บิหลั่น คอเต็บและสัปบุรุษจากมัสยิดบางหลวง (กุฎีขาว) มัสยิดยะวา มัสยิดอินโดนีเซีย มัสยิดฮารูณ มัสยิดกาวติลอิสลาม (ตึกแดง) มัสยิดกุฎีหลวง (กุฎีเจ้าเซ็น) มัสยิดกุฎีเจริญพาสณ์ มัสยิดผดุงธรรมอิสลาม มัสยิดต้นสน มัสยิดจักรพงษ์ มัสยิดยามีอุลอิสลาม (รวมคำแหง) มัสยิดยามีอุลอิสลาม (บางมะเขือ) มัสยิดอันซอร์ริชุนนะห์ (บางกอกน้อย) มัสยิดบางอ้อ มัสยิดเซฟี (ตึกขาว) มัสยิดบางอุทิศ มัสยิดมหานาค มัสยิดหลวงโกชาอิสลาม (วัดเกาะ) มัสยิดนูรุลอิสลาม (บ้านป่า) มัสยิดศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ขอขอบคุณ นักวิชาการและนักออกแบบโฆษณาทั้งที่เป็นมุสลิมและมีไม่มุสลิมทุกท่าน ที่สละเวลอันมีค่ามาให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถาม

ขอกราบขอบพระคุณ บุรพจารย์ทุกท่านที่ให้อภัยความรู้ ขอขอบคุณ ภรรยาที่เป็นกำลังใจมาตลอด

นายพิบูล ไวกิจกรรวม

30 ตุลาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(i)
Abstract	(j)
กิตติกรรมประกาศ	(k)
สารบัญ	(l)
สารบัญตาราง	(n)
สารบัญภาพ	(p)
สารบัญแผนภูมิ	(s)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหาของการวิจัย	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
กรอบแนวความคิดของการวิจัย	4
วิธีการดำเนินการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
นิยามคำศัพท์	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิดและทฤษฎีของการวิจัย	11
แนวคิดอิสลามภวัตน์	11
ศาสนาอิสลาม	11
ศาสนาอิสลามในประเทศไทย	14
แนวคิดโลกาภวัตน์	16
ความมั่งคั่งในศาสนาอิสลาม	16
แนวคิดท้องถิ่นภวัตน์	25
ศิลปะอิสลาม	26
แนวคิดในการสร้างมัสยิดในกรุงเทพฯ	40

	หน้า
การออกแบบเว็บไซต์	50
องค์ประกอบในการออกแบบเว็บไซต์	53
บุคลิกภาพในการออกแบบเว็บไซต์	61
การนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ในงานออกแบบ	63
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	66
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	66
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	69
การทดสอบความเที่ยงตรง	71
การทดสอบความน่าเชื่อถือ	72
บทที่ 4 ผลการวิจัย	74
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง 21 คน	74
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากตัวแทนชาวไทยมุสลิม 122 คน	76
ข้อมูลทางประชากร	76
องค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์	79
การใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า	80
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	92
สรุปผล	92
ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง 21 คน	92
ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างตัวแทนชาวไทยมุสลิม 122 คน	93
ภาคการออกแบบ	94
องค์ประกอบที่ควรใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์	94
ภาพแบบต่างๆ ที่ควรใช้ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์ฮาลาล ..	96
อภิปรายผล	101
ข้อเสนอแนะ	104
บรรณานุกรม	105
ภาคผนวก	110
ภาคผนวก ก	110
ภาคผนวก ข	114
ประวัติผู้วิจัย	123

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและลำดับขององค์ประกอบ ที่ควรใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์	74
4.2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและลำดับของการใช้ภาพ แบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า	75
4.3 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	76
4.4 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ	77
4.5 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา	77
4.6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ	78
4.7 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและลำดับของ องค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์	79
4.8 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและลำดับของ การใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า	80
4.8 (ต่อ) แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและลำดับ ของการใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า	81
4.9 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างเพศของผู้ตอบ ในเรื่ององค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์	82
4.10 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างเพศของผู้ตอบ ในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า	83
4.11 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอายุของผู้ตอบ ในเรื่ององค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์	84
4.12 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอายุของผู้ตอบ ในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า	85

4.12 (ต่อ) แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอายุของ ผู้ตอบในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า..	86
4.13 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างระดับการศึกษา ของผู้ตอบในเรื่ององค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์	87
4.14 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างระดับการศึกษา ของผู้ตอบในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ สำหรับสื่อสารแนวคิด	88
4.15 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอาชีพของผู้ตอบ ในเรื่ององค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์	89
4.16 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอาชีพของผู้ตอบ ในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ สำหรับสื่อสารแนวคิด	90
4.16 (ต่อ) แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอาชีพของ ผู้ตอบในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ สำหรับสื่อสารแนวคิด	91

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แผนที่แสดงจักรวรรดิอิสลาม ช่วง ค.ศ. 622 ถึง 750	12
2.2 คัมภีร์อัลกุรอาน	13
2.3 มัสยิดอัลฮะรออม นครมักกะฮ์ ศูนย์กลางการประกอบพิธีฮัจญ์	14
2.4 พระยาจุฬาราชมนตรี (สิน อหะหมัดจุฬา) ในรัชกาลที่ 5	15
2.5 โครงสร้างของมัสยิดมีการรวมศูนย์ไปที่ยอดโดม	19
2.6 มัสยิดสีน้ำเงินในอิสตันบูลตุรกี	19
2.7 ลายเรขาคณิตในพระราชวังอัลฮัมบราในกรานาดา สเปน	20
2.8 ลายเรขาคณิตที่ได้แรงบันดาลใจจากดอกไม้ แสดงถึงความจริงใจที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งมีชีวิต	20
2.9 การแบ่งพื้นที่ด้วยตารางเรขาคณิตในมัสยิด อิบ ตูลูนในไคโรอียิปต์ ...	21
2.10 รูปแบบของมัสยิดที่แสดงถึงความสมดุล	21
2.11 สัดส่วนทางเรขาคณิตที่ขุมประตู่ หัซ มาฮาลในอักคาร์, อินเดีย	22
2.12 โดมของมัสยิดเปรียบเสมือนท้องฟ้าและจักรวาล	23
2.13 ขุ้มโค้งและโดมของ The Dome of The Rock ในเยรูซาเล็ม, อิสราเอล	25
2.14 ตัวอย่างลายเรขาคณิตที่สร้างจากหลักการแบ่งพื้นที่ด้วยเลขฐานสอง	28
2.15 ตัวอย่างลายเรขาคณิตที่สร้างจากหลักการแบ่งพื้นที่ด้วยเลขฐานสาม	28
2.16 ตัวอย่างลายพรรณพฤกษาที่มีแรงบันดาลใจจากพืชและดอกไม้	30
2.17 ตัวอย่างตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ที่ใช้หลักการทางเรขาคณิต	31
2.18 ตัวอย่างตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ที่เขียนแบบอิสระ	31
2.19 ตัวอย่างตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ที่ออกแบบเป็นภาพสัญลักษณ์.....	32
2.20 ศิลปะอิสลามในสมัยจักรวรรดิอุมัยยาด	33
2.21 ศิลปะอิสลามในสมัยมัมลุก	33
2.22 ศิลปะอิสลามในสมัยจักรวรรดิออตโตมานและอนาโตเลีย	34
2.23 เจริญกษัตริย์จักรวรรดิอุมัยยาด	36
2.24 หอเกลียวและปูนบันลายพรรณพฤกษาที่เมืองซามาร์รา	37
2.25 สุสานของท่านอิสมาอีล ที่ 1	37

ภาพที่	หน้า
2.26 กระเบี่ ่องสี่ฟ้าศิลปะยุคเซลยุค	38
2.27 ศิลปะเมืองอิซนิก ที่มีลายพรรณพฤกษาสีฟ้า	38
2.28 ศิลปะที่มีชื่อเสียงของยุคซาฟาวิ	39
2.29 ภาพจิตรกรรมในตำนานกษัตริย์ชาห์ นามะห์	39
2.30 งานแกะสลักหินอ่อนในศิลปะยุคโมกุล	39
2.31 งานจิตรกรรมในสมัยกษัตริย์ชาห์ จาฮาน, จักรวรรดิโมกุล	40
2.32 ลายไทยที่ใช้ประดับเรือกอลและที่มีพื้น ฐานศิลปะอิสลาม	45
2.33 สถาปัตยกรรมและศิลปะไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของมัสยิดบางหลวง ...	46
2.34 ศิลปะไทยในเมียร์ร็อบและมิมบร์ที่เป็นส่วนหนึ่งของมัสยิดต้นสน	46
2.35 ลายพรรณพฤกษาที่มีเค้าโครงแบบไทย ในมัสยิดกุฎีเจริญพาสณ์	47
2.36 ลายในซุ้มอิวานที่มีเค้าโครงแบบไทย ในมัสยิดหลวงโกชาอิศหาก ...	47
2.37 อาคารมัสยิดต้นสนในอดีต	48
2.38 อาคารมัสยิดต้นสนในปัจจุบัน	49
2.39 ลายพุดตานใบเทศในมัสยิดบางหลวง (กุฎีขาว)	50
2.40 ตัวอย่างการใช้เส้นตรงในการสร้างลายเรขาคณิต	53
2.41 ตัวอย่างการใช้เส้นโค้งในการสร้างลายพรรณพฤกษา	54
2.42 ตัวอย่างการใช้เส้นตรงและเส้นโค้งในการสร้างลายเรขาคณิต	
ลายพรรณพฤกษาและตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์	54
2.43 ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวมีหัวแบบนั้ าหนักเส้นเท่ากัน	57
2.44 ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวมีหัวแบบนั้ าหนักเส้นไม่เท่ากัน	57
2.45 ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวไม่มีหัวแบบนั้ าหนักเส้นเท่ากัน	57
2.46 ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวไม่มีหัวแบบนั้ าหนักเส้นไม่เท่ากัน	58
2.47 ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวประดิษฐ์แบบนั้ าหนักเส้นเท่ากัน	58
2.48 ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวประดิษฐ์แบบนั้ าหนักเส้นไม่เท่ากัน	58
2.49 ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวอักษร์แบบนั้ าหนักเส้นเท่ากัน	58
2.50 ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวอักษร์แบบนั้ าหนักเส้นไม่เท่ากัน	59
2.51 ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวลายมีแบบนั้ าหนักเส้นเท่ากัน	59
2.52 ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวลายมีแบบนั้ าหนักเส้นไม่เท่ากัน	59
2.53 แสดงความสัมพันธ์กันของสีในระบบมันเชลล์	60

ภาพที่	หน้า
5.1 งานออกแบบที่ใช้ลายเรขาคณิตเป็นองค์ประกอบหลัก	94
5.2 งานออกแบบที่ใช้สัญลักษณ์ของมัสยิดเป็นองค์ประกอบหลัก	94
5.3 งานออกแบบที่ใช้ลายพรรณพฤกษาเป็นองค์ประกอบหลัก	95
5.4 งานออกแบบที่ใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกายเป็นองค์ประกอบหลัก ...	95
5.5 งานออกแบบที่ใช้ภาพสัญลักษณ์ในการสื่อสารแนวคิด	96
5.6 งานออกแบบที่ใช้ภาพสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ในการสื่อสารแนวคิด ...	96
5.7 งานออกแบบที่ใช้ภาพสถิติให้เห็นประโยชน์ในการสื่อสารแนวคิด ...	97
5.8 งานออกแบบที่ใช้ภาพผู้ทดลองใช้สินค้าในการสื่อสารแนวคิด	97
5.9 งานออกแบบที่ใช้ภาพแสดงการแก้ปัญหาให้เห็นในการสื่อสารแนวคิด ..	98
5.10 งานออกแบบที่ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตในการสื่อสารแนวคิด	98
5.11 งานออกแบบที่ใช้ภาพการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ในการสื่อสารแนวคิด	99
5.12 งานออกแบบที่ใช้ภาพแสดงผลก่อนใช้และหลังใช้ในการสื่อสารแนวคิด	99
5.13 งานออกแบบที่ใช้ภาพเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียในการสื่อสารแนวคิด ...	100
5.14 งานออกแบบที่ใช้ภาพแบบสารคดี – วิชาการในการสื่อสารแนวคิด ...	100
5.15 งานออกแบบที่ใช้ภาพแสดงข้อเท็จจริงในการสื่อสารแนวคิด	101

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1.1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย	4
2.1 แสดงแนวคิดที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาวิจัย	10
2.2 แสดงช่วงเวลาของจักรวรรดิอิสลาม	35

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนไทย 63 ล้านคนในปัจจุบัน มีความแตกต่างกันในหลายๆ มิติ เช่น เชื้อชาติ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประมาณร้อยละสิบของคนไทยนับถือศาสนาอิสลาม มากเป็นอันดับ 2 รองจากศาสนาพุทธ (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล 2551) วิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมจึงเป็นวัฒนธรรมกระแสรองในประเทศไทย ด้วยความมุ่งมั่นในหลักศรัทธาหลักปฏิบัติและหลักคุณธรรม ทำให้ชาวไทยมุสลิมใช้ชีวิตอย่างมีความสุข มีสันติ มีระเบียบวินัย ให้อภัย ไม่ประมาท ไม่ฟุ้งเฟ้อ ลุ่มหลง และอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนกับชาวไทยทุกศาสนา

การยึดมั่นในหลักศรัทธา หลักปฏิบัติและหลักคุณธรรม ช่วยให้ผู้มุสลิมดำเนินชีวิตไปอย่างมั่นคง มีสติและมีการเตรียมพร้อมในทุกๆ ด้าน ทำสิ่งที่ถูกต้องโดยไม่ต้องมีผู้ตรวจสอบและไม่ตั้งตนเป็นผู้ตัดสินคนอื่น เป็นการรับผิดชอบต่อสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเองก่อน ตามปรัชญาแนวคิดที่ว่า ทำดีตามแนวทางของอิสลาม เพื่อความสุขที่ยั่งยืนในโลกหน้า ความคาดหวังสูงสุดของมุสลิม คือ เป็นที่โปรดปรานของพระเจ้า (จรัล มะลูลีม, 2550) ดังนั้นมุสลิมจึงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไปเพื่อไม่ให้ลุ่มหลงไปกับกิเลสไม่หลงไหลในภาพมายาลวงตา

แนวคิดและการปฏิบัติที่สำคัญมากข้อหนึ่ง ที่อยู่ในหลักการแห่งคุณธรรมของมุสลิม คือ ฮาลาล ซึ่งหมายถึง สิ่งที่ศาสนาอนุมัติ เช่น อนุมัติให้กิน ให้ดื่ม ให้ทำ ให้ใช้สอย การอนุมัติหรือการห้ามสิ่งใดในศาสนาอิสลาม เป็นประกาศิตที่มาจาก อัลลอฮ์ (พระเจ้าของมุสลิม) มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพราะมีความเชื่อมั่นศรัทธาว่า โลกนี้มีพระเจ้าองค์เดียว พระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้น นมัสการที่พระเจ้าอนุมัติเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ ฮาลาล เป็นได้ทั้งสิ่งที่กินได้ เช่น อาหาร ยา สมุนไพร และสิ่งที่กินไม่ได้ เช่น เครื่องอุปโภค เสื่อผ้า ผลิตภัณฑ์ต่างๆ รวมถึงการบริการต่างๆ เช่น สถาบันการเงิน สปา โรงแรม สถานพยาบาล โรงเรียน กิจการขนส่ง ฯลฯ ดังนั้นผลิตภัณฑ์หรือบริการใดก็ตาม หากไม่ขัดแย้งกับหลักการในศาสนาอิสลาม ย่อมเป็นฮาลาลได้ทั้งสิ้น

ปัญหาของการวิจัย

ฮาลาลเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทย แต่ก็ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากสังคมและมีสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ฮาลาลวางจำหน่ายอย่างแพร่หลาย ส่วนใหญ่เป็นสินค้าบริโภคที่มีภาพลักษณ์แบบผลิตภัณฑ์ทั่วไป ที่แสดงความเป็นฮาลาลโดยใช้เครื่องหมายตราฮาลาลเป็นสัญลักษณ์บ่งชี้ การที่ผลิตภัณฑ์ฮาลาลในไทยไม่มีคุณลักษณะเฉพาะตัว มีสาเหตุมาจาก ข้อที่หนึ่ง ตามหลักการของศาสนาอิสลาม จะให้ความสนใจในกระบวนการผลิตที่ถูกต้อง มากกว่าที่จะเน้นเรื่องภาพลักษณ์ภายนอกของผลิตภัณฑ์ฮาลาล ข้อที่สอง จำนวนประชากรมุสลิมในประเทศไทยมีไม่มากนัก จึงไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของอุตสาหกรรมอุปโภคบริโภค ทำให้ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ฮาลาล ซึ่งส่วนมากไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม มองข้ามอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมอิสลามแต่ปัญหานี้ไม่เกิดขึ้นกับประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นหลักซึ่งมีวัฒนธรรมที่บ่งบอกอัตลักษณ์ของตนอยู่ก่อนแล้ว จึงไม่จำเป็นจะต้องใส่ความเป็นอิสลามเข้าไปแต่อย่างใด

ในปัจจุบัน ผู้บริโภคมีความหลากหลายมากขึ้น ในด้านอายุเพศ อาชีพ ชนชั้นทางสังคม รูปแบบชีวิต วัฒนธรรมและศาสนา ผู้บริโภคในแต่ละกลุ่มย่อมมีความต้องการที่แตกต่างกันจึงเกิดการทำการตลาดเฉพาะกลุ่มกันมากขึ้น ตลาดผู้บริโภคกลุ่มมุสลิมในยุคโลกาภิวัตน์ก็เช่นเดียวกันกับตลาดกลุ่มอื่นๆ คือ นอกจากจะต้องการผลิตภัณฑ์ฮาลาลที่ถูกต้องตามหลักศาสนาแล้ว ยังต้องการสิ่งที่ตอบสนองทางจิตใจ ต้องการให้ผู้อื่นมองเห็นความสำคัญของตนต้องการการยอมรับจากสังคมรอบตัว

แนวคิดและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม ทำให้เกิดการแบ่งส่วนทางการตลาดและการวางตำแหน่งสินค้าสำหรับผู้บริโภคกลุ่มใหม่ที่ใช้หลักการทางประชากรศาสตร์ ศาสนาและรูปแบบการดำเนินชีวิต (Shiffman & Kanuk, 2000) ปัจจุบันการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามได้รับความสนใจมากขึ้น เช่น เรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิม เรื่องรูปแบบมัสยิดในแผ่นดินไทย เรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิม เรื่องการพัฒนาอาหารฮาลาล เป็นต้น แต่ยังไม่พบการวิจัยเกี่ยวกับศิลปะหรือการออกแบบในประเทศไทยที่เชื่อมโยงกับศาสนาอิสลาม

โครงสร้างของงานออกแบบที่เกี่ยวข้องศาสนาอิสลาม มักจะมีพื้นฐานมาจากศิลปะอิสลามที่ประกอบด้วยลวดลาย 3 ประเภท ลายประเภทแรก คือ ลายพรรณพฤกษา มีที่มาจากลวดลายพรรณไม้ในอุดมคติ การม้วนขดของกิ่งก้าน ใบและดอก ลายประเภทที่สอง คือ รูปทรงเรขาคณิต มีที่มาจากการใช้ความกลมกลืนและความสมมาตร ในการตกแต่ง ต่อเติมรูปร่างพื้นฐานให้วิจิตรงดงาม และลายประเภทที่สาม คือ ตัวอักษรประดิษฐ์ มีที่มาจากอักษรอาหรับที่ประดิษฐ์ดัดแปลงอย่างงดงาม โครงสร้างของศิลปะอิสลาม สามารถใช้เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน

สำหรับการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล เช่น บรรจุภัณฑ์ ฉลาก เรขศิลป์และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ถึงแม้ว่าลวดลายที่เป็นองค์ประกอบทั้งสามประเภทจะมีคุณลักษณะที่แสดงอัตลักษณ์ของศาสนาอิสลามได้อย่างชัดเจน แต่หากต้องการใช้ในการสื่อสารที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น ในสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์และสื่อที่ใช้สำหรับการทำธุรกิจ องค์ประกอบเหล่านั้นอาจจะไม่สามารถสื่อสารรายละเอียดของสินค้าได้ดีเท่าที่ควร

จากปัญหาข้างต้น ทำให้เห็นประเด็นในงานออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับมุสลิมว่าในประเทศไทยยังไม่มีเผยแพร่แนวคิดและรูปแบบเฉพาะตัวที่เด่นชัดสำหรับการใช้ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อรองรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลโดยตรง ในวิจัยเรื่องนี้ มีความสนใจที่จะศึกษาศิลปะอิสลาม ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการสร้างบุคลิกภาพที่ชัดเจนให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์ฮาลาลได้ โดยใช้แนวคิด (Concept) และใช้องค์ประกอบทางเรขศิลป์ (Graphic Elements) เป็นตัวนำเสนอรูปแบบที่เป็นอิสลาม ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามนำการวิจัยว่า

1. แนวคิดและรูปแบบของศิลปะอิสลาม สัมพันธ์กับการออกแบบอย่างไร
2. สื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย ควรจะมีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบของศิลปะอิสลามที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาวิธีสื่อสารด้วยภาพที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย
3. เพื่อออกแบบและเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

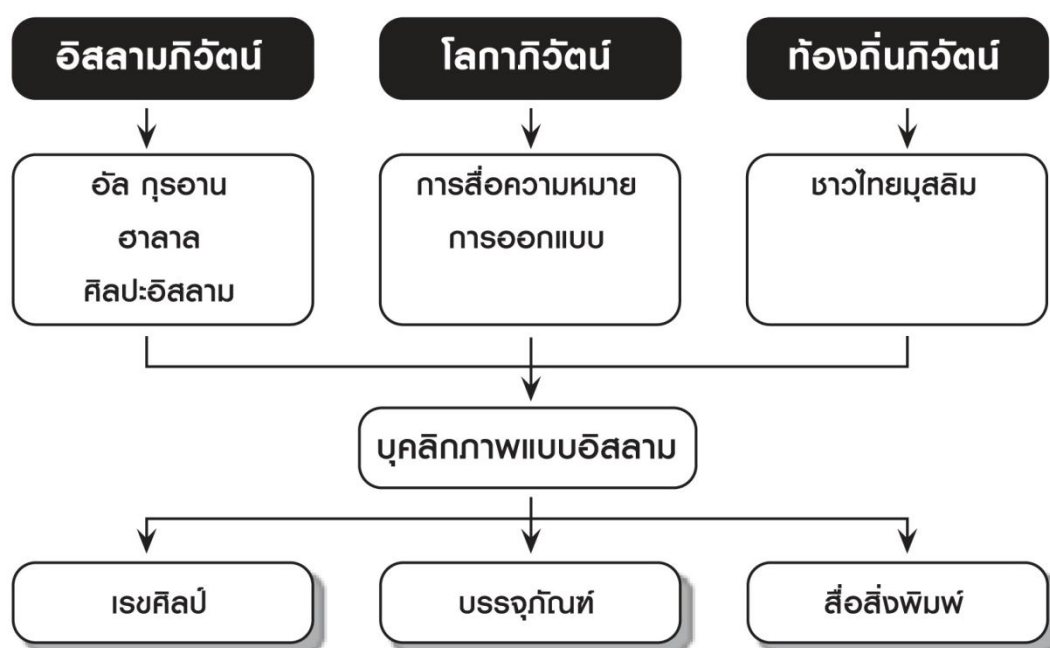
การวิจัยเรื่องนี้ มีขอบเขตการศึกษาในเรื่องต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ดังนี้

1. ศึกษารูปแบบของศิลปะอิสลามทั้งแบบสากลและแบบที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมไทย
2. ศึกษาวิธีสื่อสารด้วยภาพ (Visual Communication) ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ (Creative execution) และการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์

3. ออกแบบและเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย โดยการนำเสนอทางวิชาการ บทความวิจัย การจัดแสดงนิทรรศการและการจัดพิมพ์เป็นเอกสาร หนังสือ ตำรา

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

1. อิสลามิกวิทัศน์ (Islamization) ที่เกี่ยวข้องกับหลักการของอิสลาม ผลิตภัณฑ์ฮาลาล และศิลปะอิสลาม
2. โลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายและการออกแบบ
3. ท้องถิ่นวิทัศน์ (Localization) ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

จะใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพฯ เริ่มจากการศึกษาและวิเคราะห์ศิลปะอิสลาม ศิลปะพื้นถิ่นของชนชาติที่นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อนำไปตั้งคำถามสำหรับเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ โดยใช้การสอบถามจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่

มีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมอิสลาม จากนั้น จะใช้แบบสอบถามกับมุสลิมที่มีบทบาททางศาสนา เพื่อหาแนวคิดและรูปแบบสำหรับการออกแบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จึงกำหนดกิจกรรมการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เรื่องแนวคิดและรูปแบบของศิลปะอิสลาม จะศึกษาแนวคิดและหลักการของอิสลาม แนวคิดของชาวไทยมุสลิม รูปแบบของศิลปะอิสลามที่ปรากฏในประเทศไทย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรมอิสลาม โดยการสำรวจความคิดเห็นของชาวไทยมุสลิมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ฮาลาล ผลที่ได้ในข้อนี้ จะใช้เพื่อการอธิบายแนวคิดและรูปแบบศิลปะอิสลามในประเทศไทย จากนั้น จะเชื่อมโยงไปถึงภาพลักษณ์ของสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล ซึ่งยังไม่มีปรากฏอย่างเป็นทางการ รายละเอียด มีดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่จะใช้ในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย

1.1 ประชากรของการวิจัย คือ ตัวแทนจากมัสยิดต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร จากข้อมูลที่สำรวจล่าสุด ในปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 175 มัสยิด (ข่าวสารมุสลิม, 2552)

1.2 กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย คือ ชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดของการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรมอิสลามและทางด้านสังคมของชาวไทยมุสลิม ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 21 คน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เลือกจากกลุ่มตัวแทนจากมัสยิดต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร จากข้อมูลที่สำรวจล่าสุด ในปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 175 มัสยิด (ข่าวสารมุสลิม, 2552) คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน ได้จำนวนตัวอย่าง 122 คน

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1.3.1 แบบสอบถาม คำถามจะประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามในข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา บทบาทหน้าที่ในชุมชนมุสลิม อาชีพ และภาษาที่ใช้สื่อสาร ลักษณะคำถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) และเติมข้อความลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามในความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอิสลาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวความคิดและรูปแบบศิลปะอิสลาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับฮาลาลและวิธีสื่อสารด้วยภาพสำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล โดยมีการวัดแบบประเมินค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของเร็นซิส ลิกเอร์ท (Rensis Likert: Likert Scale) และใช้หลักเกณฑ์การตอบ

[6]

แบบสอบถามด้วยการให้คะแนนในคำตอบที่ต้องการเลือกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 5 คือ เห็นด้วยมากที่สุด 4 คือ เห็นด้วยมาก 3 คือ เห็นด้วยปานกลาง 2 คือ เห็นด้วยน้อย 1 คือ เห็นด้วยน้อยที่สุด

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย วิธีคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น ใช้สูตรดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$
$$\frac{5 - 1}{5}$$
$$= 0.80$$

ระดับคะแนนที่ได้ เมื่อใช้ค่าอันตรภาคชั้น เท่ากับ 0.80 คือ

4.21 ถึง 5.00 คือ เห็นด้วยมากที่สุด

3.41 ถึง 4.20 คือ เห็นด้วยมาก

2.61 ถึง 3.40 คือ เห็นด้วยปานกลาง

1.81 ถึง 2.60 คือ เห็นด้วยน้อย

1.00 ถึง 1.80 คือ เห็นด้วยน้อยที่สุด

เกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัยนี้ จะพิจารณาในระดับคะแนน ตั้งแต่ 3.41 คะแนนขึ้นไปของคะแนนในแต่ละข้อของแบบสอบถาม ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอิสลาม ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวความคิดและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับฮาลาลและด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรพบุรุษฮาลาล ข้อใดที่ได้คะแนนตามเกณฑ์ จะใช้เป็นมาตรฐานในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย

1.5 การทดสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

ก่อนจะนำเครื่องมือไปใช้เก็บข้อมูล มีการทดสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ดังนี้

1.5.1 ทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเนื้อหา โดยนักวิชาการที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมอิสลาม

1.5.2 ทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามที่ได้รับคำแนะนำ ไปทดสอบ (Pre - Test) กับชาวไทยมุสลิมจำนวน 30 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกันกับกลุ่มเป้าหมายที่เลือกไว้ เพื่อนำคำถามในส่วนประเมินค่า มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's

Alpha Coefficient) เนื่องจากเป็นวิธีการหาความเชื่อมั่นที่เหมาะสมสำหรับสร้างเครื่องมือที่มีการให้คะแนนแบบประมาณค่า

1.6 การวิเคราะห์และสรุปผล

ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) for Windows Version 17 ดังนี้

1.6.1 ใช้เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย

1.6.2 ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นสถิติที่ใช้ในการสรุปข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ค่าความถี่(Frequency) และค่าร้อยละ (Percentages)

1.6.3 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Means) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติอ้างอิง (Inference Statistics) เป็นสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานและเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

1.6.4 คำนวณหาค่า t – Test เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของ ตัวแปร 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศ

1.6.5 ทดสอบค่าความแปรปรวนของข้อมูลด้วย f – Test ใช้สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ โดยการวิเคราะห์หาความแปรปรวนทางเดียว (One - Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรเป็นรายกลุ่ม กรณีพบความแตกต่างของตัวแปรเป็นรายกลุ่ม ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างนั้นเป็นรายคู่ โดยการทดสอบต่อเนื่องด้วยวิธีจับคู่พหุคูณ (Multiple Comparisons Test) ด้วยวิธี Fisher's Least Significant Difference (LSD) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

1.7 สถานที่ทำการวิจัยและเก็บข้อมูล

1.7.1 เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรมอิสลามและเป็นผู้มีบทบาททางศาสนา

2. เรื่องการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย จะนำแนวคิดและรูปแบบของศิลปะอิสลามที่ได้ ไปใช้กับการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล เพื่อให้มีบุคลิกลักษณะตามผลการวิจัย เป็นการสังเคราะห์ความรู้ที่ได้ให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยใช้หลักการและองค์ประกอบทางการออกแบบเรขศิลป์ (Graphic Design) รายละเอียด มีดังนี้

2.1 ผู้ที่จะตรวจสอบผลการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล คือผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสิ่งพิมพ์ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรมอิสลาม

2.2 ใช้แบบสำรวจรายการ (Checklist) ทางการออกแบบ เป็นเครื่องมือตรวจสอบผลการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล

2.3 ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการสรุปผลการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentages)

3. เรื่องการเผยแพร่องค์ความรู้ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล จะเผยแพร่ความรู้ที่ได้ในหลายวิธี เช่น การนำเสนอทางวิชาการ บทความวิจัย การจัดแสดงนิทรรศการและการจัดพิมพ์เป็นเอกสาร หนังสือ ตำรา รายละเอียด มีดังนี้

3.1 ผู้ที่จะตรวจสอบเอกสารเผยแพร่องค์ความรู้ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล คือ นักวิชาการด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรมอิสลาม

3.2 ใช้การทดสอบความตรง (Validity) ของเนื้อหา เป็นเครื่องมือตรวจสอบเอกสารเผยแพร่องค์ความรู้ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล

3.3 มีการเผยแพร่องค์ความรู้ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในการนำเสนอทางวิชาการ ในบทความวิจัย การจัดแสดงนิทรรศการและการจัดพิมพ์เป็นเอกสาร หนังสือ ตำรา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบของศิลปะอิสลามที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย

2. ได้องค์ความรู้ในวิธีสื่อสารด้วยภาพที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย

3. เป็นฐานข้อมูลสำหรับเผยแพร่องค์ความรู้ในศิลปะอิสลามในประเทศไทยและการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล

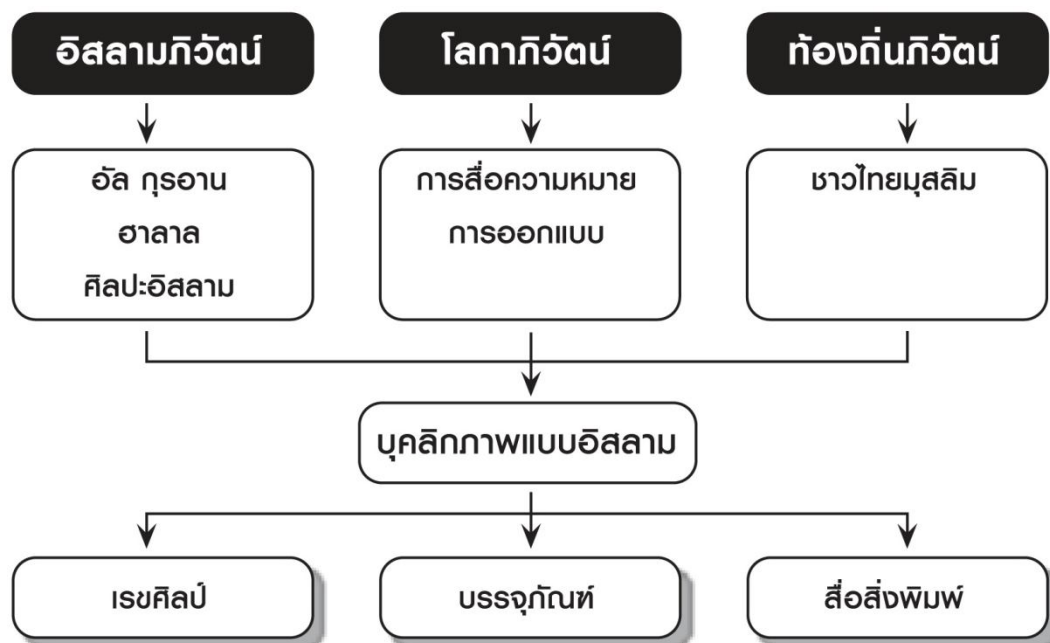
นิยามคำศัพท์

อิสลาม (Islam)	หมายถึง ศาสนา แนวคิดและวิถีชีวิต แบบอิสลาม
ศิลปะอิสลาม (Islamic Art)	หมายถึง ศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นโดยมุสลิม ภายใต้แนวคิดแบบอิสลาม
มัสยิด (Mosques)	หมายถึง สถานที่ประกอบกิจกรรมทาง ศาสนาและทางสังคมของชาวมุสลิม
อิหม่าม (Imam)	หมายถึง ผู้นำทางศาสนาประจำมัสยิด
คอเต็บ	หมายถึง ผู้นำในการละหมาดและเทศนา
บิหลั่น (Bilal)	หมายถึง ผู้ป่าวประกาศเมื่อได้เวลาละหมาด
อิวาน (Iwan)	หมายถึง ซุ้มประตูทางเข้ามัสยิด
มิหรีบ (Mihrab)	หมายถึง ซุ้มด้านในมัสยิด เป็นตำแหน่งระบุ ทิศในการทำละหมาด
มินบาร (Minbar)	หมายถึง แท่นธรรมาส์สำหรับเทศนาธรรม
ละหมาด (Salah)	หมายถึง การทำกิจกรรมทางศาสนาวันละ 5 ครั้ง ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติ 1 ใน 5 ประการของ อิสลาม
ฮาลาล (Halal)	หมายถึง สิ่งที่ศาสนาอนุมัติ เช่น อนุมัติให้กิน ให้ดื่ม ให้กระทำ ให้ใช้สอย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาศิลปะอิสลามเพื่อประยุกต์ใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล” มีหลักการอยู่บนแนวคิด 3 แนวคิด คือ แนวคิด อิสลามิกวิชั่น อันได้แก่ หลักการของศาสนาอิสลาม คัมภีร์อัลกุรอาน ศาสนาอิสลามในประเทศไทย หลักการของฮาลาล และสุนทรียภาพจากศาสนาที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน แนวคิดท้องถิ่นวิชั่น อันได้แก่ ศิลปะอิสลามตามยุคสมัยของจักรวรรดิอิสลาม โครงสร้างและองค์ประกอบของศิลปะอิสลาม ความเป็นไทยในศิลปะอิสลามและในตัวตนของมุสลิม รูปแบบชีวิตและทัศนคติของชาวไทยมุสลิม มุสลิมในบทบาทของผู้บริโภค และแนวคิดโลกาวิชั่น อันได้แก่ องค์ประกอบและการสื่อความหมายในการออกแบบ การรับรู้และหลักการสำหรับการออกแบบ ข้อมูลในบทนี้ ได้มาจากการศึกษาเอกสาร หนังสือที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การบอกเล่าของผู้รู้ผสมผสานกับผลการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงแนวคิดที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาวิจัย

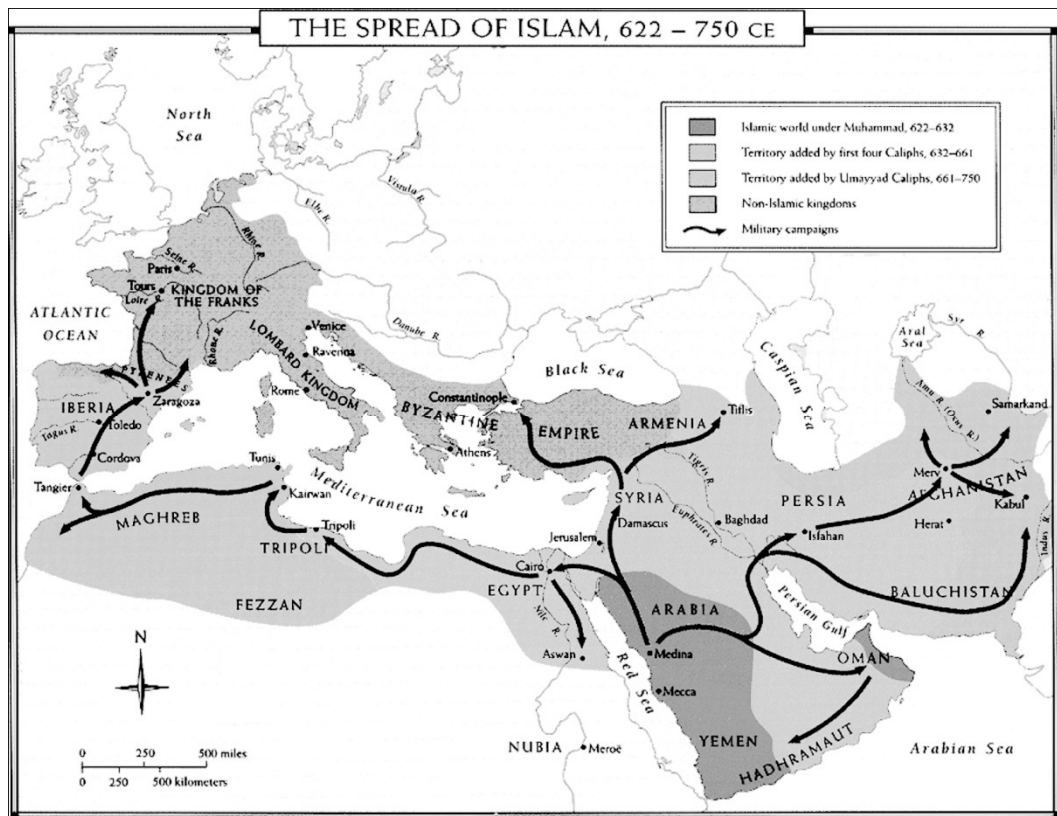
แนวคิดและทฤษฎีของการวิจัย

1. แนวคิดอิสลามภวัตน์

อิสลามภวัตน์มีใจความสำคัญเกี่ยวกับอิสลามศึกษา ความจริงทางศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเชื่อ ความศรัทธา ที่นำไปสู่การปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน อิสลามภวัตน์เป็นแนวคิดที่แสดงเอกภาพของศาสนาอิสลาม เพราะมุสลิมทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดหรืออยู่ในภูมิภาคใด จะมีแนวคิดและหลักปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ในส่วนนี้ จะประกอบด้วย หลักการของศาสนา หลักการของฮาลาลและสุนทรีภาพจากศาสนา ซึ่งเป็นหัวใจของศาสนาที่มุสลิมทุกคนจะยอมรับ นอบน้อม มอบกายใจให้แก่พระเจ้า

1.1 ศาสนาอิสลาม

เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่กำหนดขึ้นโดยอัลลอฮ์ (ช.บ.) (ช.บ. หรือ ชุบ มาจาก ชุบฮานาฮฺวาตะอาลา แปลว่า มหาบริสุทธิ์ และความสูงส่งยิ่งแด่พระองค์ เป็นคำสวดดีภาษาอาหรับ เมื่อมุสลิมเอ่ยพระนามของอัลลอฮ์ จะกล่าวคำสวดดีด้วยเสมอ) ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งรวมทั้งโลกและมนุษย์ เริ่มเผยแพร่ครั้งแรกในปี ค.ศ. 610 โดยศาสดา มุฮัมมัด (ช.ล.) (ช.ล. หรือ ค็อล มาจาก ค็อลลัลลอฮ์อะลยัฮฺวะซัลลัม แปลว่า ขอความเจริญและความสันติสุข จงประสบแด่ท่าน - เป็นคำขอพรภาษาอาหรับ เมื่อมุสลิมเอ่ยนามของท่านศาสดา จะกล่าวคำขอพรด้วยเสมอ) ศาสนทูตองค์สุดท้ายที่อัลลอฮ์ส่งมายังโลกมนุษย์ ณ นครมักกะฮ์ในคาบสมุทรอาระเบีย ปัจจุบันคือที่ตั้งของประเทศซาอุดีอาระเบีย เช่นเดียวกับศาสนาใดๆ ในโลก แนวคิดอิสลามก็คือหลักปรัชญาในการทำให้ชีวิตมีความสุข ด้วยความมุ่งมั่นศรัทธา ไม่พัวพันเพื่อลุ่มหลงถือสันติให้อภัย มีระเบียบวินัย และไม่ประมาท คำว่า อิสลาม แปลว่า การยอมจำนน การปฏิบัติตาม การนอบน้อม เชื่อฟังและสันติภาพ เป็นศาสนาแห่งการยอม นอบน้อมต่อพระเจ้า โดยยึดถือหลักการในคัมภีร์อัลกุรอานซึ่งเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมวจนะของอัลลอฮ์ (ช.บ.) ที่ประทานแก่มนุษย์ โดยผ่านทางศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) และบันทึก อัลอะดิษ ซึ่งเป็นบันทึกคำพูด การประพฤติ ปฏิบัติ จริยวัตร วิถีชีวิตของศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) และบรรดาสาวกของท่าน เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต

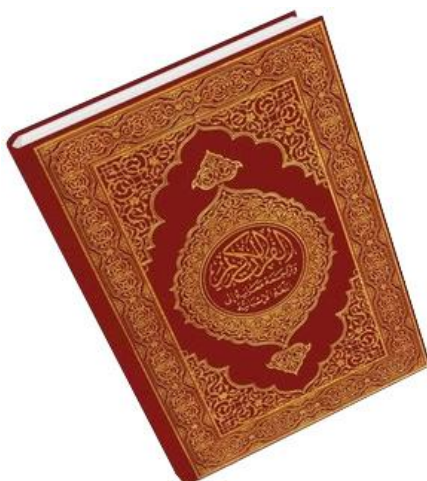
ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงจักรวรรดิอิสลาม ช่วง ค.ศ. 622 ถึง 750

ที่มา: <http://www.wall-maps.com/Classroom/Atlas/World-History-Atlas.asp>

อัลกุรอาน เปรียบเสมือนคลังแห่งปรัชญา ที่ให้ความสำคัญกับความจริงสูงสุด โดยที่ความจริงสูงสุดในปรัชญาอิสลามคือ อัลลอฮ์ (ซ.บ.) และคุณสมบัติของพระองค์ซึ่งปรากฏในพระนามทั้ง 99 ของพระองค์ ที่เป็นสัญลักษณ์ของความจริงความดีและความงาม (อิมรอน มะลูลีม, กิตีมา อมรทัตและจรัญ มะลูลีม, ปรัชญาอิสลาม ฉบับสมบูรณ์, 2550) ซึ่งประกอบด้วย ความจริง ความดีและความงาม มีคำสอนให้มุสลิมดำรงชีวิตโดยใช้เหตุผล จาริตและวิสัยทัศน์ซึ่งได้แก่ อักล (Aql) คือ เหตุผล (ความดี) นากัล (Naql) คือ จาริต (ความงาม) และกะซฟี (Kashf) คือ ความลึกลับที่เปิดเผยแล้ว (ความจริง) ที่เป็นดั่งเชือกสามเส้นที่ถักทอประสานกันอย่างมั่นคง เป็นต้นทางแห่งสรรพสิ่ง

คัมภีร์อัลกุรอาน มีเนื้อหา 114 บท (ซูเราะฮ์) แต่ละบทจะแบ่งเป็นวรรคหรือตอน (อายะฮ์) รวมทั้งหมด 6,236 วรรค โดยเนื้อหามุ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆ ๓ หมวด คือ หมวดที่เกี่ยวกับศรัทธาต่ออัลลอฮ์ (ซ.บ.) หมวดที่เกี่ยวกับพงศาวดารของอิสลามและคำพยากรณ์อนาคต และหมวดที่เกี่ยวกับนิติบัญญัติสำหรับชีวิตประจำวัน ดังนั้น อิสลามจึงเป็นแนวทางที่ถูกนำไปใช้กับ

การดำรงชีวิตในทุกด้านโดยไม่แยกอายุ เพศ เผ่าพันธุ์ วรรณะ ชนชั้นวรรณะ เช่น ชาวมุสลิมมีสิทธิเท่าเทียมกันทุกคน การบริจาคและการสังคมสงเคราะห์เป็นกิจที่ต้องทำ การไม่เอาเปรียบในการดำเนินธุรกิจ ความสะอาดและมีสุขลักษณะที่ถูกต้องการมีสัจจะ มีสมาธิ อุดมคติ นอดทนต่อปัญหา

ภาพที่ 2.2 คัมภีร์อัลกุรอาน

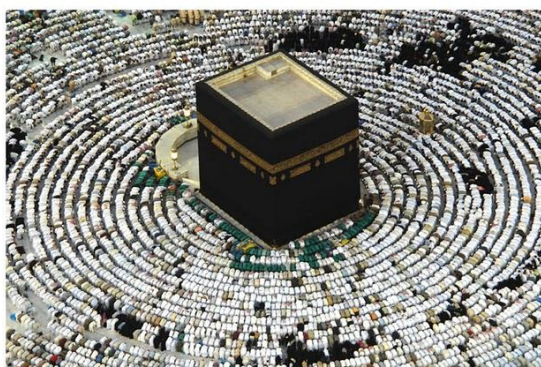
ที่มา: <http://www.islammore.com/main/content.php>

อิสลามประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบ 5 ส่วน คือ อัล อิสลาม (ศาสนาอิสลาม), อัลลอฮ์ (ซ.บ.) (พระเจ้าของอิสลาม), นบี มุฮัมมัด (ซ.ล.) (ศาสนทูต), อัลกุรอาน (คัมภีร์ของศาสนาอิสลาม), และมุสลิม (ผู้นับถือศาสนาอิสลาม) ศาสนาอิสลามมีหลักการที่สำคัญอยู่ 3 หมวด

หมวดที่ 1 เป็นหลักการแห่งศรัทธา (Iman) คือ ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ (ซ.บ.) ศรัทธาต่อทูตสวรรค์ ศรัทธาต่อคัมภีร์ ศรัทธาต่อบรรดาศาสดา ศรัทธาต่อการกำหนดสภาวะการณ์โดยพระเจ้า และศรัทธาต่อวันพิพากษา

หมวดที่ 2 เป็นหลักการแห่งการปฏิบัติ (Ibadat) คือ การกล่าวปฏิญาณตน การละหมาด การบริจาค การถือศีลอดและการประกอบพิธีฮัจญ์

หมวดที่ 3 เป็นหลักการแห่งจริยธรรม (Ishan) ที่เป็นพื้นฐานของครอบครัว สังคมและส่วนรวม คือ ให้มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ จิตใจปราศจากความโลภ โกรธ หลง ไม่มัวเมาในกิเลส เช่น การปฏิบัติตามหลักฮาลาล

ภาพที่ 2.3 กะอ์บะฮ์ในมัสยิดอัลฮะรอม นครมักกะฮ์ศูนย์กลางการประกอบพิธีฮัจญ์

ที่มา: <http://ryehanandsyefan.spaces.live.com/default.aspx>

1.2 ศาสนาอิสลามในประเทศไทย

ศาสนาอิสลามแพร่เข้ามาโดยมุสลิมหลายๆ เชื้อชาติ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยมีหลักฐานจากหลายๆ แหล่ง ที่ทำให้สามารถประมาณการช่วงเวลาเหล่านั้นได้ เช่น ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ 1 ด้านที่ 3 บรรทัดที่ 1-2 มีคำว่า ปสาน ที่มาจากคำว่า บาซาร์ (Bazar) แปลว่า ตลาด (ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์, ความสัมพันธ์ของมุสลิมทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย 2545) ที่มีภาษาเปอร์เซียปรากฏอยู่ มีการพบเครื่องปั้นดินเผาสังคโลกขุขันธ์ในสถานที่ที่นับถือศาสนาอิสลาม ที่ประเทศอินโดนีเซีย อิหร่านและในแอฟริกา (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ปาฐกถาของคึกฤทธิ์, 2503) ในสมัยอยุธยา มีชาวเปอร์เซียเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำการค้าและรับราชการ โดยเฉพาะในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่มีสัมพันธ์ไมตรีกับราชวงศ์ซาฟวีเยฮ์อันทรงอิทธิพลของเปอร์เซีย ต่อมาในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ มีมุสลิมจากหลายเชื้อชาติเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้น ที่เห็นได้ชัดเจน คือ มุสลิมจากมลายู ในสมัยรัตนโกสินทร์ ประเทศมาเลเซียมีชื่อว่า มลายูและมีพื้นที่บางส่วนเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย คนมลายูส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งได้รับอิทธิพลทางศาสนาจากอินโดนีเซีย อินเดียและอิหร่าน รวมทั้งชาวไทยพื้นเมืองบางส่วนที่เป็นชาวพุทธและศาสนาอื่นๆ ก็ได้หันไปรับศาสนาอิสลามเพิ่มขึ้น

ต่อมา พระมหากษัตริย์ทรงโปรดให้มีตำแหน่ง “พระยาจุฬาราชมนตรี” ในการดูแลชาวต่างชาติจากประเทศทางตะวันตกของไทยที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ที่เรียกรวมกันว่า “แขก” รวมถึงให้ดูแลหน่วยงานที่ติดต่อทำการค้ากับประเทศดังกล่าวด้วย ในสมัยนั้นจะรู้จักกันในฐานะของ “กรมท่าขวา” ที่เป็นหน่วยงานด้านการค้าและติดต่อกับชาวต่างชาติ อยู่ในสังกัดกรมพระคลัง มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการค้า การเดินเรือพาณิชย์และการต่างประเทศ (จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์, ขุน

นางกรมท่าขวา การศึกษาบทบาทและหน้าที่ในสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์พ.ศ. 2153-2435, 2546) ซึ่งเป็นกลุ่มขุนนางเชื้อสายเปอร์เซียที่ดูแลการค้าดังกล่าวมุสลิมเปอร์เซียจึงมีโอกาสและบทบาทสำคัญทางการเมืองและสังคมมากกว่ามุสลิมเชื้อชาติอื่นๆ (จุฬารัตน์, 2546: 262-336) ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประเทศ ทำให้มีมุสลิมเชื้อสายอินเดีย ชาว อาหรับ จาม เข้ามาสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์สายซุนนีร่วมกับมุสลิมที่มีอยู่ก่อนแล้ว ในฐานะผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้า ในท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มุสลิมทุกชาติยังสามารถรักษาอัตลักษณ์ของตน โดยผสมกลมกลืนไปกับวิถีท้องถิ่นและหลักการแห่งอิสลามอย่างสมดุล

ภาพที่ 2.4 พระยาจุฬาราชมนตรี (สิน อหะหมัดจุฬา) ในรัชกาลที่ 5

ที่มา: <http://www.siamic.com/siamicpedia/index.php>

ในปี พ.ศ. 2488 มีการออกพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม ตำแหน่งจุฬาราชมนตรีจึงมีฐานะเป็นข้าราชการประจำ และต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรอิสลาม ได้กำหนดฐานะของจุฬาราชมนตรีไว้ในมาตรา 6 ว่า พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีคนหนึ่ง “เพื่อเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศ

ไทย” และตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรอิสลาม ในปี พ.ศ. 2540 ก็ได้กำหนดให้มี กรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย” ประกอบด้วย จุฬาราชมนตรีเป็นประธาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จังหวัดละ 1 คนและกรรมการอีก 1 ใน 3 ของจำนวนผู้แทนกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งคัดเลือกโดยจุฬาราชมนตรี เป็น กรรมการ

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย มีหน้าที่หลักในการให้คำปรึกษาแก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ และออกระเบียบการดำเนินงาน ควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด หน่วยย่อยลงไปจาก คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย คือ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ย่อยลงไป อีก คือ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นที่เกี่ยวกับ ศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสุดท้าย คือ มัสยิด โดยมีอิหม่าม เป็นผู้นำทางศาสนาประจำ มัสยิดและชุมชน ถัดมา คือ คอเต็บ เป็นผู้นำในการละหมาดและเทศนา และบิหลั่น เป็นผู้นำ ประกาศเมื่อได้เวลาละหมาดประจำมัสยิดผู้นำองค์กรและคณะกรรมการเหล่านี้มีหน้าที่ทำนุบำรุง และเผยแพร่วรรณกรรมอิสลามให้ถูกต้องตามหลักการและแนวคิดแห่งอิสลาม โดยมีความผูกพันกับ วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

2. แนวคิดโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับการแปลความหมายทางศาสนา การตีความสัญลักษณ์ และองค์ประกอบทางศิลปกรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างมัสยิด มีอิทธิพลต่อรูปแบบและการสื่อสาร ด้วยสัญลักษณ์ มัสยิดในแต่ละยุคสมัย แต่ละภูมิภาคและแต่ละชาติพันธุ์ จะมีรูปแบบที่แตกต่าง กัน แต่จะสอดคล้องกันในด้านจุดมุ่งหมาย

2.1 ความงามในศาสนาอิสลาม

ในพระคัมภีร์อัลกุรอานไม่เคยกล่าวถึงศิลปะโดยตรง แต่มักจะบรรยายถึงความงามที่ พระเจ้าทรงสร้าง โดยมุสลิมทุกคนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีสติและด้วยศรัทธา คำนึงถึง คุณค่า ประโยชน์ ระเบียบและเหตุผล ความงามที่ได้จากการถอดความหมายของอัลกุรอาน เปรียบเสมือนแนวความคิดหรือทิศทางทางออกแบบ ที่ศิลปินอิสลามใช้ถ่ายทอดลงไปในลวดลาย เรขาคณิต ลายพรรณพฤกษาและตัวอักษรประดิษฐ์ เมื่อนำไปใช้กับแนวคิดที่เหมาะสม จะได้ออกแบบที่มีบุคลิกภาพแบบอิสลาม

ใจความในอัลกุรอาน จะเกี่ยวข้องกับหลักการใช้ชีวิต การนึกคิด การปฏิบัติในทางที่ดีงาม โดยการเปรียบเทียบหรืออ้างอิงถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัว ความดีงามจะถูกแทนที่ด้วยสิ่งสวยงาม ความสมบูรณ์แบบหรือการได้สมหวังตามปรารถนา บ่อยครั้งจะแทนที่ด้วยสิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น

“อัลลอฮ์ทรงเป็นดวงประทีปแห่งชั้นฟ้าทั้งหลายและแผ่นดินอุปมาดวงประทีปของพระองค์เสมือนดังช่องตามผนังที่มีตะเกียง ตะเกียงนั้น อยู่ในโคมแก้วโคมแก้วเป็นเสมือนดวงดาวที่ประกายแสง ถูกจุดจากน้ำมันของต้นไม้ที่มีความจำเริญคือ ต้นมะกอก มันมิได้อยู่ทางตะวันออก และมิได้อยู่ทางตะวันตก น้ำมันของมันแทบประกายแสงออกมา แม้ไฟมิได้กระทบมัน ดวงประทีปชั้นอดดวงประทีปอัลลอฮ์ ทรงนำทางด้วยดวงประทีปของพระองค์ แก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และอัลลอฮ์ ทรงยกอุทาหรณ์ทั้งหลายนี้ เพื่อมนุษยชาติและอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงรอบรู้ทุกสิ่ง” (อัลกุรอาน 24: 35)

อัลกุรอาน มักจะบรรยายถึงชีวิตที่สงบสุขช่วงวันจันทร์ ในดินแดนอุดมสมบูรณ์ดุจดังสวนสวรรค์ ซึ่งเป็นรางวัลแด่ผู้ที่ศรัทธา

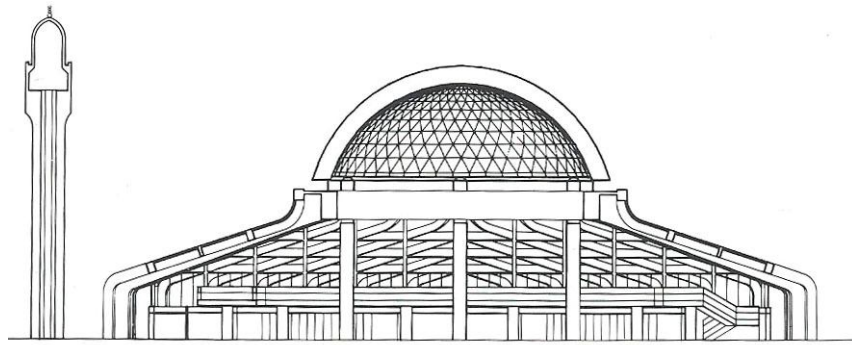
“วันที่เจ้าจะเห็นบรรดาผู้ศรัทธาชายและบรรดาผู้ศรัทธาหญิง แสงสว่างของพวกเขาจะฉายแสง ณ เบื้องหน้าของพวกเขาและทางเบื้องขวาของพวกเขาในวันนี้ จะมีข่าวดีแก่พวกเขา คือสวนสวรรค์หลากหลายที่มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน ณ เบื้องล่างของมันการได้พำนักอยู่ในนั้นตลอดกาลนั่นคือชัยชนะอันยิ่งใหญ่” (อัลกุรอาน 57: 12)

ในงานสถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรม ต้องใช้ความคิดรวบยอดเป็นตัวกำหนดแนวทางที่ต้องการสื่อสาร และใช้องค์ประกอบทางทัศนศิลป์เป็นเครื่องมือในการแสดงแนวคิดนั้นๆ ให้เห็นเป็นรูปธรรม ความหมายของคำสอนที่อยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นแนวคิดในการออกแบบ เพราะว่าในสถาปัตยกรรมมัสยิด มีการใช้ความหมายเหล่านี้ เป็นแนวทางออกแบบโครงสร้าง เพื่อให้มีภาพลักษณ์ที่เป็นเอกภาพเดียวกันในทุกๆ ส่วนของมัสยิดจะมีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับคุณค่าที่แฝงอยู่ของแนวคิดนั้นๆ ในศาสนาอิสลาม มัสยิดเป็นบ้านของพระเจ้า เป็นศูนย์รวมของมุสลิม เป็นที่ๆ มีความงดงามสูงสุด ทำให้ศิลปะอิสลามหรืองานประยุกตศิลป์ต่างๆ มักจะเกี่ยวข้องกับมัสยิดและปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของมัสยิดเสมอ ศิลปกรรมที่ปรากฏในมัสยิดเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับตามหลักศาสนา มีคุณค่าและความงดงามตามแบบฉบับของอิสลาม เมื่อ

พิจารณาองค์ประกอบของศิลปะอิสลาม ก็จะเห็นว่าประกอบขึ้นจากองค์ประกอบพื้นฐานทางศิลปะและงานประณีตศิลป์

นิสรีน มุสตาฟา (2008: 27-36) ได้เขียนหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ความหมายในคัมภีร์อัลกุรอานมาเป็นแนวทางในการออกแบบสถาปัตยกรรมอิสลามและมัสยิด เขาได้อธิบายถึงหลักการ 7 ข้อ ที่มีความเป็นนามธรรมสูง ซึ่งใช้เป็นแนวคิดหลักในการสร้างมัสยิดที่มีนัยตามคำสอนของศาสนาอิสลาม อันได้แก่ เอกภาพ (Unity) ความนอบน้อม (Respect) ความจริงใจ (Sincerity) ความรู้-เหตุผล (Knowledge) ความพอเพียง-สมดุล (Balance) ความสงบ-สมาธิ (Modesty) ระเียบบ-หลักการ (Remembrance) หลักการเหล่านี้ มักใช้ในการออกแบบสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่ที่เชิงสามมิติ เป็นสิ่งที่จับต้องได้และมีแนวคิดเรื่องประโยชน์ใช้สอยเป็นส่วนใหญ่ เมื่อต้องการนำหลักการเหล่านี้ มาประยุกต์ใช้กับการออกแบบเรขศิลป์ ที่เป็นการใช้พื้นที่เชิงสองมิติจะต้องวิเคราะห์ความหมายแล้วนำไปถ่ายทอดเป็นรูปร่างรูปทรงแบบต่างๆ ตามหลักการออกแบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์ประกอบภาพหลักการทั้ง 7 ข้อ มีคำอธิบาย ดังนี้

1. เอกภาพ (Unity) ในบทที่ 2 ตอนที่ 163 ของอัลกุรอาน ได้กล่าวถึงความเป็นเอกภาพหรือเตาฮีดในภาษาอาหรับ (Tawhid) ซึ่งเป็นแก่นแท้ของศาสนาอิสลามที่อยู่ในคำปฏิญาณว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) และนบีมุฮัมมัด(ช.ล.) เป็นศาสนทูตของพระองค์” มุสลิมรวมเป็นหนึ่งเดียว มีพระเจ้าองค์เดียว ด้วยอำนาจแห่งพระเจ้า มุสลิมจึงเป็นส่วนหนึ่งของจักรวาล (Nisreen Moustafa, 2008: 45) ซึ่งจักรวาลไม่มีขอบเขต ไม่มีที่สิ้นสุดจักรวาลไม่ใช่พื้นที่ว่างเปล่า แต่จักรวาลมีจุดศูนย์กลางที่แผ่ขยายอะตอมออกไปไม่มีการหยุด แนวคิดเชิงปรัชญาที่ใช้อธิบายศาสนาอิสลาม คือ อัลลอฮ์ (ช.บ.) เป็นพระเจ้าองค์เดียว ซึ่งทรงสร้างจักรวาล โลกและมนุษย์ ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นได้ด้วยตัวเอง สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเกิดขึ้น มาตามพระประสงค์ของพระเจ้าและไม่ว่าจะเกิดเหตุอะไรขึ้น ผลที่ตามมาย่อมเป็นพระประสงค์ของอัลลอฮ์ (ช.บ.) มุสลิมจะกล่าวคำว่า “อินชาอัลลอฮ์” (Insha Allah) ที่แปลว่า “หากเป็นพระประสงค์ของอัลลอฮ์” หลังจากรับปากหรือตกลงไว้กับใครว่าจะทำตามนั้น แต่เนื่องจากอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ถึงจะตั้งใจทำแล้วแต่ก็อาจจะมีอุปสรรคมาขัดขวางไม่ให้สิ่งนั้นสำเร็จได้ตามที่รับปากไว้ มุสลิมจึงถือว่า นั่นเป็นพระประสงค์ของอัลลอฮ์ (ช.บ.) ที่เขาต้องยอมรับ แต่ถ้าทำได้สำเร็จ มุสลิมจะถือว่า มนุษย์เป็นเพียงผู้ที่พยายามทำให้ดีเท่านั้น ส่วนความสำเร็จนั้น อัลลอฮ์ (ช.บ.) เป็นผู้ประทานให้ มุสลิมจะยอมรับชะตาชีวิตที่ตนเลือก โดยมีการดลใจจากพระเจ้าเป็นแรงจูงใจ

ภาพที่ 2.5 โครงสร้างของมัสยิดมีการรวมศูนย์ไปที่ยอดโดม แสดงถึงความเป็นเอกภาพ

ที่มา: The mosque: History, architectural development & regional diversity, 1997

เมื่อพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก อำนาจจึงเป็นของพระเจ้าองค์เดียว ไม่มีใครสามารถเทียบเท่า มุสลิมทุกคนจึงมีความเสมอภาค มีความเท่าเทียมกัน มีพระเจ้าองค์เดียวกันอย่างเป็นเอกภาพ มนุษย์ไม่สามารถตัดสินว่าใครทำถูก ใครทำผิดได้ด้วยตัวเอง เพราะนั่นเป็นอำนาจของพระเจ้า ตามหลักแห่งความศรัทธา ข้อที่ 5 คือ เชื่อในวันแห่งคำตัดสิน (The Day of Judgment: Giyama) และยอมรับผลที่ได้รับจากการกระทำ หลังจากเสียชีวิตไปแล้ว

ภาพที่ 2.6 มัสยิดสีน้ำเงินในอิสตันบูลตุรกี

ที่มา: Divine Inspiration: Seven Principles of Islamic Architecture, 2008

2. ความนอบน้อม (Respect) ในบทที่ 49 ตอนที่ 13 ของอัลกุรอาน มีความหมายว่า ความนอบน้อมหรืออิติราหมในภาษาอาหรับ (Ihtiram) ตามหลักแห่งความศรัทธา ข้อที่ 1 คือ เชื่อในพระเจ้า (Belief in God: Allah) มีนัยยะในเรื่องการเชื่อมโยงระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ โดยผ่านกิจกรรมประจำวัน คือ การละหมาด ซึ่งเป็นการเคารพภักดีที่สมบูรณ์แบบ (Nisreen Moustafa, 2008: 56) มีการสื่อสัญลักษณ์ของความนอบน้อม โดยการอาบน้ำทำความสะอาดร่างกายก่อนละหมาด แสดงการนอบน้อมยอมรับ ปฏิบัติตามและชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นการวางรูปแบบปฏิบัติ โครงสร้างวิธีการและองค์ประกอบของภารกิจ

หากจะอธิบายเรื่องความนอบน้อมตามแนวคิดเชิงโครงสร้างนิยม นี่คือการสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำและสิ่งที่เชื่อ เป็นการยอมรับ ยอมจำนนต่อหลักคิด (The faith: Iman) หลักปฏิบัติ (The practices: Ibadat) และจริยธรรม (The ethic: Ishan) ทั้งสามหลักการเป็นสิ่งที่มุสลิมทุกคนต้องมีเพื่อแสดงความนอบน้อม ไม่สามารถละเว้นข้อหนึ่งข้อใดได้

ภาพที่ 2.7 ลายเรขาคณิตในบานหน้าต่างที่พระราชวังอัลฮัมบราในกรานาดา สเปน

ที่มา: Divine Inspiration: Seven Principles of Islamic Architecture, 2008

3. ความจริงใจ (Sincerity) ในบทที่ 98 ตอนที่ 5 ของอัลกุรอาน มีความหมายว่า ความจริงใจหรืออิกลาสในภาษาอาหรับ (Ikhlas) การยอมรับในหลักศรัทธา หลักปฏิบัติและจริยธรรมเป็นการรักดีต่อพระเจ้าอย่างบริสุทธิ์ ใจนัยยะของความจริงใจ คือ การมีพระเจ้าองค์เดียว อำนาจในโลกนี้ มีอยู่หนึ่งเดียวไม่มีอะไรเสมอเหมือน ศิลปินอิสลามแสดงแนวคิดเรื่องความจริงใจด้วยการใช้สัญลักษณ์แทนภาพ เช่น การสร้างสวนเพื่อสื่อถึงสวรรค์ การใช้แสงเพื่อให้มัสยิดดูอ่อนโยนและการใช้ลายเรขาคณิตในสถาปัตยกรรมมัสยิด

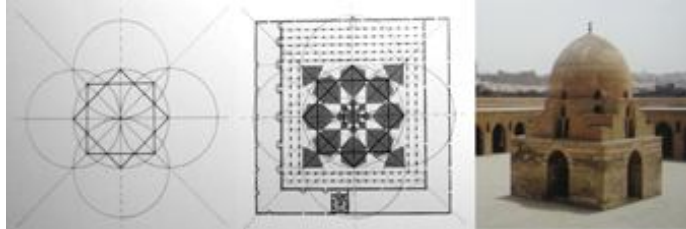

ภาพที่ 2.8 ลายเรขาคณิตที่ได้แรงบันดาลใจจากดอกไม้ แสดงถึงความจริงใจที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและมีชีวิต

ที่มา: Divine Inspiration: Seven Principles of Islamic Architecture, 2008

4. ความรู้-เหตุผล (Knowledge) ในบทที่ 49 ตอนที่ 3 ถึง 5 ของอัลกุรอาน มีความหมายว่า ความรู้-เหตุผลหรืออิลม์ในภาษาอาหรับ (Ilm) ศาสนาอิสลามมักจะสื่อสัญลักษณ์ของความรู้ สติปัญญาและการมีเหตุผลออกมาในเชิงคณิตศาสตร์และรูปทรงเรขาคณิต เพราะเป็นพื้นฐานของการแสวงหาคำตอบ เป็นการคำนวณหาความชัดเจนของสิ่งที่ไม่น่าจะคาดเดาได้ ไม่

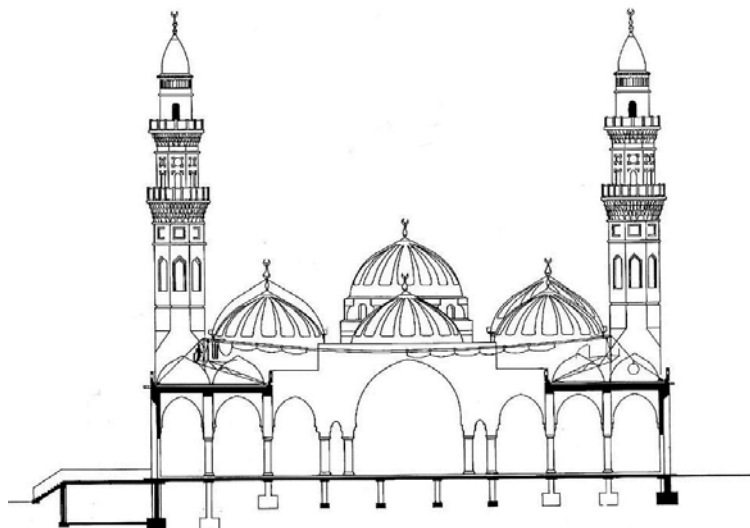
สามารถมองเห็นได้หากไม่ใช่ตัวแทนที่เป็นตัวเลข เหมือนกับการจำลองระเบียบของจักรวาลที่พระเจ้าทรงสร้าง มนุษย์ไม่เคยออกไปไกลเกินระบบสุริยะแต่มนุษย์รู้ว่าจักรวาลไกลออกไปไม่รู้จักจบสิ้น ด้วยการอุปมาด้วยสิ่งที่มนุษย์รู้จักดีนั่นคือ คณิตศาสตร์และเรขาคณิต

ภาพที่ 2.9 การแบ่งพื้นที่ด้วยตารางเรขาคณิตในมัสยิด อิบ ตูลูนในไคโรอียิปต์

ที่มา: Divine Inspiration: Seven Principles of Islamic Architecture, 2008

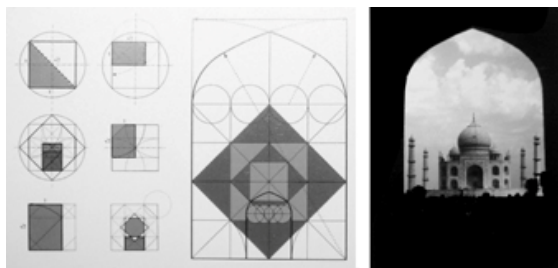
5. ความพอเพียง-สมดุล (Balance) ในบทที่ 31 ตอนที่ 18 ของอัลกุรอาน หมายถึง ความพอเพียง-สมดุลหรืออิติซาดในภาษาอาหรับ (Iqtisad) แนวคิดอิสลามให้ความสำคัญกับความพอดี ความสมดุลกันของสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งที่มีสุนิยมปฏิบัตินี้มีความหมายตามที่ปฏิบัติ ไม่จำเป็นต้องตีความมากไปกว่านั้น ความงามในเชิงรูปธรรมของอิสลาม คือ การมีองค์ประกอบที่ครบถ้วน พอเหมาะพอดี มีความกลมกลืน ไม่ขัดแย้งหรือแตกต่างกันมากๆ และมีจังหวะที่เหมาะสม คล้ายกับการจัดลำดับก่อน-หลังและการให้สัดส่วนที่สัมพันธ์กับภาพรวม เช่น ความเป็นธรรมชาติ

ภาพที่ 2.10 รูปแบบของมัสยิดที่แสดงถึงความสมดุล

ที่มา: Architecture of the contemporary mosque, 1996

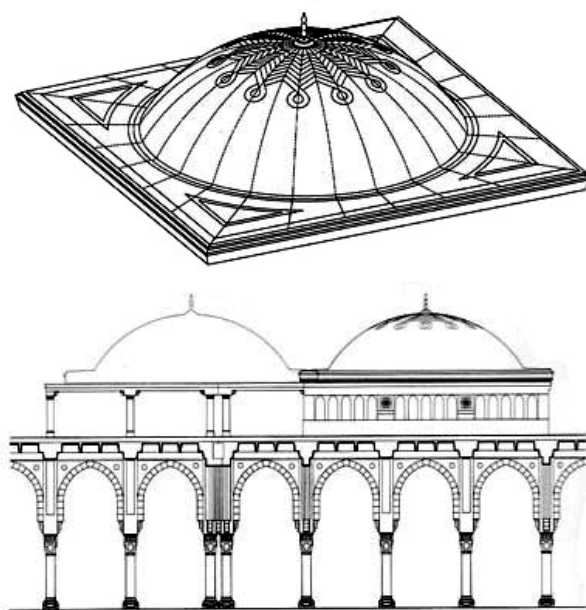
6. ความสงบ-สมาธิ (Modesty) ในบทที่ 24 ตอนที่ 30 ถึง 31 ของอัลกุรอาน หมายถึง ความสงบ-สมาธิหรือฮายะในภาษาอาหรับ (Haya) การแสดงความเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกันเมื่อมุสลิมพบปะกันมีความหมายที่แสดงถึง ความสงบเสงี่ยม ถ่อมตน อยู่ในศีลธรรมอันดีและมีจิตสำนึก เป็นการปฏิบัติต่อสังคม ต่อพระเจ้า การรู้จักหน้าที่และกาลเทศะทำให้มุสลิมมีความสำรวม ในสังคมมุสลิมจะเกี่ยวข้องกับความอ่อนน้อมถ่อมตน (ตะวาดุ) การอยู่ในศีลธรรม (เอียะติชอม) และการมีจิตสำนึก (อิสเตียยะฮ์) ซึ่งมีผลทำให้มุสลิมมีลักษณะสงบเสงี่ยม การแบ่งสัดส่วนในที่อยู่อาศัยและการละหมาดที่ นที่ละหมาดสำหรับชายและหญิงจะแยกส่วนกันสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องผู้หญิงมุสลิมจะไม่ใช้ชีวิตร่วมกับผู้ชายที่ไม่ใช่พ่อพี่ชาย น้องชาย สามีหรือลูก เพื่อป้องกันปัญหาและความวุ่นวายที่อาจจะเกิดขึ้นได้เป็นที่มาของความสงบ ทำให้มีสมาธิ

ภาพที่ 2.11 สัดส่วนทางเรขาคณิตที่สัมพันธ์ประตูทางเข้า ทัก มาฮาลในอักคราฮินเดีย

ที่มา: Divine Inspiration: Seven Principles of Islamic Architecture, 2008

7. ระเบียบ-หลักการ (Remembrance) ในบทที่ 13 ตอนที่ 28 ของอัลกุรอาน หมายถึง ระเบียบ-หลักการหรือดิเกอริในภาษาอาหรับ (Dhikr) สิ่งที่พระเจ้าสร้างมีมากจนไม่สามารถนับจำนวนได้ พระเจ้าได้สร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นมานานตั้งแต่เริ่มสร้างจักรวาลและจะสร้างต่อไปไม่มีวันสิ้นสุด เพื่อให้รำลึกถึงพระเจ้า ศิลปะอิสลามนิยมใช้หลักการซ้ำ ๆ ขององค์ประกอบต่างๆ หลักการแห่งความสมดุล เพื่อสื่อว่าพระเจ้าอยู่ในทุกๆ ที่และทรงเป็นนิรันดร์ ใช้สัญลักษณ์ที่สื่อถึงศูนย์กลางและจักรวาล

ภาพที่ 2.12 โดมของมัสยิดเปรียบเสมือนท้องฟ้าและจักรวาล

ที่มา: The mosque: History, architectural development & regional diversity, 1997

James Dickie (1984: 15) ใน Allah and Eternity: Mosques, Madrasas and Tombs อธิบายเรื่องระเบียบและหลักการว่า คือ ความเป็นนิรันดร์ของพระเจ้า เพราะพระเจ้าเป็นเอกภาพ ไม่มีสิ่งใดเกิดก่อนพระเจ้าและไม่มีสิ่งใดดำรงอยู่นานกว่าพระเจ้า มุสลิมจึงแสดงความเป็นนิรันดร์ของพระเจ้าด้วยพระนามของอัลลอฮ์ 99 พระนาม มุสลิมจะนำพระนามไปปรากฏในสถานที่ที่เหมาะสม ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นมัสยิด Dickie ยังเสริมว่า พระเจ้าสร้างมนุษย์ขึ้นมาโดยให้สิ่งพิเศษติดตัวมาด้วย 7 สิ่ง คือ การมีชีวิต มีจิตใจ มีพลัง มีความรู้ ได้ยิน ได้เห็นและได้พูด มุสลิมนำความพิเศษนี้ มาสร้างสรรค์ความคิดดีๆและสิ่งที่สวยงาม

Ernst J. Grube (1984: 13) ใน What is Islamic Architecture อธิบายว่า สถาปัตยกรรมมัสยิดจะมีแนวคิดเรื่องความสมดุลทั้งแบบสมมาตรและอสมมาตรการมีซุ้มทางเข้า (Iwan) หลายซุ้มและมีเสามากมายมหาศาล แสดงถึงความไม่สิ้นสุดของจักรวาลเป็นลักษณะของการซ้ำกันแบบไม่สิ้นสุดอาคารสร้างสวนแบบเขาวงกต การหมุนวนของน้ำพุเป็นปรัชญาสูงสุดเรื่องเอกภาพของพระเจ้าที่เป็นรากที่ยังลึกของอิสลาม ตัวอย่างที่เด่นชัด คือ พระราชวังอัลฮัมบรา ในกรานาดา ประเทศสเปน

John D. Hoag (1987: 12) ใน Islamic Architecture และ Volkmar Enderlein (2004: 64) ใน Architecture กล่าวถึงการใช้แนวคิดเรื่องความสมดุลและมีเอกภาพในสถาปัตยกรรมมัสยิด โดยทั้งคู่ได้อ้างถึงวิหารศักดิ์สิทธิ์ (The Dome of The Rock) เป็นตัวอย่างว่า มีแผนผังรูป

แปดเหลี่ยมที่สมมาตร มีซุ้มทางเข้า (Iwan) ทั้ง 4 ทิศ มีเสาหลัก 4 เสารองรับหลังคาโดม มีซุ้มโค้ง 4 ซุ้มเชื่อมต่อกันระหว่างเสาหลักในแต่ละเสาหลักจะมีเสาย่อยที่แบ่งออกมาอีก 3 เสาเพื่อรองรับซุ้มโค้งย่อย

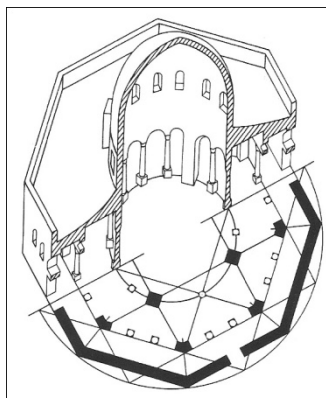
Oleg Grabar (2004: 44) ใน Architecture เขียนถึงสถาปัตยกรรมมัสยิดของอิสลามยุคแรกๆ ว่า เป็นสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าสูงสุดของมุสลิมที่มีให้เห็นในปัจจุบัน เช่น มัสยิดในดามัสกัส แสดงความเป็นเอกภาพด้วยการใช้รูปแบบแปดเหลี่ยมสำหรับพื้นที่ของมัสยิด มีเสาจำนวนมาก มีน้ำพุบนลานกว้างมีการตกแต่งมืหรอบและมิมบรเพื่อให้อำลิกถึงพระเจ้า

หลักการทั้ง 7 ข้อ ที่มุสตาฟาได้อ้างถึง เป็นแนวคิดหลักที่อยู่ในคำสอนของศาสนา ในการดำเนินชีวิตประจำวัน มุสลิมจะต้องรำลึกถึงความเป็นเอกภาพ ความนอบน้อม ความจริงใจ ความรู้-เหตุผล ความพอเพียง-สมดุล ความสงบ-สมาธิ และการมีระเบียบ-หลักการ มุสลิมจะต้องนำมาปฏิบัติอยู่เสมอ อาจกล่าวได้ว่าหลักการทั้ง 7 ข้อเป็นหัวใจของอิสลาม สถาปนิกจึงใช้เป็นแนวคิดหลักในการสร้างมัสยิด โดยมีความหมายและประโยชน์ใช้สอยในทุกตารางนิ้ว ตั้งแต่ทางเข้า ลานน้ำพุ ระเบียงหน้าอาคารที่ให้ความรู้สึกสงบ มีสมาธิ มีความกลมกลืนระหว่างมัสยิดกับชุมชน มีพื้นที่สำหรับทำความสะอาดร่างกาย ซึ่งหมายถึงการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นการแสดงถึงความนอบน้อมต่อพระเจ้า การไม่มีรูปเคารพหรือสัญลักษณ์ใดๆ สื่อถึงความจริงใจ ความมีสมาธิจดจ่อต่อพระเจ้า ภายในอาคารมีการแบ่งพื้นที่สำหรับหญิงและชาย เพื่อให้มีระเบียบ มีความสงบ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน พื้นที่ละหมาดและบริเวณโถงกลางมีโดมสูงเบียดเสมือนท้องฟ้าและจักรวาล เพื่อให้รำลึกถึงเอกภาพของมุสลิมและความเป็นหนึ่งเดียวของพระเจ้า

มัสยิดมีความหมายในฐานะบ้านของพระเจ้า ในฐานะศูนย์กลางของชุมชนและในฐานะสัญลักษณ์ของอิสลาม มุสลิมทุกคนจึงให้ความสำคัญกับมัสยิดเป็นอย่างมาก ดังนั้น สิ่งที่ดีที่สุดสวยงามที่สุดของอิสลามจะปรากฏให้เห็นที่มัสยิด เช่น รูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบอิสลาม ซึ่งเป็นไปตามคำสอนทางศาสนาที่ไม่มีการสร้างรูปเคารพ ไม่นิยมวาดภาพบุคคล (จิตรกรรม) เพื่อรำลึกถึงหรือเพื่อความพึงพอใจ ทำให้ไม่ค่อยปรากฏงานศิลปะในบ้านพักอาศัยของมุสลิมทั่วไป

ปัญญา เทพสิงห์ (2548: 123) เขียนถึงสถาปัตยกรรมมัสยิดว่า ได้รับอิทธิพลจากศิลปะยุคไบแซนไทน์ โดยมีซุ้มโค้ง (Arch) เพดานโค้ง (Vault) และโดม (Dome) คล้ายอาคารถาซิลิกา (Basilica) ของโรมัน แต่จะดัดแปลงพื้นที่ใช้สอยให้เป็นประโยชน์ชน ส่วนที่เป็นเว็จ (Aps) ของบาซิลิกาจะเป็นที่ตั้งรูปเคารพ แต่ในศาสนาอิสลามจะไม่มีรูปเคารพ จึงทำเป็นช่องเว็จเข้าไปสำหรับผู้นำในการละหมาด ที่เรียกว่า มืหรอบ (Mihrab) โดยจะประดับลวดลายหรือตัวอักษรที่เป็นถ้อยคำศักดิ์สิทธิ์ ให้เป็นจุดรวมสายตาขณะละหมาด ผนังกำแพงค่อนข้างหนา ทึบตัน เพื่อกัน

ความร้อนจากภายนอกและรองรับน้ำหนักของหลังคาที่เป็นโดมคล้ายหัวหอม มีการดัดแปลงช่องเว้าที่มุมเพดานคล้ายหินย้อยหรือวงโค้ง ที่เรียกว่า มุการ์นัส (Muqarnas) ชุ่มโค้งจะมีลักษณะคล้ายเกือกม้า (Horseshoe Arch) หรือคล้ายกลีบบัว (Ogival Arch) รูปแบบของสถาปัตยกรรมมัสยิดมีพื้นฐานมาจากหลักคณิตศาสตร์จึงมีแนวคิดเรื่องการซ้ำ ห่วงจังหวะ การใช้พื้นที่ว่างความสมดุลและความเป็นเอกภาพ

ภาพที่ 2.13 ชุ่มโค้งและโดมของThe Dome of The Rock ในเยรูซาเล็ม, อิสราเอล

ที่มา: Islam from Baghdad to Cordoba, 2009

ศิลปะอิสลามมีมิติที่หลากหลาย ไม่ได้มีเฉพาะลายเรขาคณิต ลายพรรณพฤกษาหรือตัวอักษรประดิษฐ์เท่านั้น ในศิลปะดั้งเดิมของชนชาติที่นับถืออิสลามซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีมาก่อนที่ศาสนาอิสลามจะแผ่เข้าไป มีการวาดภาพคนและภาพสัตว์อย่างแพร่หลาย ศิลปะดั้งเดิมเหล่านี้ จะถูกสืบทอดมาถึงปัจจุบัน เป็นภูมิปัญญาของแต่ละชาติพันธุ์ ที่เห็นได้ชัดที่สุด คือ ศิลปกรรมของเปอร์เซีย (อิหร่าน) เช่น ภาพคนและภาพสัตว์ในงานจิตรกรรมภาพประกอบตำนาน กษัตริย์ ภาพจิตรกรรมในกระเบื้อง โคมไฟเครื่องปั้นดินเผาเซรามิค ลายผ้า ลายพรม

3. แนวคิดท้องถิ่นภูวัตน์

ท้องถิ่นภูวัตน์ เป็นแนวคิดที่แสดงสุนทรียภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่นที่รับศาสนาอิสลามไปปรับให้เข้ากับลักษณะของแต่ละภูมิภาค เป็นการแสดงถึงอัตลักษณ์ของมุสลิมที่แตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ ในงานวิจัยเรื่องนี้ ท้องถิ่นภูวัตน์จะเกี่ยวข้องกับศิลปะอิสลามตามยุคสมัยของจักรวรรดิอิสลาม โครงสร้างและองค์ประกอบของศิลปะอิสลาม ความเป็นไทยในศิลปะอิสลามและในตัวตนของมุสลิม รูปแบบชีวิตและทัศนคติของชาวไทยมุสลิม

3.1 ศิลปะอิสลาม

ศิลปะอิสลามเป็นศิลปะรูปแบบหนึ่งที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเชื่อและวัฒนธรรมของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาอีกทอดหนึ่งจากความศรัทธาในคำสอนของอัลลอฮ์ (ช.บ.) อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบของศิลปะอิสลามไม่ได้ถูกกำหนดจากศาสนาโดยตรง แต่เป็นภาพสะท้อนในหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติของชาวมุสลิม สอดคล้องกับความเชื่อที่ว่าพระเจ้าเป็นผู้กำหนดสรรพสิ่งในโลกนี้ ไม่มีอะไรเกิดมาแบบไร้เหตุผล ไม่มีอะไรอยู่ได้ตามลำพังโดยไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ดังนั้น การใช้ชีวิตประจำวันที่ถูกหลักศาสนาก็คือการยอมรับในพระเจ้า ศิลปะอิสลามเป็นผลจากการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและทักษะด้านการคำนวณของชาวอาหรับ เกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น เริ่มขึ้นในดินแดนตะวันออกกลาง(เอเชียตะวันตก) ที่เป็นมุสลิมอาหรับ ขยายออกไปในดินแดนที่ไม่ใช่อาหรับ จนไปรุ่งเรืองสูงสุดนอกพื้นที่ตะวันออกกลาง การกล่าวถึงศิลปะอิสลามตามยุคสมัยหรือจักรวรรดิ เป็นการแสดงถึงความเป็นสากลและความเป็นใหญ่ของอิสลาม เช่น ลายพันธุ์พฤกษาและลายเรขาคณิตที่ใช้ประดับมัสยิด ซึ่งใช้หลักปฏิบัติในแนวทางเดียวกันทุกที่ แต่บางครั้ง การพิจารณาศิลปะอิสลามในแต่ละประเทศ ก็จะได้เห็นถึงความแตกต่าง การปรับตัวและการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น มัสยิดในตะวันออกกลางเน้นเรื่องขนาดและความวิจิตรตระการตา ส่วนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เน้นเรื่องประโยชน์ใช้สอยและความกลมกลืนกับภูมิประเทศ ภูมิอากาศและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในบทความวิชาการเรื่อง “กุหลาบเปอร์เซียในราชอุทยานกรุงสยาม: รุปรอยวัฒนธรรมอินโด-อิหร่านในศิลปกรรมไทยสมัยอยุธยา” ของจุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์(2548) ที่กล่าวถึงอิทธิพลของศิลปะอิสลามที่เข้ามายังกรุงสยามในสมัยอยุธยา ในบทความนี้ มีข้อมูลชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของศิลปะไทยในสมัยนั้น ที่คล้ายคลึงกับศิลปะอิสลามในยุคจักรวรรดิออตโตมาน(Ottoman) แห่งตุรกี และจักรวรรดิซาฟาวิแห่งอิหร่าน ซึ่งส่งต่อมายังจักรวรรดิโมกุลแห่งอินเดีย ก่อนที่จะแพร่เข้ามาในประเทศไทยสมัยอยุธยา ในบทความนี้ มีหลักฐานใช้เปรียบเทียบรายละเอียดได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม จิตรกรรมและงานประณีตศิลป์

แหล่งข้อมูลที่มีคุณค่าอีกแห่งหนึ่งเป็นวรรณกรรมเรื่อง “ศิลปะแบบอิสลามของเปอร์เซีย” ที่จัดพิมพ์โดยศูนย์วัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน กรุงเทพฯ แปลโดยกิติมา อมรทัต ในปี พ.ศ. 2549 มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปะสมัยต่างๆ ของเปอร์เซีย ดินแดนเอเชียตะวันตกก่อนที่จะเป็นอาณาจักรอิสลามเมื่อหลายพันปีมาแล้ว จนเมื่อกำเนิดศาสนาอิสลามในคริสต์ศตวรรษที่ 7 ไปจนถึงยุคจักรวรรดิซาฟาวิ อันรุ่งเรืองในช่วงปี ค.ศ. 1000 โดยศึกษาจากหลักฐานทางศิลปะ เช่น สถาปัตยกรรมจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ภาพวาดแบบ

จิตรกรรมย่อส่วน (Miniature) การทำกระดาษและหนังสือ ศิลปะบนพื้นพรมและลายผ้า งานประดับตกแต่งและงานกระเบื้อง

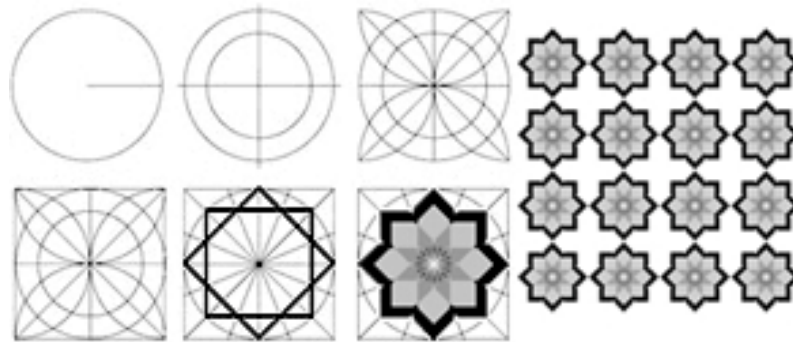
ประยูร อุลุชาฎะ(น. ณ ปากน้ำ) ได้เขียนไว้ใน “ศิลปะและวัฒนธรรมจากดินแดนอาหรับ เมื่อแรกเข้าสู่สยามประเทศ” ในปี พ.ศ. 2537 เกี่ยวกับการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสมัยกรุงศรีอยุธยาของแขกมัวร์ (ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มุสลิมที่มาจากเอเชียตะวันตกหรือชาวอาหรับ จะถูกพวกฝรั่งเรียกรวมๆ กันว่า แขกมัวร์) การมีส่วนร่วมในการช่วยกรุงสยามรบกับประเทศข้างเคียงและการเข้ารับราชการในตำแหน่งกรมท่าขวาของแขกเจ้าเซ็น (อิสลามนิกายชีอะห์) สายเปอร์เซีย หลักฐานส่วนใหญ่เป็นภาพจิตรกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแขกเปอร์เซีย โดยมีภาพของแขกเปอร์เซียปรากฏอยู่ในงานศิลปกรรมเหล่านั้นด้วย

งานเขียนของศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ เรื่องอิทธิพลของอิสลามในอินเดีย ตีพิมพ์ในหนังสือเรื่องอารยธรรมตะวันออก ในปี พ.ศ. 2542 กล่าวถึงการที่ศาสนาอิสลามเข้ามามีอิทธิพลในอินเดีย โดยพวกพ่อค้าชาวเปอร์เซีย ในช่วงปี ค.ศ. 1526 ถึง 1858 โดยอยู่ในยุคสมัยของจักรวรรดิโมกุล ในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดศิลปะแบบผสมผสานระหว่างเปอร์เซียกับอินเดีย ที่เรียกว่าอินโด-อิสลาม ที่มีความงดงามเป็นรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ต่อจากนั้น อินเดียซึ่งเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมเอเชียได้ก็แพร่กระจายอิทธิพลอิสลามไปสู่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซียและไทย

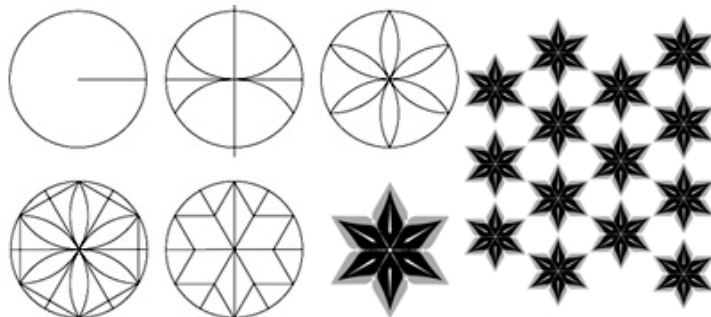
ข้อมูลหลักฐานที่เป็นวรรณกรรมอีกส่วนหนึ่ง จะมาจากหลักการออกแบบของอิสลาม ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรม รูปแบบการใช้ชีวิต หลักปฏิบัติประจำวัน การออกแบบในวัฒนธรรมอิสลามมีการใช้หลักเรขาคณิต หลักแห่งความสมมาตรและการซ้ำ เป็นการถ่ายทอดความเชื่อในพระเจ้าลงไปในลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งและตัวอักษรประดิษฐ์ ในส่วนนี้ จะขยายถึงที่มาของแนวความคิดและองค์ประกอบพื้นฐานของศิลปะอิสลาม ที่มักจะปรากฏในงานประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมมัสยิด ในงานทำหนังสือและตัวอักษรที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น Islamic Design a Genius for Geometry โดย Daud Sutton (2007) ที่เน้นเรื่องการซ้ำ กันในหลายๆ แบบขงรูปทรงเรขาคณิต ในหนังสือเรื่อง Symmetries of Islamic Geometrical Patterns ที่เขียนโดย Syed Jan Abas และ Amer Shaker Salman (1995) มีเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบและเอกลักษณ์ของลวดลายอิสลามที่มีโครงสร้างตามแบบเรขาคณิต หลักแห่งความกลมกลืน หลักแห่งสัดส่วน การรวมเป็นกลุ่ม การแบ่งตารางพื้นที่แบบกริดและวงกลม

Issam El-Said (1976) ใน Islamic Art and Architecture : The System of Geometric Design เป็นหนังสือที่อธิบายเรื่องรูปทรงเรขาคณิตพื้นฐานในศิลปะอิสลาม ที่เกิดจากการซ้ำ กันของรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส การคำนวณสัดส่วนจากค่าของเลขฐานสองและเลขฐานสาม การซ้ำ กัน

ของรูปทรงหกเหลี่ยมและแปดเหลี่ยม หนังสือเล่มนี้ เป็นการปรับปรุงมาจากเรื่อง Geometric Concepts in Islamic Art ที่ Issam El-Said เขียนร่วมกับ Ayse Parman ที่เน้นเรื่อง การวัดขนาด การแบ่งพื้นที่ การใช้ที่ว่างสำหรับการจัดองค์ประกอบในการออกแบบ สัดส่วนที่สมบูรณ์แบบในโลกอุดมคติ

ภาพที่ 2.14 ตัวอย่างลายเรขาคณิตที่สร้างจากหลักการแบ่งพื้นที่ด้วยเลขฐานสอง
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 2.15 ตัวอย่างลายเรขาคณิตที่สร้างจากหลักการแบ่งพื้นที่ด้วยเลขฐานสาม
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

พินุล ไวจิตรกรรม (2553: 501) ในบทความเรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์ของอิสลาม สำหรับการออกแบบสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล” ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลายเรขาคณิต (Geometric Form) ในศิลปะอิสลามว่า มีโครงสร้างที่เกิดจากการซ้ำของรูปทรงเรขาคณิตพื้นฐาน เช่น วงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ห้าเหลี่ยม หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยม การซ้ำของรูปทรงเรขาคณิตเหล่านี้ ก่อให้เกิดลวดลายขึ้นใหม่หลากหลายแบบ เป็นการซ้ำที่ใช้หลักการแบ่งพื้นที่ในรูปทรงพื้นฐาน โดยมากจะเป็นการแบ่งแบบสมมาตร (Symmetry) คือ เท่ากันทุกด้าน ซึ่งจะได้ลายใหม่

จากการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วน สามส่วน สี่ส่วน ห้าส่วน หกส่วน แปดส่วน สิบสองส่วน สิบหก ส่วนต่อไปได้เรื่อย ๆ แบบไม่สิ้นสุด ตามหลักการเลขยกกำลัง(Root) การซ้ำทำให้เกิดโครงสร้าง ใหม่ที่ทำให้เห็นเป็นรูปทรงต่าง ๆ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับการรับรู้ภาพรวมมากกว่าการ สนใจรายละเอียด (Gestalt) ในระยะไกล ๆ เรามักจะเห็นลายเรขาคณิตในศิลปะอิสลามเป็นภาพ ใดภาพหนึ่ง แต่เมื่อเข้าไปดูใกล้ ๆ จะเห็นว่ามันประกอบขึ้นจากรูปทรงพื้นฐานชิ้นเล็กๆมากมาย ที่ แทบจะไม่สื่อความหมายอะไรเลย ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับการสร้างภาพดิจิทัล แต่แตกต่างกัน ตรงที่รูปทรงเรขาคณิตพื้นฐานชิ้นเล็กๆ เหล่านั้น มีรูปร่างที่ไม่เหมือนกันเสียทีเดียว หากแต่จะมี ความคล้ายคลึงกันมากกว่า ลายเรขาคณิตในศิลปะอิสลามประกอบขึ้นจากรูปทรงเรขาคณิต พื้นฐานหลายแบบ หลายขนาด ที่เป็นไปตามหลักการแห่งขนาดและสัดส่วน โดยยึดโยงกันไว้ด้วยความสมดุลในทุกๆ มิติ ทำให้ได้ภาพรวมที่มีแนวทางชัดเจน มีโครงสร้างที่คาดเดาได้ตามหลักการ แห่งเอกภาพ แต่ก็หาจุดสิ้นสุดไม่ได้ ซึ่งมาจากแนวคิดเรื่องพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสร้าง จักรวาล พระเจ้ามีองค์เดียว แต่พระเจ้าจะอยู่ในทุก ๆ ที่ พระเจ้าเป็นเรื่องของความไม่มีที่สิ้นสุด เช่นเดียวกับอวกาศที่ไม่มีวันไปให้ถึงขอบสุดจักรวาล

Daud Sutton (2007: 14) เขียนถึงลายพรรณพฤกษาว่า เป็นลวดลายพรรณไม้ในอุดมคติที่อยู่บนสวนสวรรค์ มีลักษณะของการมีวนชดของกิ่งก้านขององุ่น ใบปาล์ม ไม้พันธุ์มีหนามและ ดอกกุหลาบ ที่ถูกประดิษฐ์ดัดแปลงให้สวยงามเกินจริง เป็นความสมบูรณ์ตามแบบในอุดมคติ มักจะประกอบกันเป็นภาพในเชิงเรขาคณิต โดยใช้การซ้ำแบบสม่ำเสมอและแบบวัฏจักรหมุนวน ของก้านเถาและใบองุ่น ช่วยประสานพื้นที่ที่ว่างเปล่าให้มีเนื้อหา เปรียบเสมือนดวงดาวที่โคจรรอบ ดวงอาทิตย์ เหมือนการกำเนิดของสิ่งมีชีวิต และการหมุนเวียนของฤดูกาล ดังนั้น ลายพรรณพฤกษาจึงสื่อถึงชีวิตที่สัมพันธ์กับจักรวาล สื่อถึงชีวิตที่ผสมกลมกลืนกับธรรมชาติ

ในขณะที่ Oleg Grabar (1987: 185) และ Dominique Clevenot (2000: 135) อธิบาย เรื่องลายพรรณพฤกษาไปในทิศทางเดียวกันว่า เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในศิลปะของตะวันออก กลาง มีมาตั้งแต่สมัยโรมัน สมัยซาสาเนียนและไบแซนไทน์ ลายพรรณพฤกษาที่สวยงามจะเป็น ของจักรวรรดิอุมัยยาด เป็นลวดลายที่ดึงดูดความสนใจ มีให้เห็นอยู่ทั่วไป เช่น ในเซรามิก ชู่มประตู งานสลักหินและในแฟชั่นเครื่องแต่งกาย แต่ Clevenot ก็เสริมว่า ลายพรรณพฤกษาไม่สามารถบ่ง บอกว่าเป็นศิลปะอิสลามได้อย่างเด็ดขาด อาจจะเป็นเพราะลายพืชและลายดอกไม้มีให้เห็นอย่าง ดาษดื่นในศิลปะทุกแบบ

ในลายพรรณพฤกษาแบบเปอร์เซีย มักจะได้รับแรงบันดาลใจมาจากรูปทรงของพืช ผัก ผลไม้และดอกไม้ ดังที่ จูฬิศพงศ์ จุฬารัตน์(2550: 66) ในบทความวิชาการเรื่อง “เรื่องเล่าจากยะ หมาด: ศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับการกินการอยู่ของเจ้าเซ็น” ได้กล่าวถึงดอกไม้ว่า มีขนมหวาน

ในวัฒนธรรมเปอร์เซีย ที่เรียกว่า ฮะลัวดอกไม้ ที่ปลูกด้วยดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม อันได้แก่ ดอกส้ม ดอกมะลิ ดอกกุหลาบ ดอกควินซ์ที่เป็นต้นไม้มงคลเดียวกับแอปเปิลและแพร์ ส่วนองุ่นและทับทิม ก็เป็นผลไม้ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ผลไม้และดอกไม้ดังกล่าวมักจะปรากฏอยู่ในศิลปกรรมเปอร์เซียมาตั้งแต่สมัยโบราณ

ภาพที่ 2.16 ตัวอย่างลายพรรณพฤกษาที่มีแรงบันดาลใจจากพืช ผัก ผลไม้และดอกไม้

ที่มา: Islamic Design, 2009

Abdelkebir Khatibi และ Mohammed Sijelmassi (1996: 90) กล่าวถึงตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ว่า เป็นศิลปะการออกแบบที่เชื่อมโยงภาษาเข้ากับภาพ (รูปทรงของตัวอักษร) เริ่มจากการใส่ความหมายลงไปในโครงสร้างของตัวอักษร คล้ายภาพสัญลักษณ์ที่ถูกจัดวางให้มีจังหวะและค่าน้ำหนัก ตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ถูกใช้เพื่อสรรเสริญพระเจ้า มีการออกแบบตัวอักษรให้เป็นรูปร่างต่างๆ โดยบรรจุพระนามของพระเจ้าไว้ข้างใน หลักการพื้นฐานของตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ คือ การผสมผสานกันระหว่างเรื่องประจักษ์กับการซ่อนเร้น

ภาษาอาหรับมาตรฐานจะเริ่มเขียนจากขวามาซ้าย เช่นเดียวกับการอ่านหนังสืออาหรับ จะเริ่มอ่านจากด้านขวาแบบเดียวกับภาษาจีนที่คล้ายการอ่านจากหลังไปหน้า ตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์มีโครงสร้างหลายแบบ เช่น แบบที่อยู่ในรูปทรงเรขาคณิต ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นทรงสี่เหลี่ยม พื้นที่ข้างในประกอบด้วยตัวอักษรหลายตัว สามารถแปลความหมายได้เป็นประโยค แบบที่มีรูปทรงอิสระคล้ายการเขียนด้วยมือ และแบบภาพสัญลักษณ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ตัวอักษรแบบอิสระมาจัดองค์ประกอบให้เห็นเป็นภาพหรือเป็นสัญลักษณ์ลายเซ็น

โดยปกติแล้วมีการใช้ตัวอักษรอาหรับเพื่อการสื่อสารอยู่ทั่วไปในประเทศอาหรับ แต่หากว่าตัวอักษรนี้ มีความหมายเป็นพระนามของพระเจ้าหรือมีถ้อยคำสรรเสริญพระเจ้า มุสลิมจะนำไปใช้อย่างระมัดระวังหรือใช้เพื่อประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมมัสยิดเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เมื่อศิลปินอิสลามต้องการจะสื่อถึงพระเจ้า เขาจะใช้ตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์แทนการวาดภาพ

พระองค์ ข้อมูลที่เกี่ยวกับตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ (Calligraphic) ในบทความเรื่อง “ความงดงามแบบอิสลามในโลกของการออกแบบ” ของพินูด ไวจิตรกรรม (2553: 512) ได้กล่าวว่า ตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์เป็นศิลปะอิสลามอีกแบบหนึ่ง ที่แสดงความเป็นอาหรับมากที่สุดเป็นการนำตัวอักษรอาหรับในแบบต่างๆ มาผสมกับรูปทรงเรขาคณิตและลายพรรณพฤกษา จึงมีตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์หลายแบบ เช่น แบบสี่เหลี่ยม แบบโค้งมนอ่อนช้อย แบบประดิษฐ์ เป็นภาพ ต่าง ๆ และแบบที่มีลวดลายต่าง ๆ ประกอบเป็นฉากหลัง จุดประสงค์ของตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ คือ เป็นถ้อยความที่ใช้สรรเสริญพระเจ้า เราสามารถพบเห็นศิลปะแบบนี้ได้ทั่วไป ในสถาปัตยกรรมอาหรับ ในมัสยิด ใช้ประกอบในศิลปะอิสลามที่ใช้กับศาสนา ใช้กับคัมภีร์ อัลกุรอาน มีเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้ตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์มีความสำคัญ คือ ด้วยหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม มีข้อที่บอกว่า ศาสนาอิสลามมีพระเจ้าองค์เดียว ไม่มีใครเทียบเท่าได้ การพยายามทำตัวเสมอพระเจ้าเป็นเรื่องต้องห้าม ดังนั้น การปั้นรูปหรือวาดภาพบุคคลจึงทำไม่ได้ เพราะอาจจะทำให้เกิดการกราบไหว้บูชาเสมอเหมือนพระเจ้า ซึ่งอาจทำให้ผู้คนหมกมุ่นอยู่กับการแสดงออกในพิธีกรรมแทนที่จะปฏิบัติตามหลักศาสนา

ภาพที่ 2.17 ตัวอย่างตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ที่ใช้หลักการทางเรขาคณิต

ที่มา: The Splendour of Islamic Calligraphy, 2008

ภาพที่ 2.18 ตัวอย่างตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ที่เขียนแบบอิสระ

ที่มา: The Splendour of Islamic Calligraphy, 2008

ภาพที่ 2.19 ตัวอย่างตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ที่ออกแบบเป็นภาพสัญลักษณ์

ที่มา: The Splendour of Islamic Calligraphy, 2008

หากพิจารณาศิลปะอิสลามตามประวัติศาสตร์ของชาติอิสลาม จะพบว่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานและมีอิทธิพลในอาณาบริเวณที่กว้างไกล ในภาพรวมศิลปะอิสลามมีโครงสร้างที่แน่นอน แต่มีรายละเอียดที่ต่างกันไปตามยุคสมัยของจักรวรรดิอิสลาม ยุคสมัยของจักรวรรดิอิสลามหลายๆยุคเกิดขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกันไม่ห่างกันมากนัก เป็นการเกิดขึ้นแบบเลื้อยล้นซ้อนทับกันเสียเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้สืบทอดต่อเนื่องกันแบบลิ้นต่อยูคหนึ่งแล้วจึงเกิดอีกยุคหนึ่ง บางจักรวรรดิมีอิทธิพลกระจายไปในหลายประเทศในช่วงเวลาที่ต่างกันมาก อาณาบริเวณของจักรวรรดิอิสลามจะครอบคลุมพื้นที่ทางตะวันตกของเอเชีย ตอนเหนือของแอฟริกาและตอนใต้ของยุโรป เริ่มต้นขึ้นหลังยุคสมัยของอิหม่ามอะลี อิบน์ อับีฏอลิบ ซึ่งเป็นเคาะลีฟะฮ์คนที่สี่ หลังจากในปี มุฮัมมัด ตั้งแต่ ค.ศ. 656 ถึง 661 หลังยุคของอิหม่ามอะลี จักรวรรดิแรกของอิสลาม “ราชวงศ์อุมัยยะฮ์” ก็เริ่มขึ้นโดย มุอาวียะฮ์ ที่ 1 (มุฮัมมัดรอฟลี แวะมะมะ 2550: 11) จักรวรรดิมุสลิมแยกตามชาติพันธุ์ได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรกเป็นจักรวรรดิมุสลิมที่เป็นชาวอาหรับ ระหว่างปี ค.ศ. 661 ถึง 750 อิทธิพลอิสลามอยู่ในอำนาจของจักรวรรดิอุมัยยะฮ์ มีศูนย์กลางอยู่ที่ซีเรีย แล้วแผ่ขยายไปในอียิปต์ (แอฟริกาตอนเหนือ) ในอิหร่าน และระหว่างปี ค.ศ. 756 ถึง 1031 ในสเปน (ยุโรปตะวันตก) ถัดมา คือ จักรวรรดิอับบาสิด ที่มีอำนาจระหว่างปี ค.ศ. 750 ถึง 868 โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่แบกแดด ในอิรัก ในอียิปต์ จากนั้นก็แผ่ขยายไปถึงทรานซอเซียนี ส่วนในอิหร่าน จักรวรรดิอับบาสิด มีอำนาจอยู่นานกว่า คือระหว่างปี ค.ศ. 750 ถึง 1258 หลังจากนั้น จึงเป็นยุคสมัยของจักรวรรดิฟาติมิด ระหว่าง ค.ศ. 909 ถึง 1171

ภาพที่ 2.20 ศิลปะอิสลามในสมัยจักรวรรดิอัยยูบียาต

ที่มา: Titus Burckhardt, *Art of Islam, Language and Meaning*, 2009.

กลุ่มที่สองเป็นจักรวรรดิมุสลิมที่ไม่ใช่ชาวอาหรับ โดยจักรวรรดิอัยยูบียาตเชื้อสายเตอร์ก-เคิร์ด ครองอำนาจเป็นช่วงสั้นๆ ระหว่างปี ค.ศ. 1171 ถึง 1250 ในอียิปต์ หลังจากนั้น ในอียิปต์นี้เอง จักรวรรดิมามลุกเชื้อสายเตอร์ก ก็เข้ามาแทนที่ ระหว่างปี ค.ศ. 1250 ถึง 1517 ซึ่งก่อนหน้านี้หลายปี จักรวรรดิเซลญุคเชื้อสายเตอร์ก ได้แผ่อำนาจเข้าไปในอิหร่าน ระหว่างปี ค.ศ. 1038 ถึง 1194 และขยายอาณาจักรเซลญุคแห่งรุมไปถึงตุรกีและอนาโตเลีย ในระหว่างปี ค.ศ. 1077 ถึง 1307 ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 13 จักรวรรดิมองโกลมีอำนาจสูงสุด ซึ่งแผ่ขยายไปถึงตุรกีแบกแดด เปอร์เซีย เอเชียกลาง

ภาพที่ 2.21 ศิลปะอิสลามในสมัยมามลุก

ที่มา: Museum with No Frontiers, *Mamluk Art*, 2001.

กลุ่มที่สามเป็นจักรวรรดิมุสลิมที่ไม่ได้อยู่ในตะวันออกกลาง เช่น ในดินแดนที่คาบเกี่ยวระหว่างยุโรปกับเอเชีย อย่างตุรกีและอนาโตเลีย ได้เกิดจักรวรรดิออตโตมานของชนชาติเตอร์กขึ้น ระหว่างปี ค.ศ. 1281 ถึง 1922 และในระหว่างปี ค.ศ. 1517 ถึง 1798 จักรวรรดิออตโตมานก็

เกิดขึ้นในอียิปต์ ในเวลาใกล้เคียงกัน มีจักรวรรดิซาฟาवीในอิหร่าน ระหว่างปี ค.ศ. 1501 ถึง 1722 และก็ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ระหว่างปี ค.ศ. 1526 ถึง 1858 ที่อินเดียก็เกิดจักรวรรดิโมกุลขึ้นทางตอนใต้ จักรวรรดิออตโตมาน เป็นจักรวรรดิมุสลิมสุดท้าย ซึ่งล่มสลายไปหลังสงครามโลกครั้งที่ 1

ภาพที่ 2.22 ศิลปะอิสลามในสมัยจักรวรรดิออตโตมานและอานาโตเลีย

ที่มา: http://en.wikipedia.org/wiki/Culture_of_the_Ottoman_Empire

จุดเริ่มต้นของศิลปะอิสลามเกิดขึ้นในสมัยจักรวรรดิอุมัยยาด ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ดามัสกัสในซีเรีย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศิลปะยุคไบแซนไทน์ (Byzantine) หรือโรมันตะวันออก ที่มีความสอดคล้องกับความเชื่อของชาวมุสลิม ทำให้เกิดการยอมรับและเป็นต้นแบบที่ถ่ายทอดไปยังยุคต่อมา เช่น การห้ามสร้างรูปเคารพ สถาปัตยกรรมแบบกรีก - โรมัน มีโดมและแบบปาลาต (Coronate) คือ มีเสาจำนวนมากเพื่อรองรับหลังคาหรือโดม ด้านจิตรกรรม ไม่นิยมวาดภาพพระเจ้าหรือบุคคลสำคัญทางศาสนา จะวาดภาพชีวิตทั่วไปหรือภาพคนที่เป็นส่วนประกอบของลวดลาย จะเห็นได้จากเหรียญกษาปณ์ของอาณาจักรอิสลาม ที่ไม่มีรูปบุคคล มีแต่ชื่อกษัตริย์และตัวอักษรอาหรับตามพระคัมภีร์ เมื่อจักรวรรดิอุมัยยาดเสื่อมอำนาจลง จักรวรรดิอับบาซิดก็ขึ้น มาแทนที่ มีความเจริญทางวิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์และคณิตศาสตร์ ไม่มีเค้าโครงของศิลปะไบแซนไทน์ที่เป็นยุโรปแล้ว แต่เป็นแบบอาหรับผสมเปอร์เซีย ต่อจากอับบาซิด คือ ฟาติมิดในอียิปต์ ไอย์ยูบิกและมัมลุกที่อยู่ในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งมีจุดเด่นที่งานหัตถกรรม แพรพรรณ งานโลหะ เซรามิก เครื่องแก้วและโมเสก

ต่อมาเป็นสมัยของเซลยุกและออตโตมาน ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ในอานาโตเลียและตุรกี มีความโดดเด่นในงานกระเบื้องเคลือบสีฟ้าที่ได้อิทธิพลจากจีน เมื่อถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 จักรวรรดิอิหร่านก็เจริญขึ้น มาเทียบเคียงด้วยการขับไล่พวกมองโกลโดยชาห์ อิสมาอิล ที่ 1 ปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์ซาฟาवी ในสมัยซาฟาવીนี้ ศิลปะเปอร์เซียเจริญรุ่งเรืองมาจนกลายเป็นศิลปะอิสลามแบบหนึ่งที่

มีเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงมาก คือ ภาพจิตรกรรมชาห์นาเมห์หรือตำนานนัษัตริย์ งานสถาปัตยกรรมมัสยิด พระราชวัง เครื่องเคลือบดินเผา เซรามิค อิทธิพลของจักรวรรดิอิหร่านชาฟาวิ ส่งต่อให้กับราชวงศ์โมกุลในอินเดีย หลังจากนั้น จักรวรรดิอิสลามซุนนีเริ่มเสื่อมลงและสิ้นสุดในศตวรรษที่19

AD	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800
Region													
Spain			Umayyad 755 - 1031				Almohad 1130 - 1269						
					Almoravid 1056 - 1147			Nasrid Kingdom of Granada 1232 - 1492					
North Africa		Idrisids of Fez 789 - 947				Almohad 1130 - 1269							
		Aghlabids of Kairouan 800 - 905			Almoravid 1056 - 1147			Hafsids of Tunis 1228 - 1574					
					Zirids 927 - 1152			Merinids of Fez 1216 - 1456			Bey of Tunis & Algeria 1516 - 1574		
Egypt	Umayyad 661 - 750				Ikhshidids 935 - 969								
		Abbasid 750 - 868				Fatimid 969 - 1171							
			Tulunid 868 - 905					Mamluk 1250 - 1517					
							Ayyubid 1171 - 1250				Ottoman Empire 1517 - 1798		
Turkey & Anatolia						Seljuk of Rum 1107 - 1307							
									Ottoman Empire 1281 - 1922				
Iran	Umayyad 661 - 750				Abbasid 750 - 1258								
					Buyids 932 - 1055		Ilkhanid 1215 - 1353			Safavid Empire 1501 - 1722			
						Seljuk 1038 - 1194			Timurid 1378 - 1506			Afsharid 1736 - 1796	
Transoxania		Abbasid 750 - 874			Ghaznavid 962 - 1186		Khwarazm Shahs 1141 - 1220						
			Samanid 874 - 1001					Timurid 1378 - 1506					
							Ilkhanid 1215 - 1353				Khanates		
Afghanistan & Northern India					Ghaznavid 962 - 1186			Delhi Sultanate 1216 - 1526					
						Ghorid 1150 - 1216					Mughal Empire 1526 - 1858		

แผนภูมิที่ 2.2 แสดงช่วงเวลาของจักรวรรดิอิสลาม

ที่มา: The Islamic Arts Museum Malaysia, 2004

ในหนังสือศิลปะเอเชีย ที่เขียนโดยปัญญา เทพสิงห์ (2548) มีข้อมูลเรื่องศิลปะอิสลามในเอเชียที่เน้นเรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะอิสลาม โดยการแบ่งช่วงเวลาของศิลปะอิสลามออกเป็นยุคๆ เริ่มตั้งแต่ยุคสมัยจักรวรรดิอุมัยยัด .ศ. 661 ในดินแดนอียิปต์ อิหร่านและซีเรีย ไปจนถึงยุคของจักรวรรดิโมกุล .ศ. 1526 ในอินเดีย เนื้อหานี้เน้นไปในทางสถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้างทางศาสนา งานหัตถศิลป์และงานประณีตศิลป์ของชาวมุสลิมในประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม เช่น ในเอเชียตะวันตก เอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศิลปะอิสลามในทวีปเอเชีย แบ่งออกเป็น 7 ยุค ดังนี้

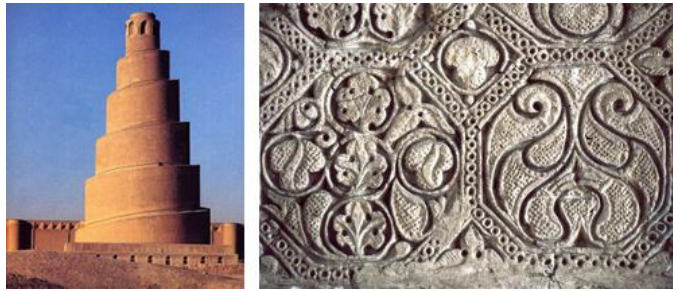
1. ศิลปะยุคอุมัยยาด (Umayyad) คริสต์ศตวรรษที่ 7-8 บริเวณประเทศซีเรีย ได้รับอิทธิพลจากศิลปะยุคไบแซนไทน์ โดยกษัตริย์มูอาวีเยฮ์ ที่ 1 ที่มีเชื้อสายอาหรับที่เคยปกครองนครมักกะฮ์และมีแนวคิดแบบเปอร์เซีย เป็นชนชาติที่ชอบการทำสงคราม ขยายอาณาจักรกว้างขวางไปถึงอินเดียและจีน สร้างมัสยิดใหญ่โตที่ตกแต่งด้วยลวดลายวิจิตรตระการตา ศิลปะที่โดดเด่น คือ กระเบื้องโมเสก ลายพรรณพฤกษา เหยือกษาปณ์แบบนูนต่ำที่ไม่มีรูปเคารพ มีแต่ตัวอักษร

ภาพที่ 2.23 เหยือกษาปณ์จักรวรรดิอุมัยยาด

ที่มา: Islamic Art and Architecture, 1999

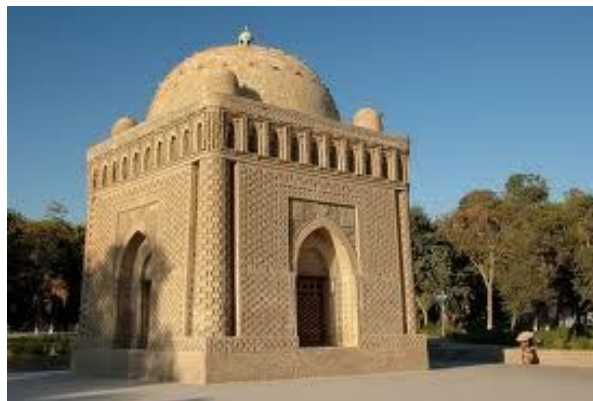
2. ศิลปะยุคอับบาสิด (Abbasid) คริสต์ศตวรรษที่ 8-13 บริเวณประเทศอิรัก โดยอับดุลอัล อับบาส กษัตริย์อาหรับตระกูลฮาซิมที่ได้รับการสนับสนุนจากเปอร์เซีย (ชีอะห์) สร้างศิลปะอิสลามแบบอาหรับ ไม่เป็นไบแซนไทน์แล้ว มีความสามารถทางวิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การคำนวณ ดาราศาสตร์ เกิดลัทธิซูฟี สร้างมัสยิดที่มีโดมทรงหัวหอม ทรงต้นปาล์ม มีอิสระในการสร้างงานศิลปะ มีภาพจิตรกรรมที่มีภาพคน

ภาพที่ 2.24 หอเกลียวและปูนปั้นลายพรรณพฤกษาที่เมืองซามาร์รา

ที่มา: Islamic Art and Architecture, 1999

3. ศิลปะยุคซามานี (Samanid) คริสต์ศตวรรษที่ 9-11 บริเวณประเทศอิหร่านตอนเหนือ ในคูราซานและทรานโซเซียนา สืบเชื้อสายมาจากจักรพรรดิซาสซานีเยนแห่งเปอร์เซีย เป็นยุคที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง อุตสาหกรรม เครื่องปั้นดินเผาของเมืองนิซาปูร์และสะมาร์คานด์ สถาปัตยกรรมแบบซามานีที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบัน คือ สุสานของท่านอิสมาอิล ที่ 1 (ค.ศ. 907) ในเมืองนุคอรอ

ภาพที่ 2.25 สุสานของท่านอิสมาอิล ที่ 1

ที่มา: Islamic Art and Architecture, 1999

4. ศิลปะยุคเซลจุก (Seljuk) คริสต์ศตวรรษที่ 11-12 บริเวณประเทศอิรัก อิหร่าน เป็นเผ่าหนึ่งของชนชาติเตอร์ก ทำสงครามกับคริสเตียน ตอนหลังถูกมองโกลรุกรานจึงอพยพไปสู่อียิปต์ พวกเซลจุกกลุ่มหนึ่งในอนาโตเลีย (ยุโรป) ได้พัฒนาจนกลายเป็นจักรวรรดิออตโตมัน ศิลปะเซลจุกที่โดดเด่น คือ กระเบื้องสีฟ้าที่ทำจากโคบอลซึ่งได้รับเทคโนโลยีจากจีน

ภาพที่ 2.26 กระเบื้อง อีสลามศิลปะยุคเซลยุก

ที่มา: Islamic Art and Architecture, 1999

5. ศิลปะยุคออตโตมัน (Ottoman) คริสต์ศตวรรษที่ 14-20 บริเวณประเทศตุรกี เริ่มจาก ออสมันลีแห่งราชวงศ์ออสมัน ผู้นำชนชาติเตอร์กในอนาโตเลียหรือรูม เป็นจักรวรรดิสมัยใหม่ มีระบบทหารรับจ้าง มีการใช้ปืน ศิลปะออตโตมันที่โดดเด่น คือ พรม กระเบื้อง อิซนิก ที่มีลายพรรณพฤกษาบนพื้นสีฟ้า เช่น ดอกพีโอนี คาร์เนชั่น ทิวลิป กุหลาบ ไฮยาซิน

ภาพที่ 2.27 ศิลปะเมืองอิซนิก ที่มีลายพรรณพฤกษาสีฟ้า

ที่มา: Islamic Art and Architecture, 1999

6. ศิลปะซัฟาวี (Safavid) เฉพาะยุคแรกที่อยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึง 17 ในบริเวณประเทศอิหร่าน โดยซาร์ฮ์ อิสมาอิล ที่ 1 เมืองหลวงอยู่ที่ตะบรีซ ศิลปะซัฟาวีอยู่ในช่วงเวลาดี้อยู่ร่วมกับเรอเนสซองส์ (ยุโรป) ภาพจิตรกรรมในตำานกษัตริย์ซาร์ฮ์ นามะห์ เป็นภาพวาดที่มีชื่อเสียงมากของศิลปะยุคนี้ ที่มีลักษณะการวาดแบบ 2 มิติคล้ายภาพในศิลปะไทย ระบายสีแบบราบเรียบ ไม่มีการเกลี่ยไล่สีน้ำหนัก มีเส้นล้อมรอบร่างกายหรือวัตถุซึ่งทำให้ดูเหมือนภาพสมมุติมากกว่าภาพจริง หน้าคนจะหันข้างเสมอโดยมุมของร่างกายจะเป็นด้านหน้า ให้อารมณ์ของเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ สื่อสารด้วยภาษากาย ไม่มีระยะภาพ

ภาพที่ 2.28 ศิลปะที่มีชื่อเสียงของยุคซาฟาวิ

ที่มา: Islamic Art and Architecture, 1999

ภาพที่ 2.29 ภาพจิตรกรรมในตำนานกษัตริย์ชาห์ นามะห์

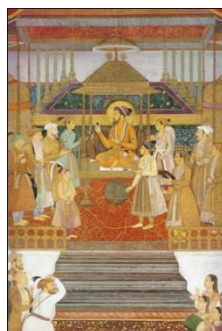
ที่มา: Islamic Art and Architecture, 1999

7. ศิลปะยุคโมกุล (Mughal) คริสต์ศตวรรษที่ 16-19 บริเวณประเทศอินเดีย ในอดีตเคยปกครองโดยกษัตริย์มุสลิมเชื้อสายเตอร์ก จักรวรรดิโมกุลสถาปนาโดยมุฮัมมัด บาบัวร์ ศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเดลีและอักรา ได้รับอิทธิพลจากศิลปะออตโตมันและซาฟาวิ เช่น ชู่มโค้ง เรียกศิลปะอิสลามในอินเดียว่า ศิลปะอินโด-อิสลาม หรือ ศิลปะมัวร์

ภาพที่ 2.30 งานแกะสลักหินอ่อนในศิลปะยุคโมกุล

ที่มา: The Majesty of Mughal Decoration, 2007

ภาพที่ 2.31 งานจิตรกรรมในสมัยกษัตริย์ชาห์ จาฮาน, จักรวรรดิโมกุล

ที่มา: The Majesty of Mughal Decoration, 2007

ศิลปะอิสลามที่ยังเหลือร่องรอยให้เห็นในประเทศไทย คือ ศิลปะยุคชาฟาวิ ซึ่งตรงกับตอนปลายของสมัยอยุธยา (จุฬารัตน์ 2548) เป็นช่วงที่ขุนนางไทยมุสลิมเชื้อสายจากเปอร์เซียมีอิทธิพลอย่างมากในราชสำนัก มีการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมอิสลามแบบเปอร์เซียเกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรมไทยในหลายๆ เรื่อง จนกลายเป็นเอกลักษณ์ไทย เช่น ลายไทย ผสมกับลายพรรณพฤกษาแบบเปอร์เซีย ลายผ้า ลายพรม อาหาร ขนมหวานและคำศัพท์บางคำที่กลายเป็นภาษาไทยไปในที่สุด

ศิลปะยุคโมกุลของอินเดียก็มีให้เห็นอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก เพราะโมกุลมีรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะยุคชาฟาวิอีกทอดหนึ่ง เป็นช่วงปลายของจักรวรรดิอิสลามที่กำลังจะสิ้นสุดลงเริ่มมีอิทธิพลจากศิลปะตะวันตกเข้ามาแทนที่ รูปแบบของศิลปะไทยที่ได้รับจากศิลปะยุคชาฟาวิและโมกุลที่เด่นชัดมาก คือ ภาพจิตรกรรมไทยแบบ 2 มิติ ที่ไม่แสดงระยะภาพด้วยขนาด น้ำหนัก และรายละเอียด ลักษณะภาพแบนราบ ไม่มีการเกลี่ยไล่สี น้ำหนักสีให้เกิดมวลปริมาตรของร่างกายหรือวัตถุ ไม่ใส่แสงตกกระทบและเงาที่ทอดลงมา ใช้เส้นล้อมรอบร่างกายทำให้ดูเป็นภาพสมมุติมากกว่าภาพจริง หน้าคนจะหันข้าง 45 องศาเสมอโดยไม่คำนึงถึงมุมของร่างกาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นด้านหน้า ให้รายละเอียดของเครื่องแต่งกาย เช่น ลายผ้า ความพลิ้วไหวของเนื้อผ้า รอยจับจีบของเสื้อ ผ้า การใส่เครื่องประดับที่บ่งบอกถึงสถานะทางสังคม หน้าคนจะไม่แสดงอารมณ์ ดูคล้ายเย็นเฉยๆ แต่จะใช้ภาษาร่างกายสื่อสารแทน มีการแสดงทัศนียภาพที่เป็นสวน เป็นภูเขา เป็นป่า

3.2 แนวคิดในการสร้างมัสยิดในกรุงเทพฯ

ชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ได้ผ่านกระบวนการปรับตัวเพื่อให้อยู่ร่วมกับสังคมโดยที่ยังคงอัตลักษณ์ไว้ได้ ในท่ามกลางวัฒนธรรมกระแสหลักของพุทธและพราหมณ์ อีกทั้ง

ความหลากหลายในเชื้อชาติและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมุสลิมเองก็ทำให้ชุมชนมุสลิมมีวิถีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะ อาดิศร์ อิดรีส รัชมนณี (2552: 3) ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมมัสยิดในกรุงเทพฯ” พบว่า ชุมชนมุสลิมมีความเชื่อมโยงกับมัสยิดเพราะมัสยิดมีฐานะเป็นบ้านของพระเจ้า เป็นศูนย์กลางของชุมชน แนวคิดที่ใช้ในการสร้างมัสยิดจึงมีความสำคัญและสะท้อนวิถีคิด วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของมุสลิมด้วยอาดิศร์ อธิบายว่า ในช่วงกว่า 200 ปีที่ผ่านมา แนวคิดหลักที่ใช้ในการสร้างมัสยิดในกรุงเทพฯ มีการเปลี่ยนแปลงถึง 8 แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดในการอยู่ตามสภาพท้องถิ่น ซึ่งมีผลให้มัสยิดมีรูปแบบตามท้องถิ่น ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มุสลิมหลายๆ เชื้อชาติจะช่วยกันก่อสร้างมัสยิดด้วยวัสดุที่หาได้ และภูมิปัญญาในท้องถิ่น ที่แสดงความเรียบง่าย เป็นเรือนไม้หลังคาจั่ว มีชานและชายคายื่นยาว ออกมาทั้งผนังด้านใด ด้านหนึ่ง คล้ายกับโบสถ์และวัด มีความสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คำนี้ถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านและสภาพอากาศ สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ที่อยู่อย่างเรียบง่าย พอเพียง อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมและสังคม
2. แนวคิดในการอิงกับอำนาจท้องถิ่น ซึ่งมีผลให้มัสยิดมีรูปแบบไทยประเพณี ในสมัยอยุธยา ชุมชนมุสลิมที่มีบทบาทในราชสำนัก ที่มีหน้าที่ดูแลการก่อสร้างมัสยิด เพื่อให้เหมาะสมกับฐานะบ้านของพระเจ้า มัสยิดส่วนใหญ่ในสมัยนั้น จึงมักจะใช้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมชั้นสูง เช่น วัดและวังมาปรับใช้เพื่อสื่อถึงศักยภาพของตนที่เชื่อมโยงกับอำนาจการปกครอง
3. แนวคิดในการสร้างอัตลักษณ์โดยเชื่อมโยงกับเชื้อชาติซึ่งมีผลให้มัสยิดมีรูปแบบตามวัฒนธรรมต่างชาติ เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงชาติพันธุ์และศักยภาพของชุมชนเช่น มัสยิดกุฎีหลวง และกุฎีเจริญพาศน์ที่ใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นของเปอร์เซีย ซึ่งเป็นประเทศมุสลิมสายชีอะฮ์
4. แนวคิดของความยิ่งใหญ่ในอดีต ซึ่งมีผลให้มัสยิดมีรูปแบบตามจักรวรรดิอิสลาม เป็นแนวคิดที่ต้องการหวนรำลึกถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรอิสลามในอดีต เช่น ออตโตมัน ซาฟาวิ และโมกุล สาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างผู้มีบทบาททางศาสนาอิสลาม จากขุนนางมาเป็นนักธุรกิจ จากการใช้วัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ และเพื่อแสดงความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของศาสนาอิสลาม
5. แนวคิดในการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม ซึ่งมีผลให้มัสยิดมีรูปแบบอาหรับประยุกต์ เป็นการรวมลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมอาหรับไว้ด้วยกัน ซึ่งเคยเป็นสัญลักษณ์ของความหรูหราอลังการในสายตาของชาวตะวันตก แต่สำหรับมุสลิมแล้ว เป็นการแสดงความผูกพันและการเป็นส่วนหนึ่งของประชาชาติอิสลาม (อุมมะฮ์) มากกว่าเพื่อความหรูหรา สำหรับชาวไทยมุสลิม ความเป็นอาหรับจะหมายถึง นครมักกะฮ์ ที่เป็นที่ตั้งของวิหารกะอ์บะฮ์ศูนย์กลางการประกอบพิธีฮัจญ์

และนครมะดีนะฮ์ ที่เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ศาสนาอิสลามของท่านศาสดา ปัจจุบันดินแดนทั้ง 2 แห่งอยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย แนวคิดอาหรับประยุคนี้ สืบถึงอิสลามในแนวทางใหม่ ซึ่งชาวไทยมุสลิมรับรูปแบบนี้ มาใช้เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20

6. แนวคิดในการทบทวนภาพลักษณ์ ซึ่งมีผลให้มัสยิดมีรูปแบบที่เน้นสถาปัตยกรรมยุโรป (Neo Classic) เป็นต้นแบบอาคารหน่วยงานราชการในกรุงเทพฯ ในสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายให้ประชาชนอยู่ภายใต้วัฒนธรรมแบบเดียว ซึ่งเป็นผลทำให้มุสลิมตระหนักถึงอัตลักษณ์ของตน เมื่อไม่มีรูปแบบจากอาณาจักรอิสลามที่ชัดเจน จึงใช้วิธีทบทวนคำสอนของศาสนาควบคู่ไปกับศิลปวิทยาการสากล เพื่อให้ได้รูปแบบที่สะท้อนความเป็นเหตุเป็นผลตามหลักคำสอน มากกว่าการใช้รูปแบบที่แสดงถึงชนชาติเช่นเดิม มีการใช้รูปแบบอาคารราชการในกรุงเทพฯ ที่ได้รับอิทธิพลจากยุโรป มาเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมมัสยิดที่ทันสมัยในยุคนั้น

7. แนวคิดในการเปิดตัวสู่วัฒนธรรมสากลซึ่งมีผลให้มัสยิดมีรูปแบบสมัยใหม่ (Modern) หลังยุคล่าอาณานิคมมุสลิมตระหนักถึงการฟื้นฟูประเทศเพื่อไม่ให้วัฒนธรรมถูกกระแสการพัฒนากลืนหายไป มีการปรับใช้วิทยาการสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับแนวทางของศาสนา ให้มีรูปทรงเรียบง่ายในลักษณะนามธรรม ที่แสดงออกในโครงสร้าง ระบบอาคารที่ทันสมัยและวัสดุ โดยไม่ต้องสื่อถึงอัตลักษณ์ของชาติใดเป็นพิเศษ

8. แนวคิดในการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ ซึ่งมีผลให้มัสยิดมีรูปแบบหลังสมัยใหม่ (Post Modern) เป็นยุคที่ประเทศมุสลิมใหม่มีบทบาททางเศรษฐกิจทั่วโลกได้เกิดศิลปวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ขึ้น ทำให้การสร้างอัตลักษณ์เป็นสิ่งสำคัญในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีการปรับเปลี่ยนรูปทรง การประดับตกแต่ง การจัดองค์ประกอบตามแบบในอดีตให้เข้ากับเทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่ มีลักษณะโดยรวมแบบสมัยใหม่แต่นำเอกลักษณ์ที่โดดเด่นบางอย่างในอดีตมาใช้ในเชิงสัญลักษณ์

จากหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่ไม่สร้างรูปเคารพ ไม่ลุ่มหลงในภาพจิตรกรรม ทำให้ชาวไทยมุสลิมแสดงวิถีชีวิตและวิถีคิดออกมาทางรูปแบบของสถาปัตยกรรมมัสยิด เป็นการแสดงถึงมโนทัศน์และอิทธิพลที่ทำให้มุสลิมมีแนวคิดแบบต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากแนวคิดทั้ง 8 แนวคิด ทำให้เห็นความโดดเด่นในการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมให้เข้ากับสังคมสภาพแวดล้อมและกฎระเบียบ เห็นความมั่นคงในการรักษาอัตลักษณ์ของอิสลามและยึดมั่นในคำสอนของศาสนาได้เป็นอย่างดี แนวคิดเหล่านี้ จะนำไปประยุกต์ใช้เป็นแบบสอบถามเพื่อสำรวจทัศนคติของชาวไทยมุสลิมเกี่ยวกับแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมุสลิมในปัจจุบัน

นอกจากแนวคิดที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบแล้ว อาดิศร์ ยังพบว่า การสร้างมัสยิดในกรุงเทพฯ เกิดขึ้นในยุคสมัยที่ต่างกัน ช่วงเวลา ดังนี้

1. ช่วงเวลาแห่งการสร้างมัสยิดตามรูปแบบสถาปัตยกรรมประเพณี (ก่อน พ.ศ. 2394) กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางความเจริญและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ชุมชนมุสลิมในกรุงเทพฯ มักจะสร้างมัสยิดเพื่อแสดงความภักดีต่อพระเจ้า เป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมของชุมชนและประกอบศาสนกิจ ตามอุดมคติของมุสลิมแล้ว มัสยิดจะได้รับการเคารพสูงสุดในฐานะบ้านของพระเจ้า รูปแบบของมัสยิดจึงต้องดีที่สุดใน ซึ่งสำหรับเมืองไทย คือ วัดและวัง ที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงไปถึงอำนาจการปกครองในสยาม เช่น มัสยิดต้นสนและมัสยิดบางหลวง ที่ได้รับการอุปถัมภ์จากกลุ่มขุนนาง ส่วนมัสยิดที่อยู่รอบนอกพระนครในสมัยนั้น จะสร้างให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านสามัญชนตามสภาพพื้นถิ่น ใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น มัสยิดที่สร้างในช่วงนี้ จึงเกิดจากแนวคิด ดังนี้

แนวคิดในการอยู่ตามสภาพท้องถิ่น

แนวคิดในการอิงกับอำนาจท้องถิ่น

แนวคิดในการสร้างอัตลักษณ์โดยเชื่อมโยงกับเชื้อชาติ

2. ช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านสู่อารยธรรมสากล (พ.ศ. 2394-2468) เป็นช่วงที่มุสลิมในกรุงเทพฯ ต้องปรับแนวคิดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสากล กลุ่มนักธุรกิจและเกษตรกรรมมีบทบาททางสังคมมากขึ้น และมาแทนที่กลุ่มขุนนางมุสลิม อิทธิพลจากวัฒนธรรมของประเทศมหาอำนาจต่างชาติทำให้วิถีชีวิตของชุมชนมุสลิมเปลี่ยนไป มัสยิดจึงมีรูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบจักรวรรดิอิสลามมากขึ้น เช่น มัสยิดบางอุทิศและมัสยิดต้นสน ใช้ตราสัญลักษณ์ประดับหน้าจั่วของมัสยิดตามแบบของจักรวรรดิออตโตมัน มัสยิดบางอ้อและมัสยิดเซฟีใช้สถาปัตยกรรมแบบยุโรป มัสยิดที่สร้างในช่วงนี้ จึงเกิดจากแนวคิดดังนี้

แนวคิดในการอยู่ตามสภาพท้องถิ่น

แนวคิดในการอิงกับอำนาจท้องถิ่น

แนวคิดในการสร้างอัตลักษณ์โดยเชื่อมโยงกับเชื้อชาติ

แนวคิดของความยิ่งใหญ่ในอดีต

แนวคิดในการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

3. ช่วงเวลาแห่งการทบทวนภาพลักษณ์ของมุสลิม (พ.ศ. 2468-2489) เป็นช่วงที่มุสลิมในกรุงเทพฯ เชื้อสายต่างๆ มีความรู้สึกว่าเป็นคนไทยมากขึ้น และเป็นช่วงที่ความรุ่งเรืองของจักรวรรดิอิสลามได้สิ้นสุดลงไปแล้ว ทำให้มุสลิมเริ่มตระหนักถึงอัตลักษณ์และคำสอนของอิสลามมากขึ้น ความสำคัญของอัตลักษณ์ของชนชาติเริ่มลดลง มุสลิมได้ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

และระสนิยมของยุคสมัย โดยนำรูปแบบสถาปัตยกรรมอิสลามมาผสมผสานกับสถาปัตยกรรมยุโรป ซึ่งคล้ายกับอาคารของหน่วยงานราชการ เช่น มัสยิดมหานาค มัสยิดจักรพงษ์และมัสยิดบ้านครัว มัสยิดที่สร้างในช่วงนี้ จึงเกิดจากแนวคิดดังนี้

แนวคิดในการอยู่ตามสภาพท้องถิ่น

แนวคิดในการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

แนวคิดในการทบทวนภาพลักษณ์

4. ช่วงเวลาแห่งการกลับสู่หลักการพื้นฐานเพื่อแสวงหาแนวทางใหม่(พ.ศ. 2489-2552) เป็นช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปทั่วโลก มุสลิมในกรุงเทพฯให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น ในบัณฑิตมุสลิมมีบทบาททางศาสนาและทางสังคมมากขึ้น มัสยิดรูปแบบใหม่ๆ จึงเกิดขึ้น โดยคงเอกลักษณ์ของอิสลามไว้ แต่ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อม ชุมชนและการใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด เกิดการรับรู้ในรูปแบบมาตรฐานของมัสยิดว่า จะต้องมีส่วนโค้ง โดมและหอนาฬิกา มีการสร้างมัสยิดรูปแบบสมัยใหม่ เช่น มัสยิดนูรุลอิสลาม(บ้านป่า) มัสยิดศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย มัสยิดที่สร้างในช่วงนี้ จึงเกิดจากแนวคิดดังนี้

แนวคิดในการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม

แนวคิดในการทบทวนภาพลักษณ์

แนวคิดในการเปิดตัวสู่วัฒนธรรมสากล

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2541: 1-10) ได้เสนอแนวทางในการศึกษาสถานการณ์ทางศาสนาอิสลามในปัจจุบันว่า มีแนวคิดหลัก 2 แนวคิด คือ อิสลามศึกษา ที่มีนัยในทางศาสนวิทยา ให้ความสำคัญกับความจริงและความเคร่งครัดทางศาสนา และมุสลิมศึกษา ที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์ ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลายที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุสลิมได้ปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับปัจจัยท้องถิ่นและปัจจัยภายนอก จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งก็มีผลต่อแนวคิดและการแสดงออกที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ใช้แนวคิดมุสลิมศึกษา ในการศึกษาตัวตนของชาวไทยมุสลิมในประเทศไทยซึ่งมีบรรพบุรุษมาจากเชื้อชาติต่าง ๆ 6 ชาติ (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2531: 104) คือ เปอร์เซีย อาหรับ ชาว-มลายู จาม-เขมร อินเดีย-ปากีสถาน-บังคลาเทศ และจีน ชาวไทยมุสลิมไม่ว่าจะมีเชื้อชาติใด ต่างก็อยู่ร่วมกับชาวไทยพุทธได้อย่างกลมกลืน

วัฒนธรรมไทยไม่ได้ขัดแย้งกับวัฒนธรรมอิสลามแต่อย่างใดมุสลิมใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างได้ หากวัฒนธรรมนั้นไม่ขัดกับหลักศาสนาอิสลามและมุสลิมเองก็并不会ทำ

กิจกรรมทางศาสนาของศาสนาอื่นอยู่แล้ว ทำให้มุสลิมไม่ต้องละทิ้งการปฏิบัติตามหลักการของตนสามารถใช้ชีวิตร่วมกับชุมชนต่างศาสนาได้ เช่น การร่วมงานรื่นเริง งานเทศกาลต่างๆ การอยู่บ้านทรงไทย การใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน การรับประทานอาหารไทยเป็นหลัก เช่น น้ำพริกปลาทุแกงส้ม แกงเลียง การทักทายด้วยการไหว้ มัสยิดหลายแห่งใช้โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมแบบไทย หลายแห่งใช้ลายไทยในการประดับตกแต่ง สายธารหลักของศิลปะและวัฒนธรรมอิสลามในประเทศไทย ได้รับการถ่ายทอดมาจากอินเดีย-เปอร์เซียสายหนึ่ง และจากชาว-มลายูอีกสายหนึ่ง ทั้งสองสายมีโครงสร้างมาจากที่เดียวกัน นั่นคือ อารยะธรรมอาหรับแล้วมาผสมผสานกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นของแต่ละชาติพันธุ์

การที่ชาวไทยมุสลิมมีชีวิตรอยู่ในสังคมที่มีวัฒนธรรมหลักแบบพุทธและพราหมณ์ เป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่ง คือ ลวดลายจิตรกรรมที่ใช้ประดับเรือกอลและ ในจังหวัดปัตตานี ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของอิสลาม มีแนวคิดแบบอาหรับและได้รับอิทธิพลจากสังคมแวดล้อมที่เป็นชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิมและชาวจีน เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ความที่ชาวไทยมุสลิมทางตอนใต้ของไทยมีเชื้อสายชาวมลายู ทำให้เกิดวัฒนธรรมและศิลปกรรมแบบผสมผสานระหว่างชาว มลายู ไทยและจีน มีการใช้ลายเรขาคณิต ลายพรรณพฤกษา ตัวอักษรประดิษฐ์และลายสัตว์ในวรรณคดีไทย รวมถึงลายสัตว์ตามความเชื่อในโชคลางแบบจีน มัสยิดของมุสลิมเชื้อสายจีนหลายแห่งมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบจีนอย่างชัดเจน มีลายเรขาคณิตและลายพรรณพฤกษาที่ประยุกต์เข้ากับลวดลายจีน ซึ่งมีให้เห็นในงานเซรามิคและภาพวาดแบบศิลปะอิสลาม-เปอร์เซีย ยุคจักรวรรดิซาฟาวิ

ภาพที่ 2.32 ลายไทยที่ใช้ประดับเรือกอลและที่มีพื้นฐานศิลปะอิสลาม

ที่มา: ลวดลายจิตรกรรมบนเรือกอลและในจังหวัดปัตตานี (วุฒิ วัฒนสิน 2542)

ศิลปะอิสลามแบบเปอร์เซียมีความโดดเด่นมากในเมืองไทย เป็นที่รู้จักกันในฐานะของศิลปะเปอร์เซียมากกว่าความเป็นศิลปะอิสลามเสียด้วยซ้ำไป ในสมัยอยุธยา มุสลิมที่มีบทบาทสำคัญมักจะเป็นชาวเปอร์เซีย ด้วยความเจริญรุ่งเรืองที่มีมาก่อนไทยหลายพันปี ศิลปะและ

วัฒนธรรมไทยในยุคนั้นจึงมีร่องรอยของเปอร์เซียให้เห็น เช่น ในรูปแบบของสถาปัตยกรรม ในลวดลายและเรื่องราวที่ผสมผสานอยู่ในลายไทย ลวดลายในเครื่องประดับ ในลายผ้า สิ่งทอและเครื่องปั้นดินเผา ในอาหารและของหวาน รวมทั้งในคำศัพท์อีกมากมายที่กลายเป็นคำไทยไปในที่สุด ศิลปะเปอร์เซียกับลายไทยมีความคล้ายคลึงกันในหลายประเด็น เช่น มีโครงสร้างแบบเรขาคณิต ใช้ความสมดุลแบบสมมาตรในการแบ่งพื้นที่ของลาย แล้วประดับประดาด้วยลายที่ประยุกต์มาจากสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ มีมัสยิดหลายแห่งที่ใช้โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมแบบไทย เช่น มัสยิดอิหม่ามบารา (กุฎีเจริญพาสณ์) มัสยิดหลวงโกษา อิศหาก (วัดเกาะ) มัสยิดบางหลวง (กุฎีขาว) ในกรุงเทพฯ และมีการใช้ลายไทยประดับธรรมาสน์ (เมยวรีอบและมิมบัว) เช่น มัสยิดตะเกียโยธิน ในจังหวัดอยุธยา มัสยิดต้นสน ในกรุงเทพฯ

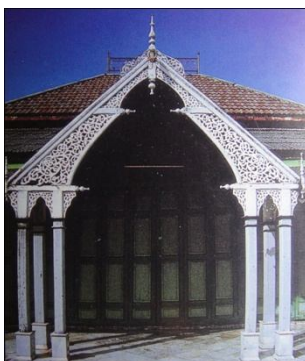
ภาพที่ 2.33 สถาปัตยกรรมไทยและศิลปะไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของมัสยิดบางหลวง

ที่มา: ภาพถ่ายจากการสำรวจภาคสนามโดยผู้วิจัย 2553

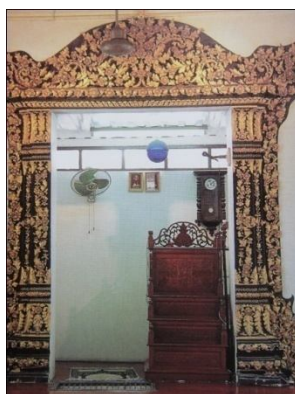
ภาพที่ 2.34 ศิลปะไทยในเมยวรีอบและมิมบัวที่เป็นส่วนหนึ่งของมัสยิดต้นสน

ที่มา: ภาพถ่ายจากการสำรวจภาคสนามโดยผู้วิจัย 2553

ภาพที่ 2.35 ลายพรรณพฤกษาที่มีเค้าโครงแบบไทย ในมัสยิดกุฎีเจริญพาสณ์

ที่มา: Muslim Worship Sites in Thailand, 2007

ภาพที่ 2.36 ลายในซุ้มอิวานที่มีเค้าโครงแบบไทย ในมัสยิดหลวงโกชาอิดสะหา

ที่มา: Muslim Worship Sites in Thailand, 2007

มัสยิดต้นสน เป็นมัสยิดที่สำคัญและเก่าแก่ที่สุดในกรุงเทพฯ มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีประวัติศาสตร์อันยาวนานที่เกี่ยวข้องกับราชสำนักไทย เป็นสถานที่ฝังร่างของบรรพชนมุสลิม พระยาจุฬาราชมนตรีในอดีตและขุนนางที่รับราชการในสมัยอยุธยา สร้างในปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อ พ.ศ. 2231 โดยเจ้าพระยาราชวังสันเสนีย์ (มะหมุด) เดิมเรียกกันว่า “กุฎีใหญ่” อาคารเดิมสร้างเป็นเรือนไม้สักยกพื้น หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา รูปทรงคล้ายศาลาการเปรียญในวัดพุทธ มีการปลูกต้นสนคู่ไว้หน้าประตูกำแพงมัสยิด จึงเปลี่ยนชื่อเป็นทางการว่า มัสยิดต้นสน

ในเอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ชีวิตไทยในธนบุรี” ของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏธนบุรี(2533) ได้อ้างถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยของมัสยิดต้นสน

ว่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 มัสยิดต้นสนได้มีการตกแต่งบูรณะขยายต่อเติม ที่หน้าจั่วมีการเสริมช่อฟ้าใบระกา คล้ายอารามหรือศาลาการเปรียญ มีการทำเมียร์ร็อบสำหรับอิหม่าม และมีมับแบบไทยแท้ มีการแกะสลัก ฝังกระจกสี ลงรักปิดทองคล้ายวัดในศาสนาพุทธ เมื่อรัชกาลที่ 3 เสด็จทางชลมารคผ่านท่าน้ำของมัสยิดทางคลองบางกอกใหญ่ ทรงทอดพระเนตรอาคารมัสยิดต้นสนที่มีรูปร่างคล้ายวัด มีช่อฟ้าใบระกา มีลวดลายที่หน้าจั่วแบบวัดในศาสนาพุทธ ก็ยกพระกรขึ้นประนมแล้วตรัสถามชื่อวัด เมื่อได้รับการกราบทูลว่าเป็นมัสยิดอิสลาม จึงได้มีพระกระแสรับสั่งแก่ท่านหลวงโกษาอิศihak (นักโกดาอาลี) ซึ่งเป็นมหาดเล็กใกล้ชิดของพระองค์ ให้ไปยกเอาช่อฟ้าแบบวัดออกเสีย เพื่อมิให้มีใครเข้าใจผิด ต่อมาในปี พ.ศ. 2495 ได้มีการสร้างใหม่เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก เนื่องจากอาคารหลังเดิมทรุดโทรมเกินกว่าจะบูรณะได้

ภาพที่ 2.37 อาคารมัสยิดต้นสนในอดีต

ที่มา: มุสลิมมัสยิดต้นสนกับบรรพชนสามยุคสมัย 2544

แน่งน้อย ศักดิ์ ศรี(2544: 33) ในหนังสือ “มุสลิมมัสยิดต้นสนกับบรรพชนสามยุคสมัย” อธิบายถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมมัสยิดต้นสนว่า หลังจากได้รับการบูรณะมาหลายครั้ง ตั้งแต่รัชกาลที่ 2 ถึงรัชกาลที่ 5 อาคารมัสยิดต้นสนก็มีลักษณะดังนี้ คือ แบ่งออกเป็นอาคารประธานและเฉลียงรอบ มีฝาผนังพร้อมหน้าต่างแทนกระเบื้องโล่ง หน้าบันก่อปูนปิดหน้าจั่วแทนเครื่องไม้ เป็นลายพรรณพฤกษา ตรงกลางเป็นเป็นช่องลม

ภาพที่ 2.38 อาคารมัสยิดต้นสนในปัจจุบัน

ที่มา: มุสลิมมัสยิดต้นสนกับบรรพชนสามยุคสมัย 2544

จากข้อมูลเกี่ยวกับการใช้โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมแบบไทยและศิลปะสำหรับตกแต่งแบบไทยในหลายๆ มัสยิด ทำให้ทราบว่า ชาวไทยมุสลิมมีความคิดที่กลมกลืนกันในประเทศไทย กับการเป็นอิสลาม ตัวอย่างที่เห็นได้ คือ ลวดลายในศิลปะอิสลามและศิลปะไทยมีลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน เช่น ลายดอกไม้ร่วง ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายพุดตานไบเทศ ที่นำลายดอกพุดตานของไทยมาผสมผสานกับลายใบไม้ของอิสลาม ซึ่งจุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ (2548) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะที่คล้ายกันของลายไทยกับลายเปอร์เซีย ไว้ในบทความวิชาการเรื่อง “กุหลาบเปอร์เซียในราชอุทยานกรุงสยาม: รุปรอยวัฒนธรรมอินโด-อิหร่านในศิลปกรรมไทยสมัยอยุธยา” ว่าเป็นลายก้านต่อดอกที่ผูกเป็นเถาโค้ง แล้วพัฒนาไปสู่ลายก้านขดปลายลายรูปพุ่มข้าวบิณฑ์ ที่มีลายเครือเถาล้อมรอบม้วนเป็นวงโค้ง

ตัวอย่างที่เด่นชัดอีกจำนวนหนึ่ง ได้แก่ ลายกระหนกก้านขดปลายลายรูปหัวสัตว์ ที่พบเห็นในงานศิลปกรรมไทยและลายรดน้ำ ที่มีลักษณะคล้ายลายพรรณพฤกษาที่ขดเป็นวง ตรงปลายประดิษฐ์เป็นรูปหัวสัตว์ แบบเดียวกับที่ใช้ทอลายพรมเปอร์เซียและพรมอินเดีย

ลายรดน้ำ ที่ตู้พระธรรมวัดเชิงหวาย ศิลปะอยุธยาตอนปลายมีลักษณะคล้ายกับภาพต้นไม้แห่งชีวิต (Tree of Life) ที่เป็นศิลปะเปอร์เซียในพุทธศตวรรษที่ 22 โดยเป็นภาพเขียนพุ่มไม้ที่มีดอกไม้ ผลไม้และมีสรรพสัตว์มาอาศัยอยู่ใต้กิ่งก้านของต้นไม้ รูปแบบลวดลายที่มีลักษณะร่วมกันเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงรสนิยมด้านความงามจากโลกมุสลิมผู้ตั้งคมไทยและพัฒนากลายเป็นพุทธศิลป์แบบไทย

ภาพที่ 2.39 ลายพุดตานใบเทศในมัสยิดบางหลวง (กุฎีขาว)

ที่มา: ภาพถ่ายจากการสำรวจภาคสนามโดยผู้วิจัย 2553

3.3 การออกแบบเรขศิลป์

การออกแบบเรขศิลป์หรือกราฟิก (Graphic Design) เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล และข่าวสารแบบหนึ่ง ที่ไม่ค่อยมีอุปสรรคทางด้านเชื้อชาติและภาษาเพราะเป็นภาษาสากลที่เป็น ภาพ เป็นสัญลักษณ์และบางครั้งก็อาจเป็นตัวอักษร เรขศิลป์ที่ดีจะต้องชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ ซ้ำซ้อน ตัดทอนสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไป วิรุณ ตั้งเจริญ (2545: 14) ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการ ออกแบบเรขศิลป์ว่า เป็นการออกแบบจัดวางข้อมูลสำหรับการอ่านและดู การตอบสนอง กลุ่มเป้าหมายให้เกิดการคล้อยตามในสื่อที่มองเห็น เช่น การจัดวางองค์ประกอบ รูปแบบของ ตัวอักษรสัญลักษณ์ต่างๆภาพประกอบหรือภาพถ่าย เป็นเรื่องที่สำคัญมาก

วรพงศ์ วรชาติอุดมพงศ์ (2535: 17) อธิบายถึงคุณค่าทางความงามของการออกแบบเรข ศิลป์ว่า สามารถพิจารณาได้จากรูปแบบของตัวอักษร ขนาดของตัวอักษร การกำหนดที่เว้นว่าง และระยะห่าง การใช้กลุ่มสี และภาพรวมรวมของงานออกแบบที่ถ่ายทอดออกมาทางการจัด องค์ประกอบภาพ การออกแบบเรขศิลป์ที่ดีควรใช้หลักการที่ทำให้งานดูง่าย ชัดเจน มีเอกภาพทั้ง เรื่องราวและรูปแบบ ต้องมีการเน้นในสิ่งที่สำคัญ เป็นจุดสนใจและจะต้องมีความสมดุลในการจัด องค์ประกอบของชิ้นงาน

ศิริพรณ์ ปิเตอร์ (2549: 1) ให้ความสำคัญกับตัวอักษรและภาพ มากกว่าองค์ประกอบ อื่นใด เพราะภาพหนึ่งภาพมีความหมายแทนคำพันคำ ทักษะในการสื่อความหมายของภาพเป็น เรื่องสำคัญของนักออกแบบเรขศิลป์ ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์ที่มีรากฐานมาจากสังคมและ

วัฒนธรรม นักออกแบบต้องมีความรู้ความเข้าใจในการสร้างสรรค์อย่างมีสุนทรียภาพ(Aesthetics) และมีคุณค่าทางการใช้สอยตามวัตถุประสงค์(Functions)

Gregg Berryman (1984: 2) ใน Note on Graphic Design and Visual Communication ได้กล่าวถึงการออกแบบว่า เป็นการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่มีข้อจำกัดด้วยวิธีที่ดีที่สุด เพราะการออกแบบไม่ได้มีคำตอบเดียวแบบวิทยาศาสตร์ จึงใช้วิธีที่เหมาะสมที่สุด มากกว่าวิธีที่ถูกต้องที่สุด โดยทั่วไปการออกแบบแยกเป็น 3 ประเภท คือ ออกแบบเรขศิลป์ ที่เกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์ต้องอ่านและดู ออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่เกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์ต้องใช้และออกแบบสื่อในสภาพแวดล้อม ที่เกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์ต้องใช้ชีวิตอยู่ ในการออกแบบเรขศิลป์ Berryman จะให้ความสำคัญกับภาพถ่ายภาพวาด สัญลักษณ์และตัวอักษร

Dorothea C. Malcolm (1972: 74) กล่าวไว้ในหลักการออกแบบว่า มนุษย์ถ่ายทอดความคิด สิ่งที่เห็นและความรู้สึก ลงไปในรูปร่างรูปทรง ในที่ว่างและการจัดองค์ประกอบ เช่น เส้น รูปร่าง รูปทรง สี ค่าน้ำหนักและพื้นผิวสิ่งเหล่านี้ จะแสดงคุณค่าทางศิลปะออกมาโดยผ่านกระบวนการแสดงความรู้สึก นั่นคือ หลักการออกแบบ ซึ่งได้แก่ ความสมดุล จังหวะ การซ้ำ การเน้น ความแตกต่างและเอกภาพ

Wucius Wong (1993: 27) เขียนเรื่องการสร้างรูปทรง 2 มิติในงานออกแบบเรขศิลป์ว่า ต้องใช้หลักการที่ทำให้เกิดความรู้สึกในภาพ หลักการเหล่านั้น คือ การซ้ำ การหมุนวน การแผ่ขยาย การแปรเปลี่ยน ความคล้ายคลึง โครงสร้าง ขนาดและสัดส่วน การเน้น จังหวะ ลีลาและการเคลื่อนไหว ทิศทาง ตำแหน่ง ที่ว่าง สีและเอกภาพ

ฉลอง สุนทรนนท์ (2547: 124) อธิบายถึงจุดมุ่งหมายของการออกแบบเรขศิลป์ว่า ต้องทำให้ผู้รับข่าวสารเข้าใจสิ่งที่ต้องการจะบอก และต้องสร้างคุณค่าทางความงามหรือมีสุนทรียภาพปรากฏอยู่ในงานออกแบบนั้นๆ องค์ประกอบในการออกแบบเรขศิลป์ที่ต้องให้ความสำคัญ คือ ตัวอักษรภาพประกอบ สัญลักษณ์ภาพกราฟิก คุณค่าทางความงามและคุณสมบัติของวัสดุ

ธารทิพย์ เสรินทวัฒน์ (2550: 20) ให้ความหมายของการออกแบบเรขศิลป์ว่า เป็นการออกแบบเพื่อการสื่อสาร โดยอาศัยผลกระทบทางจิตวิทยาของผู้ออกแบบและผู้บริโภคที่ให้ความสนใจในการสร้างความโดดเด่นสะดุดตา ทำให้เกิดความสนใจในสื่อที่ออกแบบ ธารทิพย์ จะให้ความสำคัญกับการจัดวางองค์ประกอบในการออกแบบ เช่น ภาพถ่าย ภาพที่ประดิษฐ์ขึ้น ตัวอักษรองค์ประกอบที่เป็นทัศนธาตุ เรื่องของสีและการสื่อสารด้วยสัญลักษณ์

โสรัจช์ นันทวัชรวิบูลย์ (2545: 36) กล่าวถึงบรรทัดฐาน (Criteria) ในงานออกแบบเรขศิลป์ว่า จะต้องตอบสนองประโยชน์ใช้สอย ต้องอ่านง่าย ชัดเจน จะต้องตอบสนองความพึงพอใจในความงาม มีจุดเด่น มีจุดสนใจ ให้ความรู้สึกประณีตพิถีพิถัน และจะต้องตอบสนองในการสื่อ

ความหมาย ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์แก้ปัญหาได้ด้วยการออกแบบ โสรชัย ให้ความสำคัญกับ ภาษาภาพและการรับรู้ในภาพ การใช้สี การจัดวางตัวอักษร สัญลักษณ์ การจัดองค์ประกอบภาพ และหลักการในการออกแบบ

ทองเจือ เขียดทอง (2548: 85) กล่าวถึงการออกแบบสัญลักษณ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบเรขศิลป์ว่า จะต้องใช้หลักการสื่อความหมาย เช่น การสื่อความหมายตามวัฒนธรรม การสื่อความหมายในภาพ ความหมายของสี รูปทรงของตัวอักษร การสื่อความหมายด้วยการจัดองค์ประกอบ

มาโนช กงกะนันท์ (2549: 113) อธิบายว่า ความงามในงานออกแบบเรขศิลป์ มักจะมีหลักการออกแบบในลักษณะต่างๆ มาเกี่ยวข้อง เช่น การซ้ำ จังหวะ การเน้น การแปรเปลี่ยน การเคลื่อนไหว ความกลมกลืน ความขัดแย้ง แตกต่าง สัดส่วนสมดุลและเอกภาพ

ไพฑูรย์ ทองทรัพย์ (2542: 119) ให้รายละเอียดในการออกแบบว่า ต้องคำนึงถึงความสมดุล ทั้งแบบเท่ากันสองข้าง แบบสองข้างไม่เท่ากันและแบบรัศมี ต้องคำนึงถึงสัดส่วน เพราะเกี่ยวข้องกับขนาด รูปร่างและพื้นที่ว่าง ต้องคำนึงถึงความกลมกลืน ที่เกี่ยวข้องกับทิศทาง ขนาด รูปร่างพื้นผิวสีและความคิด ต้องคำนึงถึงความแตกต่าง ที่แตกต่างด้วยรูปร่าง ขนาด พื้นผิวและสี ต้องคำนึงถึงจังหวะ ที่เกิดจากการซ้ำ กันแบบสม่ำเสมอ แบบไม่สม่ำเสมอและแบบอัตราส่วน รวมถึงต้องคำนึงถึงการเน้นและเอกภาพ

นพวรรณ หมั่นทรัพย์ (2539: 129) เขียนถึงการออกแบบเรขศิลป์ว่า มีการใช้หลักการสำหรับออกแบบที่เป็นนามธรรมในการสร้างความหมายให้กับรูปทรงต่างๆ เช่น หลักการในสัดส่วน ขนาด ค่าน้ำหนัก รูปร่าง รูปทรง พื้นผิวตำแหน่ง ทิศทาง การทำให้เกิดความเป็นเอกภาพ ความแตกต่าง การเน้น การซ้ำ และความสมดุล

อารยะ ศรีกัลยาณบุตร (2550: 17) กล่าวถึงการออกแบบสิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นศาสตร์ย่อยของการออกแบบเรขศิลป์ว่า เป็นสื่อที่ผลิตขึ้นด้วยกระบวนการทางการพิมพ์ เพื่อใช้สำหรับการสื่อสารด้วยภาษาเขียน ภาษาภาพหรือสัญลักษณ์ต่างๆ การออกแบบสิ่งพิมพ์ต้องใช้องค์ประกอบและกระบวนการสร้างสรรค์แบบเดียวกับการออกแบบเรขศิลป์ คือ ต้องใช้องค์ประกอบพื้นฐานทางทัศนธาตุ ตัวอักษรภาพประกอบ ตราสัญลักษณ์และสีต้องใช้หลักการออกแบบที่แบ่งออกเป็น

1. หลักการออกแบบพื้นฐาน เช่น เอกภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นและภาพการเน้น และการสร้างลำดับความสำคัญ สัดส่วน โดยปกติงานออกแบบเรขศิลป์ที่ได้มาตรฐาน ส่วนใหญ่จะต้องมีความเป็นเอกภาพ ไม่ว่าจะเป็นเอกภาพทางความคิดหรือเอกภาพทางกายภาพ ต้องแบ่งสัดส่วนพื้นที่ในชิ้นงานเพื่อให้เกิดลำดับก่อนหลังเกิดการเน้น เกิดการกลมกลืน

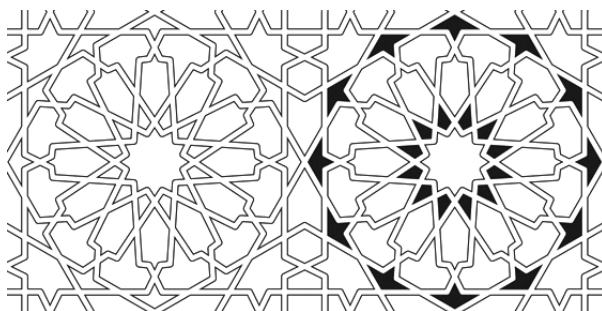
2. หลักการสนับสนุน เช่น ขนาด ความสมดุล ทิศทางและการเคลื่อนไหว ความขัดแย้ง จังหวะ ลีลาและการซ้ำ หลักการสนับสนุนมักจะทำให้ให้งานออกแบบเรขศิลป์นั้นๆ สื่อความหมายได้เฉพาะเจาะจงมากขึ้นและมักจะใช้ร่วมกับหลักการพื้นฐาน

3.4 องค์ประกอบในการออกแบบเรขศิลป์

จากข้อมูลของศิลปะอิสลามที่พบในมัสยิดในประเทศไทย เมื่อนำมาพิจารณาในประเด็นขององค์ประกอบของเรขศิลป์ อันได้แก่ การจัดองค์ประกอบ ตัวอักษรและสี จะเห็นว่าองค์ประกอบของศิลปะอิสลามมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบทางเรขศิลป์ มีความเป็นไปได้ที่จะนำไปสร้างงานเรขศิลป์แบบอิสลามได้ ดังนี้

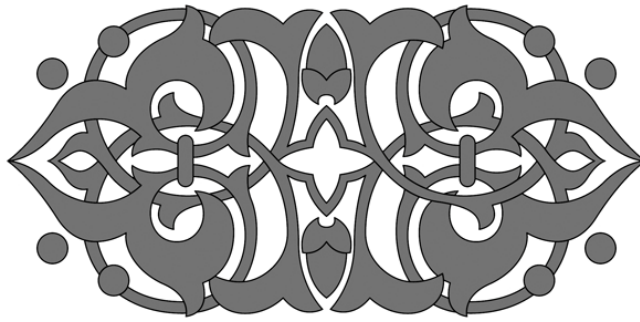
3.4.1 องค์ประกอบพื้นฐาน

องค์ประกอบพื้นฐานที่ทำให้เห็นเป็นรูปร่างรูปทรงในศิลปะอิสลาม เกิดจากการผสมผสานกันขององค์ประกอบทางทัศนธาตุ เช่น เส้นตรงและเส้นโค้ง ที่ใช้สร้างรูปทรงพื้นฐานแบบเรขาคณิต ได้แก่ วงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ห้าเหลี่ยม หกเหลี่ยม สิบสองเหลี่ยม และรูปทรงพื้นฐานแบบอิสระได้แก่ ลายดอกไม้ ใบไม้และสิ่งมีชีวิต

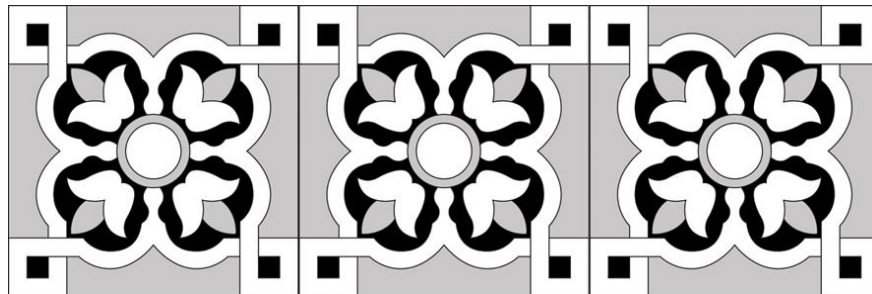

ภาพที่ 2.40: ตัวอย่างการใช้เส้นตรงในการสร้างลายเรขาคณิต

ที่มา: Islamic Designs: Pepin Van Roojen, 2009

ภาพที่ 2.41: ตัวอย่างการใช้เส้นโค้งในการสร้างลายพรรณพฤษชา
ที่มา: Islamic Designs: Pepin Van Roojen, 2009

ภาพที่ 2.42: ตัวอย่างการใช้เส้นตรงและเส้นโค้งในการสร้างลายเรขาคณิต ลายพรรณพฤษชาและตัวอักษรสำหรับประดิษฐ์ในสถาปัตยกรรมมัสยิด
ที่มา: Islamic Designs: Pepin Van Roojen, 2009

3.4.2 ตัวอักษร

ตัวอักษรเป็นองค์ประกอบที่ใช้ในการสื่อสารข้อความเป็นหลัก แต่ตัวอักษรก็มีส่วนร่วมในการแสดงอารมณ์ความรู้สึกด้วยเช่นกัน นักออกแบบจึงพยายามถ่ายทอดบุคลิกลักษณะลงไปในตัวอักษรแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้สึกร่วมไปกับข้อความนั้นๆ จนบางครั้งเราสามารถเข้าใจอารมณ์ของงานออกแบบจากการดูรูปแบบตัวอักษร ทั้งที่อ่านข้อความเหล่านั้นไม่ออกเสียด้วยซ้ำ ในหนังสือมาตรฐานโครงสร้างตัวอักษรไทยของราชบัณฑิตยสถาน (2540: 33) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบตัวอักษรไทยว่า ในตัวอักษรชุดเดียวกันจะมีโครงสร้างพื้นฐานสัดส่วน ขนาดของเส้น ช่องไฟในเกณฑ์เดียวกัน ลักษณะทั่วไปของตัวอักษรไทยแบบหลักมีดังนี้

1. กลุ่มที่มีจะงอยโค้ง
2. กลุ่มที่มีหัวกลม หัวฆวนดักหน้าบาน หัวหยักหักโค้งหน้าบาน

3. กลุ่มที่มีเส้นบนโค้ง เส้นบนหยักโค้ง
4. กลุ่มที่มีเส้นล่างตรง เส้นล่างเอียงขึ้น เส้นล่างเอียงลง
5. กลุ่มที่มีเส้นหน้าตรง เส้นหน้าโค้ง เส้นกลางตรง เส้นหลังตรง
6. กลุ่มที่มีการขมวดหน้าตรง ขมวดกลางตรง ขมวดหลังตรง
7. กลุ่มที่ไม่มีกึ่ง

สันติ คุณประเสริฐ (2542: 187) สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะที่สำคัญของตัวอักษรไทยในงานสิ่งพิมพ์ว่ามีโครงสร้างอยู่ 3 แบบ คือ

1. ตัวพิมพ์เนื้อเรื่อง (Text Type) ต้องมีหัวกลมโปร่งเป็นช่องว่าง เส้นลำตัวขนานตั้งไม่เล่นหาง อ่านง่ายเพราะหัวของตัวอักษรเป็นจุดเด่นให้จดจำตัวอักษรได้ซึ่งการจำตัวอักษรเป็นกลุ่มช่วยให้อ่านข้อความได้เร็วขึ้น เมื่อวิเคราะห์ตามโครงสร้างเส้นอักษร (Stroke) จะมีลักษณะที่โดดเด่น ดังนี้

- 1.1 มีเส้นตรงแนวเฉียงหักมุม เส้นบางเท่ากันตลอด ซึ่งเรียกว่า ตัวเหลี่ยม
- 1.2 มีเส้นโค้งและความหนาบางไม่เท่ากัน เรียกว่า ตัวธรรมดา
- 1.3 เส้นหนาและบางสลับกัน เรียกว่า ตัวฝ.ศ.

2. ตัวพิมพ์ตกแต่ง (Display Type) เมื่อวิเคราะห์ตามโครงสร้างของตัวอักษร มีลักษณะที่โดดเด่น ดังนี้

- 2.1 แบบมีหัว มีโครงสร้างและสัดส่วนที่หลากหลายเป็นอิสระไม่มีกฎเกณฑ์บังคับ
- 2.2 แบบไม่มีหัว มักจะมีลำตัวกว้างเส้นมีความหนา

3. ตัวอักษรประดิษฐ์ (Decorative Type) มีโครงสร้าง สัดส่วน ขนาดของเส้น ที่ลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างกันไปตามความหมายของข้อความหรือวลีที่ต้องการจะสื่อความหมาย

ธีรวัฒน์ พจนวิบูลศิริ (2543: 118) ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้ตัวอักษรไทยเพื่อสื่อสารบุคลิกลักษณะในงานออกแบบเรขศิลป์” โดยใช้วิธีจำแนกรูปแบบตัวอักษรที่อ้างอิงจากเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถาน (2540) และเกณฑ์ที่แบ่งแบบสากลเป็นหลัก โดยสรุปแบบตัวอักษรไทยที่ใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

1. ตัวเนื้อ ความแบบตัวมีหัวกลม
2. ตัวตกแต่งแบบตัวมีหัว
3. ตัวตกแต่งแบบตัวไม่มีหัวหรือมีหัวเป็นจะงอยหรือเชิง
4. ตัวอาลักษณ์

5. ตัวลายมือเขียน

โสทรชัย นันทวัชรวิบูลย์(2545: 170) ได้จำแนกแบบตัวอักษรไทยออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1. แบบตั้งเดิมหรือแบบมีหัว เป็นตัวอักษรที่มีหัวที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย เป็นที่คุ้นเคย อ่านง่าย นิยมใช้ในงานสิ่งพิมพ์ คล้ายกับตัวอักษรแบบมีขาของภาษาอังกฤษ
2. แบบหัวตัดหรือแบบไม่มีหัว เป็นการตัดหัวของตัวอักษรแบบมีหัวออกคล้ายการเขียนด้วยปากกาคอแร้ง เป็นตัวอักษรที่ทันสมัยและเป็นสากลกว่า คล้ายกับตัวอักษรแบบไม่มีขาของภาษาอังกฤษ
3. แบบลายมือ เหมาะกับงานที่ไม่เป็นทางการ ให้ความรู้สึกอิสระและเป็นธรรมชาติ สดุดีสนาน นอกกรอบ คล้ายกับตัวอักษรแบบ Script ของภาษาอังกฤษ
4. แบบคัดลายมือหรือตัวอาร์กซ์ คล้ายการคัดลายมือด้วยปากกาหัวแหลม ดูเป็นทางการ รู้สึกถึงพิธีรีตองแบบไทยๆ รู้สึกถึงความเคารพให้เกียรติ
5. แบบประดิษฐ์ เป็นแบบที่ให้ความรู้สึกหลากหลาย เป็นการดัดแปลงมาจากตัวอักษรทั่วไป แต่มีลักษณะเฉพาะที่เข้ากับงานนั้นๆ สะดุดตาและมีความหมาย คล้ายกับตัวอักษรแบบ Display Type ของภาษาอังกฤษ

ธวัชชัย ศรีสุเทพ (2549: 51) ได้แบ่งรูปแบบตัวอักษรไทยออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่มีหัวกลมโป่ง ที่เหมาะสำหรับใช้กับเนื้อความยาวๆ เพราะมีลักษณะอ่านง่าย สบายตา
2. กลุ่มที่ไม่มีหัวกลมโป่ง ไม่เหมาะสำหรับใช้กับเนื้อความ มักจะเป็นตัวประดิษฐ์หรือดัดแปลงขึ้นมาใช้เป็นหัวเรื่อง ตัวประดับหรือตัวลดความยากหรือง่ายในการอ่าน ขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวอักษรแต่ละแบบ

ในงานออกแบบเรขศิลป์ ยังไม่มีการกำหนดแบบตัวอักษรไทยที่เหมาะสมกับงานที่ต้องการสื่อบุคลิกภาพแบบอิสลาม จากข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานตัวอักษรไทยที่อ้างอิงไว้ สามารถแบ่งกลุ่มตัวอักษรไทยเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการเก็บข้อมูลวิจัย โดยการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มนักออกแบบเรขศิลป์ ดังนี้

1. กลุ่มตัวมีหัว

1.1 กลุ่มตัวมีหัว แบบนี้ ำหนักเส้นเท่ากัน เป็นตัวอักษรแบบทางการ มีความสม่ำเสมอ อ่านง่ายสบายตาเหมาะสำหรับใช้กับเนื้อความ

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ภาพที่ 2.43: ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวมีหัวแบบนี้ ำหนักเส้นเท่ากัน

ที่มา: ชุดตัวอักษรในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบปฏิบัติการแมคอินทอช

1.2 กลุ่มตัวมีหัว แบบนี้ ำหนักเส้นไม่เท่ากันเป็นตัวอักษรแบบทางการที่มีความหนาของเส้นไม่สม่ำเสมอ แสดงความนุ่มนวลอ่อนช้อยขึ้น มาเล็กน้อยอ่านง่ายสบายตาเหมาะสำหรับใช้กับเนื้อความ

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ภาพที่ 2.44: ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวมีหัวแบบนี้ ำหนักเส้นไม่เท่ากัน

ที่มา: ชุดตัวอักษรในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบปฏิบัติการแมคอินทอช

2. กลุ่มตัวไม่มีหัว

2.1 กลุ่มตัวไม่มีหัว แบบนี้ ำหนักเส้นเท่ากันเป็นตัวอักษรที่ไม่เป็นทางการ ดูผ่อนคลาย เป็นกันเองแต่ไม่ดูขาดเหมาะสำหรับใช้กับเนื้อความสั้นๆ

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ภาพที่ 2.45: ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวไม่มีหัวแบบนี้ ำหนักเส้นเท่ากัน

ที่มา: ชุดตัวอักษรในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบปฏิบัติการแมคอินทอช

2.2 กลุ่มตัวไม่มีหัว แบบนี้ ำหนักเส้นไม่เท่ากัน เป็นตัวอักษรที่ไม่เป็นทางการ ดูผ่อนคลาย เป็นกันเองแต่มีลูกเล่นมากขึ้น เหมาะสำหรับใช้กับเนื้อความสั้นๆหรือหัวเรื่อง

ก ข ด ง จ ฉ ฐ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ก ข ค ง จ ฉ ฐ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ภาพที่ 2.46: ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวไม่มีหันแบบนี้ ำหนักเส้นไม่เท่ากัน

ที่มา: ชุดตัวอักษรในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบปฏิบัติการแมคอินทอช

3. กลุ่มตัวประดิษฐ์

3.1 กลุ่มตัวประดิษฐ์ แบบนี้ ำหนักเส้นเท่ากัน เป็นตัวอักษรที่ไม่เป็นทางการ มีรายละเอียดเฉพาะในแต่ละแบบมากขึ้น เหมาะสำหรับใช้กับหัวเรื่อง

ก ข ค ง จ ฉ ฐ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ก ข ค ง จ ฉ ฐ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ภาพที่ 2.47: ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวประดิษฐ์แบบนี้ ำหนักเส้นเท่ากัน

ที่มา: ชุดตัวอักษรในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ระบบปฏิบัติการแมคอินทอช

3.2 กลุ่มตัวประดิษฐ์ แบบนี้ ำหนักเส้นไม่เท่ากัน เป็นตัวอักษรที่ไม่เป็นทางการ มีรายละเอียดและลูกเล่นมาก ดูหือหาว มีเอกลักษณ์เหมาะสำหรับใช้กับหัวเรื่อง

ก ข ค ง จ ฉ ฐ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ก ข ค ง จ ฉ ฐ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ภาพที่ 2.48: ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวประดิษฐ์แบบนี้ ำหนักเส้นไม่เท่ากัน

ที่มา: ชุดตัวอักษรในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบปฏิบัติการแมคอินทอช

4. กลุ่มตัวอาลักษณ์

4.1 กลุ่มตัวอาลักษณ์ แบบนี้ ำหนักเส้นเท่ากันเป็นตัวอักษรแบบทางการ ที่มีความเป็นไทย ดูเป็นต้นตำหรับ มีความเป็นท้องถิ่น เหมาะสำหรับใช้กับเนื้อความสั้นๆ

ก ข ค ง จ ฉ ฐ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ก ข ค ง จ ฉ ฐ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ภาพที่ 2.49: ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวอาลักษณ์แบบนี้ ำหนักเส้นเท่ากัน

ที่มา: ชุดตัวอักษรในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบปฏิบัติการแมคอินทอช

4.2 กลุ่มตัวอักษรแบบน้ำ หนักเส้นไม่เท่ากันเป็นตัวอักษรแบบกึ่งทางการ ดูเป็นต้น
ตำหรับ มีความเป็นท้องถิ่น มีความโอ้อ่า เหมาะสำหรับใช้กับเนื้อความสั้นๆ

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ภาพที่ 2.50: ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวอักษรแบบน้ำ หนักเส้นไม่เท่ากัน
ที่มา: ชุดตัวอักษรในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบปฏิบัติการแมคอินทอช

5. กลุ่มตัวลายมือ

5.1 กลุ่มตัวลายมือ แบบน้ำ หนักเส้นเท่ากันเป็นตัวอักษรที่ไม่เป็นทางการเป็นอย่างมาก
ดูไม่จริงจัง เล่นๆ สนุกสนานเหมาะสำหรับใช้ดึงดูดสายตา

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ภาพที่ 2.51: ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวลายมือแบบน้ำ หนักเส้นเท่ากัน
ที่มา: ชุดตัวอักษรในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบปฏิบัติการแมคอินทอช

5.2 กลุ่มตัวลายมือ แบบน้ำ หนักเส้นไม่เท่ากันเป็นตัวอักษรที่ไม่เป็นทางการเป็นอย่างมาก
ความหนาของเส้นไม่สม่ำเสมอจึงมีความพลิ้วไหวมากกว่าแบบแรก ดูไม่จริงจัง เล่นๆ
สนุกสนานเหมาะสำหรับใช้ดึงดูดสายตาใช้ประดับตกแต่ง

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

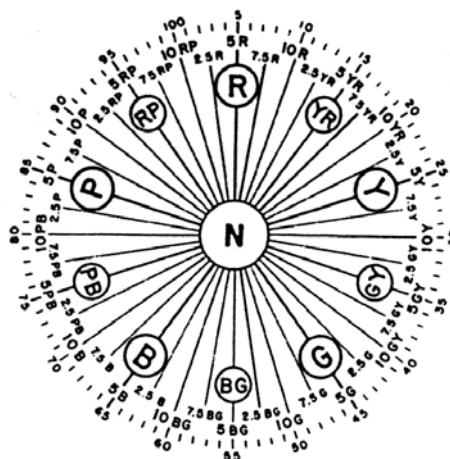
ภาพที่ 2.52: ตัวอย่างตัวอักษรกลุ่มตัวลายมือแบบน้ำ หนักเส้นไม่เท่ากัน
ที่มา: ชุดตัวอักษรในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบปฏิบัติการแมคอินทอช

3.4.3 สี

สีเป็นองค์ประกอบทางเรขาคณิตที่มีความสำคัญมาก สีสามารถสร้างความหมาย ความรู้สึกได้หลากหลาย อัลเบิร์ต เฮช. มันทเซลล์ (Albert Henry Munsell) ได้สร้างทฤษฎีสีระบบ มันทเซลล์ ในปี ค.ศ. 1898 และสร้างวงจรสี (Color Sphere) ในหนังสือ “A Color Notation” ซึ่งเป็น หนึ่งในทฤษฎีสีที่มีมาตรฐานและได้รับการยอมรับกันอย่างแพร่หลาย

ระบบสีของมันทเซลล์ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสี (Hue) ทั้งหมด 10 สี และมีสีหลักๆ อยู่ 5 สี ได้แก่ แดง เหลือง เขียว น้ำเงิน และม่วง ส่วนอีก 5 สี ที่เกิดจากการผสมกันของ 5 สีหลัก นั้นคือ สี เหลือง-แดง เขียว-เหลือง น้ำเงินเขียว ม่วง-น้ำเงิน และแดง-ม่วง โดยแต่ละสีมีสัญลักษณ์ดังนี้ คือ

1. สีแดง (Red: R)
2. สีเหลือง (Yellow: Y)
3. สีเขียว (Green: G)
4. สีน้ำเงิน (Blue: B)
5. สีม่วง (Purple: P)
6. สีที่เกิดจากการผสมระหว่างสีเหลือง และสีแดง (Yellow-red: YR)
7. สีที่เกิดจากการผสมระหว่างสีเขียว และสีเหลือง (Green-yellow: GY)
8. สีที่เกิดจากการผสมระหว่างสีน้ำเงิน และสีเขียว (Blue-green: BG)
9. สีที่เกิดจากการผสมระหว่างสีม่วง และสีน้ำเงิน (Purple-blue: PB)
10. สีที่เกิดจากการผสมระหว่างสีแดง และสีม่วง (Red-purple: RP)

ภาพที่ 2.53: แสดงความสัมพันธ์กันของสีในระบบมันทเซลล์

ที่มา: The Art of Color and Design: Granddis, M., 1951

ในวงจรรสีของระบบมันเชลล์ มีสีทั้งหมด 130 สี เป็นสีแบบมีสี (Chromatic Colors) 120 สี และแบบไม่มีสีอีก 10 สี (Achromatic Colors) นอกจากนั้นแล้วยังมีการแบ่งโทนสีเข้มหรือแจ่มชัดไปถึงสว่าง (Vivid Tones – Bright Tones) จากสีที่ดูเบา ๆ ไปจนถึงโทนสีหนักหรือมืด (Subdued Tones – Dark Tones) สามารถแจกแจงรายละเอียด ได้ดังนี้ คือ

1. โทนสีเข้มขึ้นหรือแจ่มชัด (Vivid Tones) เป็นสีในกลุ่มที่ให้ความรู้สึกแจ่มชัดหนักแน่น มีชีวิตชีวา (Vivid) และให้ความรู้สึกที่เข้มข้น (Strong)
2. โทนสีสว่างสดใส (Bright Tones) เป็นสีในกลุ่มที่ให้ความรู้สึกสว่างชัดเจนเหมือนการสะท้อนของแสง หรือเครื่องประดับเพชร ในลักษณะที่อ่อนหวาน (Bright) ในกลุ่มที่เป็นโทนสีอ่อนเบา เจือจาง บรรยากาศเหมือนความฝัน หวาน ๆ (Pale) และในกลุ่มที่มีน้ำหนักสีเบา ๆ ให้ความรู้สึกถึงความอ่อนโยนและบอบบาง (Very pale)
3. โทนสีบางเบา (Subdued Tones) เป็นสีในกลุ่มที่ให้ความรู้สึกเรียบง่าย อ่อนโยน (Light grayish) ให้ความรู้สึกอ่อนโยน และสีเส้นไหม (Light) ให้ความรู้สึกเรียบง่าย และหยาบ (Grayish) และให้ความรู้สึกเงียบและพิถีพิถัน (Dull)
4. โทนสีมืด (Dark Tones) เป็นสีในกลุ่มที่ให้ความรู้สึกลึกซึ้ง มั่นคง และดูเป็นผู้ดี (Deep) ให้บรรยากาศของความมั่นคง (Dark) มีโทนสีใกล้เคียงสีดำ ให้ความรู้สึกเคร่งเครียด (Dark grayish) และในกลุ่มโทนสีดำไปถึงขาว ให้ความรู้สึกหนักแน่นสงบนิ่ง (Neutral)

3.4.4 บุคลิกภาพในงานออกแบบ

การออกแบบงานเรขศิลป์จะต้องเริ่มต้นจากความคิดรวบยอด (Concept) จากนั้น จะกำหนดบุคลิกภาพ (Mood and Tone) ที่สามารถแสดงภาพของความคิดนั้นๆ ซึ่งบุคลิกภาพในงานออกแบบเรขศิลป์จะถูกแสดงออกมาด้วยองค์ประกอบทางการออกแบบ อันได้แก่ ภาพตัวอักษร สีและการจัดองค์ประกอบ หลักการของบุคลิกภาพในงานออกแบบจะเกี่ยวข้องกับรสนิยมและรูปแบบชีวิต ช่วยให้สามารถสื่อความหมายและสร้างรูปแบบตามแนวคิดที่ตั้งไว้ได้ง่ายขึ้น เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้ออกแบบบรรลุเป้าหมายที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย มีการประยุกต์ใช้หลักการบุคลิกภาพกับการวิจัยในหลายๆ ด้าน เช่น การค้นหากลุ่มสีที่จะใช้กับผู้บริโภคที่แตกต่างกันด้วยเพศ วัย การค้นหาแบบตัวอักษรที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพแบบต่างๆ และการหาวิธีจัดวางองค์ประกอบภาพที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างหลากหลาย

หลักการบุคลิกภาพในงานออกแบบเรขศิลป์ ที่เขียนโดยซิเกโนบุ โกบายาชิ (1990: 12) มีการวิจัยหารูปแบบบุคลิกภาพตามรสนิยมและรูปแบบชีวิต จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนหนึ่ง โดยใช้รูปแบบบุคลิกภาพที่ผู้ตอบแบบสอบถามรู้จักและเข้าใจความหมาย 80 บุคลิกภาพ ข้อสรุป

จากการวิจัย คือ สามารถจัดกลุ่มบุคลิกภาพได้ 15 แบบ ในแต่ละแบบมีบุคลิกภาพย่อย ๆ ที่มีความหมายไปในทิศทางเดียวกันประกอบอยู่ และมีเพียง 8 แบบที่มีความเหมาะสมที่จะใช้ในงานออกแบบได้ทุกแขนง บุคลิกภาพทั้ง 8 แบบที่เป็นแนวทางสำหรับการออกแบบ มีรายละเอียด ดังนี้

1. บุคลิกภาพแบบลำลอง (Casual) หมายถึง การมีสีสัน (Colorful) รักความเป็นอิสระ และวิถีชีวิตที่เรียบง่าย รื่นเริง ง่าย ๆ สบาย ๆ เป็นคนเปิดเผย มีความสุขอยู่ตลอดเวลา ลำลอง ประกอบด้วยบุคลิกภาพย่อยๆ ได้แก่ เยาว์วัย (Young) ฉูดฉาด (Flamboyant) สนุกสนาน (Enjoyable) ร่าเริง (Merry) แจ่มแจ้ง (Vivid) กลุ่มสีที่มักจะใช้แสดงถึงบุคลิกภาพแบบลำลอง คือ สีโทนสดใส สว่าง เข้มข้น

2. บุคลิกภาพแบบทันสมัย (Modern) หมายถึง มีความชัดเจนในรูปแบบ และประโยชน์ใช้สอย มีความคมชัด ความโดดเด่น ทันสมัยประกอบด้วยบุคลิกภาพย่อยๆ ได้แก่ ก้าวหน้า (Progressive) ดูเป็นโลหะ (Metallic) มีเหตุผล (Rational) ชัด เจียบคม (Sharp) เป็นชาวเมือง เป็นผู้ดี (Urbane) กลุ่มสีที่มักจะใช้แสดงถึงบุคลิกภาพแบบทันสมัยคือ สีโทนเข้ม ดำ สีโทนแรงๆ แบบชัดเจน

3. บุคลิกภาพแบบชวณฝัน (Romantic) หมายถึง ดูนุ่มนวล หวาน ชวณฝัน ดูมีเสน่ห์ดึงดูดใจ ชวณฝันประกอบด้วยบุคลิกภาพย่อยๆ ได้แก่ มีเสน่ห์ (Charming) ช่างฝัน (Dreamy) ไร้เดียงสา (Innocent) อ่อนโยน (Soft) อ่อนหวาน (Sweet) กลุ่มสีที่มักจะใช้แสดงถึงบุคลิกภาพแบบชวณฝัน คือ สีโทนหวาน อ่อนโยน บางเบา (Light Pastel Tones)

4. บุคลิกภาพแบบธรรมชาติ (Natural) หมายถึง ดูเรียบง่าย ฟื้นฟู อบอุ่น เต็มไปด้วยความเป็นธรรมชาติ เจียบสงบ ตรงข้ามกับความทันสมัย ธรรมชาติประกอบด้วยบุคลิกภาพย่อยๆ ได้แก่ มีความกรุณา (Generous) สนิทสนม (Intimate) เป็นธรรมชาติ (Natural) ประทับใจ (Simple/Appealing) ราบรื่น (Tranquil) กลุ่มสีที่มักจะใช้แสดงถึงบุคลิกภาพแบบธรรมชาติคือ สีโทนน้ำ ตาลนวล ๆ เป็นสีที่ผสมขึ้นมาจากแม่สีหลักกับน้ำ หนักของสีเทา

5. บุคลิกภาพแบบหรูหรา (Elegant) หมายถึง สวยงาม ละเมียดละไม ละเอียดอ่อน สงบนิ่งในด้านอารมณ์ และความรู้สึก แต่แฝงด้วยเสน่ห์ หรูหราประกอบด้วยบุคลิกภาพย่อยๆ ได้แก่ เยาว์วัย (Young) ฉูดฉาด (Flamboyant) สนุกสนาน (Enjoyable) ร่าเริง (Merry) แจ่มแจ้ง (Vivid) กลุ่มสีที่มักจะใช้แสดงถึงบุคลิกภาพแบบหรูหราคือ สีโทนสดใส สว่าง เข้มข้น

6. บุคลิกภาพแบบเก๋ไก๋ (Chic) หมายถึง มั่นใจในตัวเอง ฉลาด เป็นผู้ใหญ่ มีรสนิยมแบบชาวกรุง ดูมีเสน่ห์เหลี่ยมนเล็กน้อย ไม่ฉูดฉาดฉาบฉวย เก๋ไก๋ประกอบด้วยบุคลิกภาพย่อยๆ ได้แก่ สงบเสถียร (Modest) เจียบ (Quiet) เรียบง่าย (Simple) มีสติ (Sober) ละเอียดอ่อน (Subtle)

กลุ่มสีที่มักจะใช้แสดงถึงบุคลิกภาพแบบเก่า คือ สีที่ผสมกับโทนเทาและลดน้ำหนักของสีให้เบา
ลง

7. บุคลิกภาพแบบเป็นทีนิยม (Classic) หมายถึง คู่มือแบบแผน รอบคอบ สมบูรณ์แบบ เป็นทางการ มีสุนทรียภาพ และคุณภาพ รู้ลึกถึงประเพณีวัฒนธรรม และการประดับประดา เป็นที่นิยมประกอบด้วยบุคลิกภาพย่อยๆ ได้แก่ มีความนิยม (Classic) ลึกซึ้ง (Heavy/Deep) เป็นผู้ใหญ่ (Mature) มีรสนิยม (Tasteful) มีแบบแผน (Traditional) กลุ่มสีที่มักจะใช้แสดงถึงบุคลิกภาพแบบเป็นทีนิยม คือ สีโทนหนัก ๆ โทนเทา น้ำตาลดำ หรือเขียวเข้ม

8. บุคลิกภาพแบบโอ้อ่า (Dandy) หมายถึง คู่มือใจมั่นคง เข้มแข็ง แต่เรียบง่าย สบาย ๆ เป็นผู้ใหญ่ โอ้อ่าประกอบด้วยบุคลิกภาพย่อยๆ ได้แก่ สง่างาม (Dignified) สงบเงียบ (Placid) ไว้ใจได้ (Reliable) ช่างของโลก/เป็นชาวกรุง (Sophisticated) มีสาระ (Substantial) กลุ่มสีที่มักจะใช้แสดงถึงบุคลิกภาพแบบโอ้อ่าคือ สีโทนหนัก ๆ เครื่องขี้ม โทนเทาเข้ม น้ำตาลเข้มหรือเขียวเข้ม

การนำหลักการสื่อสารด้วยบุคลิกภาพในงานออกแบบของโคบายาชิ มาใช้ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดแนวคิดที่มีความเป็นนามธรรม อันได้แก่ ความหมายทางศาสนาอิสลาม ให้ปรากฏเป็นบุคลิกภาพแบบต่างๆ ที่ทำให้เห็นเป็นภาพได้ ทำให้เข้าใจได้และทำให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามได้ โดยผ่านสื่อที่เรียกว่า องค์ประกอบทางเรขาคณิตหรือองค์ประกอบสำหรับการออกแบบ อันได้แก่ ภาพ ตัวอักษรสีและการจัดองค์ประกอบ

3.5 การนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ในงานออกแบบ (Creative Execution)

เป็นวิธีการนำเสนอเนื้อหาสาระ โดยการกำหนดแรงจูงใจ (Advertising Appeal) ให้กับสิ่งที่ต้องการจะนำเสนอ บางครั้งวิธีการนำเสนอที่ดีก็กลายเป็นเนื้อหาสาระที่น่าสนใจก็มี มีนักโฆษณาหลายคนเขียนตำราการนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ เช่น เสรี วงษ์มณฑา (2546) George E. Belch & Michael A. Belch (2004) และ Sandra Moriarty, Nancy Mitchell & William Wells (2009) ซึ่งมีเนื้อหาสาระไปในแนวทางเดียวกัน ดังนี้

1. นำเสนอแนวคิด โดยเน้นตัวสินค้าเป็นพิเศษ (Product as a Hero) เป็นการนำจุดเด่นของตัวสินค้ามาขยายความและทำให้น่าสนใจมากขึ้น

2. นำเสนอแนวคิด โดยใช้ผู้นำเสนอ (Presenter & Mascot) เช่น ใช้โฆษก (Spokesman) ผู้ทรงคุณวุฒิ (Authority) ผู้บริโภค (Testimonial) หรือผู้มีชื่อเสียง (Celebrity) มากล่าวชื่นชมหรือมาชักชวนให้ใช้สินค้านั้นๆ

3. นำเสนอแนวคิด โดยใช้เรื่องราวครั้งหนึ่งในชีวิต (Slice of Life) เป็นการนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง บางครั้งผู้บริโภคอาจตกอยู่ในสถานการณ์คล้ายกันนี้ ทำให้ความรู้สึกเดียวกันและคล้อยตามกัน
4. นำเสนอแนวคิด เกินจริงแบบละคร (Dramatization) ไม่ได้ต้องการให้เชื่อ แต่ต้องการแสดงความโดดเด่นเพื่อให้จำได้ง่าย
5. นำเสนอแนวคิด โดยแสดงผลก่อนใช้ – หลังใช้ (Before and after) เป็นการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการใช้สินค้ากับตอนที่ยังไม่ได้ใช้
6. นำเสนอแนวคิด โดยการแก้ปัญหาให้เห็น (Problem solution) แสดงให้เห็นถึงการแก้ปัญหาของตัวสินค้า
7. นำเสนอแนวคิด โดยการเปรียบเทียบกัน (Comparison) เป็นการแสดงความโดดเด่นที่เหนือกว่าสินค้าคู่แข่ง
8. นำเสนอแนวคิด โดยการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย (Demonstration) เป็นการแสดงการใช้งานสินค้าให้ผู้บริโภค เพื่อให้เห็นประสิทธิภาพโดยการอธิบายหรือใช้ภาพประกอบ
9. นำเสนอแนวคิด แบบสารคดี – วิชาการ (Documentary) เหมาะกับสินค้าที่มีมายาวนาน มีประวัติและภาพลักษณ์น่าเชื่อถือ หรือเพื่อแสดงถึงกระบวนการผลิตที่มีมาตรฐาน
10. นำเสนอแนวคิด โดยใช้จินตนาการแบบแฟนตาซี (Fantasy) เป็นการสร้างจินตนาการเชิงฝัน ไม่เป็นจริงแต่ทำให้เห็นแนวคิดในอีกแบบหนึ่งที่อาจจะคาดไม่ถึง
11. นำเสนอแนวคิด โดยใช้สัญลักษณ์ แทนตัวสินค้า (Symbolic) เป็นการสร้างสิ่งทดแทนตัวสินค้า ให้จดจำได้ง่ายขึ้น
12. นำเสนอแนวคิด โดยการอุปมาอุปไมย – เปรียบเปรย (Analogy) เป็นการนำสิ่งอื่นที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับสินค้ามาสื่อความหมาย เช่น ชนนกแทนสินค้าที่มีน้ำหนักเบา
13. นำเสนอแนวคิด โดยแสดงความรู้สึก รื่นเริง ดนตรี เสียงเพลง (Production Number) ใช้ความสนุกสนาน รื่นเริงบันเทิงใจเป็นตัวสร้างสีสันให้ผู้บริโภคสนใจ
14. นำเสนอแนวคิด โดยใช้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้ (Off Beat / Surrealistic) สร้างเรื่องราวแบบหลุดโลกที่ไม่สามารถเป็นจริงได้ ทำให้จดจำได้ง่ายขึ้น
15. นำเสนอแนวคิด โดยแสดงข้อเท็จจริงแบบตรงไปตรงมา (Straight Sell / Factual Message) เป็นการสื่อสารแบบไม่ซ่อนปม ไม่มีเล่ห์กล ไม่หักมุมตอนจบ มักใช้บอกคุณสมบัติและประโยชน์ของสินค้า

16. นำเสนอแนวคิด โดยอ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific / Technical Evidence) ใช้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ การทดลองหรือข้อมูลเชิงเทคนิค เพื่อแสดงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของตัวสินค้า

17. นำเสนอแนวคิด โดยอ้างผู้รับรอง – ผู้ทดลองใช้ (Endorsement / Testimonial) โดยใช้บุคคลที่ชื่นชอบหรือมีประสบการณ์ที่ดีกับตัวสินค้า มากล่าวชื่นชมโน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นด้วย และลองซื้อ มาใช้

18. นำเสนอแนวคิด แบบหนังการ์ตูน (Animation) ใช้ภาพเคลื่อนไหว หนังการ์ตูน เพื่อดำเนินเรื่องในลักษณะที่ไม่ค่อยเกิดขึ้น นจริง เพื่อดึงดูดใจผู้บริโภคกลุ่มเด็กและวัยรุ่น

19. นำเสนอแนวคิด โดยใช้อารมณ์ขัน – ตลกขบขัน (Humor) เป็นวิธีดึงดูดความสนใจได้ง่ายและสร้างการจดจำได้เร็ว อีกทั้งยังเป็นมิตร เข้าถึงได้รู้สึกอบอุ่นบันเทิงใจเป็นอย่างยิ่ง

20. นำเสนอแนวคิด โดยการกระตุ้นด้วยข้อมูลสั้นๆ (Teasers) เป็นการสื่อสารแบบกระชับจับใจ เฉพาะจุดเด่นที่เป็นแก่นแท้ของเรื่อง ไม่ข้องเกี่ยวกับตัวสินค้า ทำให้อยากรู้ว่ากำลังจะพูดถึงสินค้าอะไร มักจะใช้ดึงดูดความสนใจก่อนที่จะโฆษณาแบบเต็มรูปแบบจะถูกนำออกมาใช้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ต้องการศึกษารูปแบบของศิลปะอิสลามและวิธีสื่อสารด้วยภาพที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) เริ่มจากการศึกษารูปแบบของศิลปะอิสลามทั้งแบบสากลและแบบที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมไทย วิเคราะห์วิธีสื่อสารด้วยภาพ (Visual Communication) ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ (Creative execution) และการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อหาข้อสรุปและอภิปรายรูปแบบที่พบ

การวิจัยเรื่องนี้ ได้กำหนดข้อมูลสำหรับวิจัยไว้ 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสำรวจความคิดเห็นของชาวไทยมุสลิม เรื่องรูปแบบของศิลปะอิสลามและการสื่อสารด้วยภาพ ที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย
2. ข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสารและหนังสือที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม แนวคิดและรูปแบบของศิลปะอิสลาม กระบวนการวิจัย มีดังนี้

- 2.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาอิสลามศิลปะอิสลาม ชาวไทยมุสลิม
- 2.2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสื่อสารด้วยภาพและการนำเสนอความคิดสร้างสรรค์
- 2.3 สร้างแบบสอบถาม
- 2.4 เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 2.5 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ที่มีความเชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมอิสลามและด้านการออกแบบสิ่งพิมพ์โฆษณา เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตัวบุคคล (Purposive Sampling) ที่มีความรู้ความชำนาญและมีประสบการณ์โดยตรงกับข้อมูลที่ต้องการรวม 21 ท่าน ดังนี้

- 3.1.1 อีหม่าม มานิต ทองแสง
มัศยิดดารุ้ลอามาน

- 3.1.2 คอเต็บ ปรีดี บุญมาเลิศ
มัสยิดดารุ้ลอิบาดะห์
- 3.1.3 คุณทำเนียบ แสงเงิน
นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมมุสลิม
- 3.1.4 คุณธีรนนท์ช่วงพิชิต
นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และชุมชนมุสลิม
- 3.1.5 คุณศุภกรีย์สะเริ่ม
เลขานุการและกรรมการมัสยิดอัลอิสติกอamah
- 3.1.6 คุณอดุลย์โยธาสุมุทร
ประธานสภาเขตบางพลัด เลขานุการและกรรมการมัสยิดบางอ้อ
- 3.1.7 คุณสมยศ หวังอัปดุลเลาะ
กรรมการฝ่ายกิจการฮาลาล คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย
- 3.1.8 ผู้ช่วยศาสตราจารย์อมรา รักษมณี
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- 3.1.9 คุณอัมพรสนะพี
นักวิชาการสถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำประเทศไทย
- 3.1.10 คุณชลมา ชันมณี บรรณารักษ์
นิตยสารข่าวสารมุสลิม
- 3.1.11 คุณป๊ปปี้ ไชเรดา ฟินดี้
บรรณารักษ์การบริหาร นิตยสารข่าวสารนิสวาไรตี้
- 3.1.12 คุณธาริน กลิ่นเกษร
นักออกแบบอิสระ
- 3.1.13 คุณอาพันธ์ มะแซฮาอิ
นักวิชาการทางศิลปะ
- 3.1.14 คุณอิสมาแอ สมายล์
นักวิชาการทางศิลปะ
- 3.1.15 คุณชนิดา อรดีดลเชษฐ์
นักออกแบบเว็บไซต์ บริษัท ลีโอ เบอร์เนท จำกัด
- 3.1.16 คุณอรรณพ สิงห์ทอง
นักออกแบบเว็บไซต์ บริษัท J.W.T. จำกัด

3.1.17 คุณสมศักดิ์ ไตรรงค์ถาวร

นักออกแบบสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์บริษัท Hakuodo Bangkok จำกัด

3.1.18 คุณนารี เหลืองวิฑิตกุล

นักออกแบบสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์บริษัท McCann Worldgroup จำกัด

3.1.19 คุณนิชชา รัตนธรรมวัฒน์

นักออกแบบสื่อดิจิทัล บริษัท Adapter จำกัด

3.1.20 คุณพิธาน จิระวัฒนกิจ

นักออกแบบสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์บริษัท J.W.T. จำกัด

3.1.21 คุณเอก อัครประเสริฐกุล

นักออกแบบสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์บริษัท True Corporation จำกัด

3.2 ชาวไทยมุสลิมที่เป็นตัวแทนของมัสยิดในเขตกรุงเทพฯ จากข้อมูลการสำรวจมัสยิดที่จดทะเบียนจัดตั้งกับสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 175 มัสยิด (ข่าวสารมุสลิม, 2552) เลือกพื้นที่สำรวจแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของวิเชียร เกตุสิงห์ (2539) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n คือ จำนวนตัวอย่างหรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ จำนวนประชากรทั้งหมด

e คือ ความน่าจะเป็นของความผิดพลาดที่ยอมรับได้ ซึ่งเท่ากับ 5% ระดับความน่าเชื่อถือจึงเท่ากับ 95% ตัวเลขที่ใช้แทนสูตรดังกล่าว มีดังนี้

$$n = \frac{175}{1 + (175) \times (0.05)^2}$$

$$n = 121.73$$

ดังนั้นการเก็บข้อมูลในกลุ่มนี้ จะมีจำนวนตัวอย่าง 22 คน ที่เป็นตัวแทนจากมัสยิด 122 มัสยิด ในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้แบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยการทำฉลากตามรายชื่อมัสยิดทั้งหมดในเขตกรุงเทพฯ แล้วหยิบฉลากจนครบตามจำนวนที่ต้องการ ชื่อมัสยิดที่หยิบได้ คือกลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูล มัสยิด 1 แห่ง จะเลือกตัวแทน 1 คน เพื่อตอบแบบสอบถาม โดยอิหม่ามหรือกรรมการบริหารมัสยิด เป็นผู้คัดเลือกตัวแทนตามความเหมาะสม ซึ่งหมายความว่า มีทั้งที่อิหม่ามตอบแบบสอบถามเอง กรรมการบริหารมัสยิดเป็นผู้ตอบและที่มอบหมายให้สัปบุรุษ ซึ่งเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามที่มีภูมิปัญญาในพื้นที่หรือให้การสนับสนุนมัสยิดและมาละหมาดเป็นประจำเป็นผู้ตอบ

3.3 เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลที่จะใช้ในส่วนนี้คือ แบบสอบถาม ที่มี 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทางประชากร ประกอบด้วย

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- อาชีพ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับองค์ประกอบที่ควรใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วย

- ลายเรขาคณิต
- ลายพรรณพฤกษา
- ตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์
- สัญลักษณ์มัสยิด
- สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย
- สัญลักษณ์ทางศาสนา

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการใช้ภาพแบบต่างๆ ในการออกแบบสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วย

- ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ
- ใช้ภาพที่เน้นผู้นำเสนอหรือฟรีเซ็นเตอร์
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น นครั้งหนึ่งในชีวิต
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบละคร
- ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้ และหลังใช้

- ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น
- ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง
- ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีจินตนาการแนวแฟนตาซี
- ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวแบบอุปมาอุปไมยไม่มีการเปรียบเทียบ
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงอารมณ์เร้าใจ การแสดงดนตรี
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เป็นไปไม่ได้ ไม่เคยเกิดขึ้น
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผลผู้ทดลองใช้สินค้า
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบหนังการ์ตูน
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีการใช้อารมณ์ขันตลกขบขัน
- ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร

การวัดแบบประเมินค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของเร็นซิส ลิเกิร์ต (Rensis Likert: Likert Scale) และใช้หลักเกณฑ์การตอบแบบสอบถามด้วยการให้คะแนนในคำตอบที่ต้องการเลือกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

- 5 คือ เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 คือ เห็นด้วยมาก
- 3 คือ เห็นด้วยปานกลาง
- 2 คือ เห็นด้วยน้อย
- 1 คือ เห็นด้วยน้อยที่สุด

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย วิธีการคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น ใช้สูตรดังนี้

$$= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$= \frac{5 - 1}{5}$$

$$= 0.80$$

ระดับคะแนนที่ได้ เมื่อใช้ค่าอันตรภาคชั้นเท่ากับ 0.80 คือ

4.21 ถึง 5.00 คือ เห็นด้วยมากที่สุด

3.41 ถึง 4.20 คือ เห็นด้วยมาก

2.61 ถึง 3.40 คือ เห็นด้วยปานกลาง

1.81 ถึง 2.60 คือ เห็นด้วยน้อย

1.00 ถึง 1.80 คือ เห็นด้วยน้อยที่สุด

จากระดับคะแนนที่ได้ ผู้วิจัยจึงได้ตั้งเกณฑ์การสร้างมาตรฐานสิ่งพิมพ์ที่สื่อเอกลักษณ์แบบอิสลามสำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล โดยการพิจารณาในระดับคะแนน ตั้งแต่ 3.41 คะแนนขึ้นไปของคะแนนในแต่ละข้อของแบบสอบถาม ข้อใดได้คะแนนตามเกณฑ์ จะใช้เป็นมาตรฐานสำหรับออกแบบสิ่งพิมพ์ที่สื่อเอกลักษณ์แบบอิสลามสำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล

3.5 การทดสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ ก่อนจะนำเครื่องมือไปใช้เก็บข้อมูล มีการทดสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ดังนี้

3.5.1 ทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเนื้อหาโดยการประเมินความสอดคล้อง (IOC) เป็นการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ตรวจสอบว่าข้อคำถามแต่ละข้อสอดคล้องกับพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดไว้หรือไม่ จากนั้น นำผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมารวมกันคำนวณหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งคำนวณจากความสอดคล้องระหว่างประเด็นที่ต้องการวัดกับข้อคำถามที่สร้างขึ้น นวัตกรรมที่ใช้แสดงค่าความสอดคล้องเรียกว่า ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ IOC (Item - Objective Congruence Index) ค่า IOC มีค่าระหว่าง -1 ถึง 1 ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ควรมีการปรับปรุงแก้ไขเป็นการพิจารณาข้อคำถามในแบบสอบถาม ว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหาเชิงหลักการและทฤษฎีเพียงใด การประเมินแบบสอบถามครั้งนี้ใช้รูปแบบการประเมินแบบ ชิปป (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีมและคณะ (D.L. Stufflebeam and others, 1977) โดยจะประเมินในปัจจุบันด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอิสลาม ด้านวิธีสื่อสารด้วยภาพที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย ประเมินภาษาที่ใช้ในการเขียนแบบสอบถาม ว่ามีความกระชับ ถูกต้องและเป็นที่น่าสนใจเพียงใด ทำการประเมินโดยนักวิชาการที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรมอิสลาม และทางด้านสังคมของชาวไทยมุสลิม 3 ท่านได้แก่

1. อาจารย์ ดร. จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. อาดิศร์ อิดริส รักษมณี
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. คุณทำเนียบ แสงเงิน
นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมมุสลิม

3.5.2 ผลการประเมินความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ผลดังนี้

1. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ลายเรขาคณิต มีค่าเฉลี่ย 1.000 หมายถึง มีความเที่ยงตรงสูง
2. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ลายพรรณพฤกษา มีค่าเฉลี่ย 1.000 หมายถึง มีความเที่ยงตรงสูง
3. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้สัญลักษณ์ของมัสยิด มีค่าเฉลี่ย 1.000 หมายถึง มีความเที่ยงตรงสูง
4. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย มีค่าเฉลี่ย 0.9445 หมายถึง มีความเที่ยงตรงสูง ได้คะแนนประเมินจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 คือ 0 หมายถึง ไม่มั่นใจ ทำให้มีค่าเฉลี่ย 0.667 ซึ่งมีความเที่ยงตรงสูง
5. ผลรวมของการประเมินความสอดคล้อง (IOC) มีค่าเฉลี่ย 0.9871 หมายถึง ภาพรวมของแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงสูง
6. คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาของแบบสอบถาม มีดังนี้ เรื่องการใช้ภาษาที่กำกวม ไม่มีรายละเอียดในบางประโยค การซ้ำซ้อนของคำถาม การที่ต้องตอบหลายคำตอบในคำถามข้อเดียว อาจทำให้ผู้ตอบสับสนตัดคำถามบางข้อออกเพราะไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์และไม่เกี่ยวกับงานวิจัย ผู้วิจัยได้แก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำก่อนจะนำไปทดสอบความน่าเชื่อถือ

3.5.3 การทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามที่ได้รับคำแนะนำ ไปทดสอบ (Pre - Test) กับชาวไทยมุสลิมจำนวน 30 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกันกับกลุ่มเป้าหมายที่เลือกไว้ เพื่อนำคำถามในส่วนประเมินค่า มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) เนื่องจากเป็นวิธีการหาความเชื่อมั่นที่เหมาะสม สำหรับสร้างเครื่องมือที่มีการให้คะแนนแบบประมาณค่า การคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยวิธีวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์

แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ปรากฏผลของความน่าเชื่อถือในภาพรวมของแบบสอบถาม = 0.6840

3.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามในส่วนที่ 2 และ 3 ไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) for Windows Version 17 ดังนี้

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นสถิติที่ใช้ในการสรุปข้อมูลส่วนบุคคล และความคิดเห็นของนักออกแบบ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentages)

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอิสลาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวความคิดและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม ความคิดเห็นเกี่ยวกับฮาลาลและความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรทัดฐานฮาลาล สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Means) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอ้างอิง (Inference Statistics) เป็นสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน และเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามดังนี้

การคำนวณค่า t - Test เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของ ตัวแปร 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศ

การทดสอบค่าความแปรปรวนของข้อมูลด้วย f - Test ใช้สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ โดยการวิเคราะห์หาค่าความแปรปรวนทางเดียว (One - Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรเป็นรายกลุ่มกรณีพบความแตกต่างของตัวแปรเป็นรายกลุ่มผู้วิจัยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างนั้นเป็นรายคู่โดยการทดสอบต่อเนื่องด้วยวิธีจับคู่พหุคูณ (Multiple Comparisons Test) ด้วยวิธี Fisher's Least Significant Difference (LSD) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของศิลปะอิสลามและวิธีสื่อสารด้วยภาพที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย กระบวนการวิจัยประกอบด้วย

1. เก็บข้อมูลรอบแรก สัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง โดยใช้แบบสอบถามที่มีข้อมูลในขอบเขตกว้างๆ เกี่ยวกับรูปแบบของศิลปะอิสลามและวิธีสื่อสารด้วยภาพ ที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล แล้วนำผลที่ได้ไปพัฒนาแบบสอบถามให้กระชับและตรงประเด็นมากขึ้น เพื่อใช้กับกลุ่มตัวแทนจากมัสยิด

2. เก็บข้อมูลรอบที่ 2 สอบถามความคิดเห็นจากตัวแทนชาวไทยมุสลิม เกี่ยวกับรูปแบบของศิลปะอิสลามและวิธีสื่อสารด้วยภาพที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล

ผลการวิเคราะห์จากการเก็บข้อมูลทั้ง 2 รอบ มีดังนี้

รอบที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง 21 คน

ตารางที่ 4.1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและลำดับ ในเรื่องรูปแบบและองค์ประกอบของศิลปะอิสลามที่ควรใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์

องค์ประกอบที่ควรใช้	ระดับความคิดเห็น		
	Mean	S.D.	ระดับ
1. ลายเรขาคณิต	4.38	.74	มากที่สุด
2. ลายพรรณพฤกษา	4.14	.96	มาก
3. ตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์	2.62	1.12	ปานกลาง
4. สัญลักษณ์ของมัสยิด	4.52	.68	มากที่สุด
5. สัญลักษณ์ทางศาสนา	2.24	1.04	น้อย
6. สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย	3.76	1.14	มาก
ภาพรวม	3.61	0.44	มาก

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เลือกที่จะใช้สัญลักษณ์ของมัสยิดเป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 อันดับที่ 2 คือ ลายเรขาคณิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 อันดับที่ 3 คือ ลายพรรณพฤกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 อันดับที่ 4 คือ สัญลักษณ์ทางการแต่งกายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 ส่วนสัญลักษณ์ทางศาสนาและตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ไม่ผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและลำดับ ในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า (การสื่อสารด้วยภาพ)

วิธีนำเสนอแนวคิด	ระดับความคิดเห็น		
	Mean	SD.	ระดับ
1. ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ	4.19	0.87	มาก
2. ใช้ภาพที่เน้นผู้นำเสนอหรือฟรีเซ็นเตอร์	2.95	1.12	ปานกลาง
3. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น ครั้งหนึ่งในชีวิต	3.76	1.14	มาก
4. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบละคร	3.05	1.24	ปานกลาง
5. ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้	3.81	1.08	มาก
6. ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น	4.00	1.10	มาก
7. ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง	3.48	1.12	มาก
8. ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย	3.90	1.04	มาก
9. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ	3.76	1.04	มาก
10. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีจินตนาการแนวแฟนตาซี	2.33	1.15	น้อย
11. ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ	4.38	0.74	มากที่สุด
12. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวแบบอุปมาอุปไมย มีการเปรียบเทียบ	3.14	1.11	ปานกลาง
13. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงอารมณ์เร้าใจ การแสดงดนตรี	2.57	1.03	น้อย
14. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เป็นไปไม่ได้ ไม่เคยเกิดขึ้น	2.24	1.09	น้อย
15. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง	3.76	1.14	มาก
16. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์	4.14	0.85	มาก
17. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรอง ผู้ทดลองใช้สินค้า	3.81	1.08	มาก
18. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบหนังการ์ตูน	2.71	1.06	ปานกลาง
19. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีการใช้อารมณ์ขัน ตลกขบขัน	3.14	1.42	ปานกลาง
20. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร	3.19	1.21	ปานกลาง
ภาพรวม	3.42	0.39	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เลือกที่จะใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ เป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 รองลงมา คือ ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 อันดับที่ 3 คือ ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 อันดับที่ 4 คือ ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 อันดับที่ 5 คือ ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 อันดับที่ 6 มี 2 คำตอบ คือ ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้ และใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า ค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.81 อันดับที่ 7 มี 3 คำตอบ คือ ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น นครั้งหนึ่งในชีวิตใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการและใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง ค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.76 อันดับที่ 8 คือ ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 ส่วนข้อที่เหลือ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.41 จึงไม่ผ่านเกณฑ์ ภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 อยู่ในระดับมาก

รอบที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากตัวแทนชาวไทยมุสลิม 122 คน

1. ข้อมูลทางประชากร

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	74	60.66
หญิง	48	39.34
รวม	122	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 60.66 เพศหญิง จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 39.34

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า – 35 ปี	11	9.02
36 – 40 ปี	24	19.67
41 – 45 ปี	29	23.77
46 – 50 ปี	16	13.11
51 – 55 ปี	19	15.57
56 – 60 ปี	12	9.84
61 – 65 ปี	6	4.92
66 ปี ขึ้นไป	5	4.10
รวม	122	100.00

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 23.77 รองลงมา อายุ 36 – 40 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 19.67 อันดับต่อมาอายุ 51 – 55 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 15.57 อายุ 46 – 50 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 13.11 อายุ 56 – 60 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 9.84 อายุต่ำกว่า 35 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 9.02 อายุ 61 – 65 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 4.92 และอายุ 66 ปี ขึ้นไปจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.10

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	-	-
มัธยมศึกษา	13	10.66
อนุปริญญา	52	42.62
ปริญญาตรี	54	44.26
ปริญญาโท	3	2.46
ปริญญาเอก	-	-
รวม	122	100.00

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีจำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 44.26 รองลงมา คือ ระดับอนุปริญญา จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 42.62 ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 10.66 และระดับปริญญาโท จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.46

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
อาจารย์ – นักวิชาการ	4	3.28
ค้าขาย - ธุรกิจส่วนตัว	30	24.59
รับจ้างทั่วไป	20	16.39
ข้าราชการ	12	9.84
พนักงานเอกชน	31	25.41
แม่บ้าน พ่อบ้าน	10	8.20
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	15	12.30
นักศึกษา	-	-
อื่นๆ	-	-
รวม	122	100.00

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานเอกชนจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 25.41 รองลงมา คือ ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 24.59 ต่อมา คือ รับจ้างทั่วไป จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 16.39 พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 12.30 ข้าราชการ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 9.84 แม่บ้าน พ่อบ้าน จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 8.20 และอาจารย์ นักวิชาการ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.28

2. องค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและลำดับ ในเรื่องรูปแบบ และองค์ประกอบของศิลปะอิสลามที่ควรใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด	Mean	S.D.	ระดับ
1. ใช้ลายเรขาคณิต	60 49.2%	48 39.3%	14 11.5%	-	-	4.38	.68	มากที่สุด
2. ใช้ลายพรรณ พฤกษา	39 32.0%	47 38.5%	36 29.5%	-	-	4.02	.79	มาก
3. ใช้สัญลักษณ์ มัสยิด	58 47.5%	43 35.2%	21 17.2%	-	-	4.30	.75	มากที่สุด
4. ใช้สัญลักษณ์ ทางการแต่งกาย	31 25.4%	44 36.1%	35 28.7%	12 9.8%	-	3.77	.94	มาก
ภาพรวม Mean = 4.12 S.D. = 0.36 ระดับมาก								

จากตารางที่ 4.7 พบว่า การใช้ลายเรขาคณิต (Geometric Form) สำหรับออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล เป็นองค์ประกอบที่นิยมใช้มากที่สุด มีผู้ตอบจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 49.2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 รองลงมา คือ ใช้สัญลักษณ์ของมัสยิดสำหรับออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 47.5 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 ต่อมา คือ ใช้ลายพรรณพฤกษา (Arabesque) สำหรับออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 32.0 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 สุดท้าย คือ ใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกายสำหรับออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 25.4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ภาพรวมขององค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 อยู่ในระดับมาก

3. การใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและลำดับ ในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า (การสื่อสารด้วยภาพ)

ในเรื่องต่อไปนี้	5	4	3	2	1	Mean	S.D.	ระดับ
ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ	57 46.7%	51 41.8%	14 11.5%	-	-	4.35	.68	มากที่สุด
2. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในชีวิต	11 9.0%	74 60.7%	37 30.3%	-	-	3.79	.59	มาก
3. ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้	9 7.4%	70 57.4%	43 35.2%	-	-	3.72	.59	มาก
4. ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น	28 23.0%	54 44.3%	40 32.8%	-	-	3.90	.74	มาก
5. ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียกับคู่แข่ง	21 17.2%	54 44.3%	35 28.7%	12 9.8%	-	3.69	.87	มาก
6. ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย	40 32.8%	58 47.5%	24 19.7%	-	-	4.13	.72	มาก
7. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ	22 18.0%	44 36.1%	44 36.1%	12 9.8%	-	3.62	.89	มาก
8. ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์ แทนการบอกเล่าตรงๆ	70 57.4%	44 36.1%	8 6.6%	-	-	4.51	.62	มากที่สุด

ตารางที่ 4.8 (ต่อ) แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและลำดับ ในเรื่องการ
ใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า (การสื่อสารด้วยภาพ)

ในเรื่องต่อไปนี้	5	4	3	2	1	Mean	S.D.	ระดับ
ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
9. ใช้ภาพเล่าเรื่องราว ที่แสดงข้อเท็จจริง มี ข้ออ้างอิง	17 13.9%	39 32.0%	58 47.5%	8 6.6%	-	3.53	.81	มาก
10. ใช้ภาพเล่า เรื่องราวที่อ้างการ พิสูจน์ทาง วิทยาศาสตร์	15 12.3%	62 50.8%	45 36.9%	-	-	3.75	.66	มาก
11. ใช้ภาพเล่า เรื่องราวที่เน้นผู้ รับรองผล ผู้ทดลอง ใช้สินค้า	30 24.6%	64 52.5%	28 23.0%	-	-	4.02	.69	มาก
ภาพรวม Mean = 3.91 S.D. = 0.36 ระดับมาก								

จากตารางที่ 4.8 พบว่า การใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์ แทนการบอกเล่าตรงๆ เป็นวิธีที่นิยมใช้มากที่สุด มีผู้ตอบจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 57.4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 รองลงมา คือ การใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 การใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 32.8 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 การใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้าจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 24.6 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 การใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 23.0 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 การใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในชีวิต จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 9.0 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 การใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 การใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 7.4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 การใช้ภาพที่แสดงการ

เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่งจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 17.2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 การใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 การใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 13.9 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 ภาพรวมของการใช้ภาพแบบต่างๆ ในการออกแบบสิ่งพิมพ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.9 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างเพศของผู้ตอบ ในเรื่องรูปแบบและองค์ประกอบของศิลปะอิสลามที่ควรใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	ชาย		หญิง		t	Sig.
	mean	S.D.	mean	S.D.		
1. ใช้ลายเรขาคณิต	4.39	.66	4.35	.73	0.296	0.767
2. ใช้ลายพรรณพฤกษา	4.20	.74	3.75	.79	3.222	0.002*
3. ใช้สัญลักษณ์ของมัสยิด	4.23	.79	4.42	.68	-1.352	0.179
4. ใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย	3.78	1.00	3.75	.86	0.193	0.848
ภาพรวม	4.15	.37	4.07	.37	1.273	0.205

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งเพศชายและหญิง มีความเห็นไม่ต่างกันในเรื่องการใช้ลายเรขาคณิต การใช้สัญลักษณ์ของมัสยิดและการใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกายเป็นองค์ประกอบในออกแบบสิ่งพิมพ์ แต่มีความเห็นแตกต่างกันในการใช้ลายพรรณพฤกษา ผู้ตอบที่เป็นเพศหญิง เห็นด้วยน้อยกว่าเพศชาย มีนัยสำคัญที่น้อยกว่า 0.05 ในภาพรวม มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน

ตารางที่ 4.10 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างเพศของผู้ตอบ ในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า (การสื่อสารด้วยภาพ)

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	ชาย		หญิง		t	Sig.
	mean	S.D.	mean	S.D.		
1. ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ	4.42	.66	4.25	.70	1.346	0.181
2. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น ครั้งหนึ่งในชีวิต	3.82	.56	3.73	.64	0.866	0.388
3. ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้	3.73	.60	3.71	.58	0.194	0.847
4. ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น	4.07	.73	3.65	.70	3.175	0.002*
5. ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง	3.69	.92	3.69	.80	0.010	0.992
6. ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย	4.26	.68	3.94	.73	2.458	0.015*
7. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ	3.59	.94	3.67	.83	-0.434	0.665
8. ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ	4.53	.60	4.48	.65	0.415	0.679
9. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง	3.51	.85	3.56	.77	-0.323	0.747
10. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์	3.89	.69	3.54	.54	2.956	0.004*
11. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า	4.09	.71	3.90	.66	1.559	0.122
ภาพรวม	3.96	.39	3.83	.29	2.100	0.038*

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งเพศชายและหญิง มีความเห็นไม่ต่างกันในหลายๆ เรื่อง เช่น การใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ การใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในชีวิต การใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้ การใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่งการใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดีแบบวิชาการ การใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ การใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริงมีข้ออ้างอิง การใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผลผู้ทดลองใช้สินค้าแต่มีความเห็นแตกต่างกันในการใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น การใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย การใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ผู้ตอบที่เป็นเพศหญิง เห็นด้วยน้อยกว่าเพศชาย มีนัยสำคัญที่น้อยกว่า 0.05 ในภาพรวม มีความคิดเห็นที่ไม่ค่อยสอดคล้องกัน

ตารางที่ 4.11 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอายุของผู้ตอบ ในเรื่องรูปแบบและองค์ประกอบของศิลปะอิสลามที่ควรใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	อายุ							
	< 35	36-40	41-45	46-50	51-55	56-60	61-65	66 ขึ้นไป
1. ใช้ลายเรขาคณิต	4.45	4.42	4.21	4.31	4.47	4.50	4.50	4.40
2. ใช้ลายพรรณพฤกษา	4.18	3.83	4.07	4.31	3.79	3.75	4.50	4.40
3. ใช้สัญลักษณ์ของมัสยิด	4.64	4.42	4.21	3.94	4.32	4.50	4.17	4.40
4. ใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย	4.00	3.75	3.72	3.94	3.89	3.42	3.33	4.00
ภาพรวม	4.32	4.10	4.05	4.13	4.12	4.04	4.13	4.30

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มอายุ 56 – 60 และ 61 – 65 ปี เลือกใช้ลายเรขาคณิตเป็นองค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์มากที่สุด กลุ่มอายุ 61 – 65 ปี เลือกใช้ลาย

พรรณพฤษาเป็นองค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์มากที่สุด กลุ่มอายุต่ำกว่า 35 ปี เลือกใช้สัญลักษณ์ของมัสยิดเป็นองค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์มากที่สุด กลุ่มอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 66 ปีขึ้นไปเลือกใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกายเป็นองค์ประกอบในการออกแบบสิ่งพิมพ์มากที่สุด

ตารางที่ 4.12 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอายุของผู้ตอบ ในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า (การสื่อสารด้วยภาพ)

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	อายุ							
	< 35	36-40	41-45	46-50	51-55	56-60	61-65	66 ปีขึ้นไป
1. ใช้ภาพที่เน้นตัว สินค้าหรือ บรรจุภัณฑ์เป็น พิเศษ	4.09	4.29	4.41	4.44	4.58	3.92	4.50	4.60
2. ใช้ภาพเล่า เรื่องราวที่ เกิดขึ้นครั้งหนึ่ง ในชีวิต	3.73	3.92	3.93	3.56	3.63	3.50	4.00	4.20
3. ใช้ภาพที่ แสดงผลก่อนใช้ และหลังใช้	3.45	3.67	3.69	3.75	3.74	3.75	3.83	4.40
4. ใช้ภาพที่แสดง การแก้ปัญหา ให้เห็น	4.18	3.79	3.93	4.00	3.79	3.75	4.17	3.80
5. ใช้ภาพที่แสดง การเปรียบเทียบ ข้อดี ข้อเสีย กับคู่แข่ง	3.82	3.71	3.69	3.75	3.74	3.42	3.33	4.00

ตารางที่ 4.12 (ต่อ) แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอายุของผู้ตอบ ในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า (การสื่อสารด้วยภาพ)

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	อายุ							
	< 35	36-40	41-45	46-50	51-55	56-60	61-65	66 ปีขึ้นไป
6. ใช้ภาพที่แสดงการ สถิติให้เห็น ประโยชน์ใช้สอย	4.18	3.96	4.17	4.37	4.00	3.92	4.50	4.40
7. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ	3.64	3.58	3.66	3.81	3.68	3.42	3.33	3.60
8. ใช้ภาพที่เป็น สัญลักษณ์ แทนการบอกเล่าตรงๆ	4.55	4.54	4.62	4.31	4.47	4.50	4.50	4.40
9. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่ แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง	3.36	3.50	3.62	3.56	3.63	3.42	3.33	3.60
10. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์	4.09	3.63	3.79	3.88	3.68	3.58	3.83	3.60
11. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า	4.36	3.88	4.00	4.06	3.95	4.08	4.17	3.80
ภาพรวม	3.95	3.86	3.96	3.95	3.90	3.75	3.95	4.04

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มอายุ 66 ปีขึ้นไป เลือกใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในชีวิตที่ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้ – หลังใช้ ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า กลุ่มอายุต่ำกว่า 35 ปี เลือกใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า สำหรับสื่อสารแนวคิดของ

สินค้า กลุ่มอายุ 51 – 55 ปี เลือกใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า กลุ่มอายุ 41 – 45 ปี เลือกใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า และกลุ่มอายุ 61 – 65 ปี เลือกใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า

ตารางที่ 4.13 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างระดับการศึกษาของผู้ตอบในเรื่องรูปแบบและองค์ประกอบของศิลปะอิสลามที่ควรใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	ระดับการศึกษา			
	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
1. ลายเรขาคณิต	4.46	4.31	4.41	4.67
2. ลายพรรณพฤกษา	4.54	4.02	3.93	3.67
3. สัญลักษณ์ของมัสยิด	3.92	4.19	4.48	4.67
4. สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย	4.08	3.87	3.61	3.67
ภาพรวม	4.25	4.10	4.11	4.17

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท เลือกใช้ลายเรขาคณิตและใช้สัญลักษณ์ของมัสยิดเป็นองค์ประกอบในการออกแบบสิ่งพิมพ์มากที่สุด กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เลือกใช้ลายพรรณพฤกษาและใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย เป็นองค์ประกอบในการออกแบบสิ่งพิมพ์มากที่สุด

ตารางที่ 4.14 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างระดับการศึกษาของผู้ตอบในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า (การสื่อสารด้วยภาพ)

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	ระดับการศึกษา			
	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
1. ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ	4.31	4.27	4.43	4.67
2. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในชีวิต	4.08	3.85	3.69	3.33
3. ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้	4.00	3.58	3.81	3.33
4. ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น	4.38	3.94	3.76	3.67
5. ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง	3.85	3.83	3.54	3.33
6. ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย	4.54	4.12	4.06	4.00
7. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ	3.77	3.71	3.50	3.67
8. ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าต่างๆ	4.46	4.52	4.50	4.67
9. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง	3.46	3.69	3.43	3.00
10. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์	4.31	3.75	3.63	3.67
11. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า	4.38	4.10	3.85	4.00
ภาพรวม	4.14	3.94	3.84	3.76

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เลือกใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในชีวิต ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้ ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท เลือกใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษและใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า กลุ่มที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา เลือกใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิงสำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า

ตารางที่ 4.15 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอาชีพของผู้ตอบ ในรูปแบบและองค์ประกอบของศิลปะอิสลามที่ควรใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	อาชีพ						
	ครู อาจารย์	ค้าขาย ธุรกิจ	รับจ้าง ทั่วไป	รับ ราชการ	พนักงาน เอกชน	แม่บ้าน พ่อบ้าน	รัฐ วิสาหกิจ
1. ลายเรขาคณิต	4.00	4.50	4.50	4.00	4.55	3.80	4.40
2. ลายพรรณ พฤกษา	4.00	4.10	4.35	4.00	3.90	3.90	3.80
3. สัญลักษณ์ ของมัสยิด	4.75	4.00	4.30	4.42	4.42	4.60	4.27
4. สัญลักษณ์ ทางการแต่งกาย	3.50	3.67	3.85	3.58	3.77	4.40	3.67
ภาพรวม	4.06	4.07	4.25	4.00	4.16	4.18	4.03

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มที่เป็นพนักงานในบริษัทเอกชน เลือกใช้ลายเรขาคณิต เป็นองค์ประกอบในการออกแบบสิ่งพิมพ์มากที่สุด กลุ่มที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป เลือกใช้ลายพรรณพฤกษา เป็นองค์ประกอบในการออกแบบสิ่งพิมพ์มากที่สุด กลุ่มครู - อาจารย์ เลือกใช้สัญลักษณ์ของมัสยิด เป็นองค์ประกอบในการออกแบบสิ่งพิมพ์มากที่สุด กลุ่มพ่อบ้าน – แม่บ้าน เลือกใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกายเป็นองค์ประกอบในการออกแบบสิ่งพิมพ์มากที่สุด

ตารางที่ 4.16 แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอาชีพของผู้ตอบในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า (การสื่อสารด้วยภาพ)

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	อาชีพ						
	ครู อาจารย์	ค้าขาย ธุรกิจ	รับจ้าง ทั่วไป	รับ ราชการ	พนักงาน เอกชน	แม่บ้าน พ่อบ้าน	รัฐ วิสาหกิจ
1. ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้า หรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ	4.50	4.53	4.35	4.25	4.13	4.30	4.53
2. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่ เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในชีวิต	3.75	3.90	4.00	3.92	3.58	3.70	3.67
3. ใช้ภาพที่แสดงผลก่อน ใช้และหลังใช้	3.25	3.90	3.90	3.75	3.58	3.70	3.53
4. ใช้ภาพที่แสดงการ แก้ปัญหาให้เห็น	4.00	3.83	4.10	3.83	3.90	3.90	3.80
5. ใช้ภาพที่แสดงการ เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย กับคู่แข่ง	3.50	3.63	3.70	3.58	3.65	4.30	3.60
6. ใช้ภาพที่แสดงการ สาธิตให้เห็นประโยชน์	4.25	4.20	4.40	4.00	4.06	4.10	3.87
7. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มี ลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ	3.50	3.60	3.65	3.42	3.52	4.20	3.67
8. ใช้ภาพที่เปิดเผยลักษณะ แทนการบอกเล่าตรงๆ	4.00	4.60	4.55	4.50	4.58	4.20	4.47
9. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่ แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง	3.50	3.57	3.25	3.42	3.55	4.20	3.47

ตารางที่ 4.16 (ต่อ) แสดงผลการเปรียบเทียบความเห็นที่ต่างกันระหว่างอาชีพของผู้ตอบ ในเรื่องการใช้ภาพแบบต่างๆ ในการสื่อสารแนวคิดของสินค้า (การสื่อสารด้วยภาพ)

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	อาชีพ						
	ครู อาจารย์	ค้าขาย ธุรกิจ	รับจ้าง ทั่วไป	รับ ราชการ	พนักงาน เอกชน	แม่บ้าน พ่อบ้าน	รัฐ วิสาหกิจ
10. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่ อ้างการพิสูจน์ ทางวิทยาศาสตร์	3.75	3.73	3.95	3.75	3.81	3.50	3.60
11. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่ เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลอง ใช้สินค้า	4.25	3.90	4.15	3.92	3.97	4.10	4.13
ภาพรวม	3.84	3.95	4.00	3.85	3.85	4.02	3.85

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป เลือกใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น ครั้งหนึ่งในชีวิตใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้ ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า กลุ่มที่มีอาชีพค้าขาย – ทำธุรกิจ เลือกใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้ ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า กลุ่มที่เป็นพ่อบ้าน – แม่บ้าน เลือกใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดีแบบวิชาการ ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า กลุ่มที่เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ เลือกใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า และกลุ่มครู – อาจารย์ เลือกใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า

จากตารางที่ 4.1 ถึง 4.16 เป็นผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เรื่องรูปแบบของศิลปะอิสลามที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย และวัตถุประสงค์ที่ 2 เรื่องวิธีสื่อสารด้วยภาพที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย ส่วนวัตถุประสงค์ที่ 3 ซึ่งเป็นภาคการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย จะอยู่ในบทที่ 5 ตั้งแต่นำ 94 ถึง 101

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ได้ข้อสรุปของงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาศิลปะอิสลามเพื่อประยุกต์ใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบของศิลปะอิสลามที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย 2) วิธีสื่อสารด้วยภาพที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย และ 3) ออกแบบและเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย ผลที่ได้มีข้อสรุป ดังนี้

สรุปผล

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ ๑ ข้อ โดยแยกตามแหล่งที่มาของข้อมูล

1. จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง 21 คน

เป็นผลการวิเคราะห์ในรอบแรก ในแบบสอบถามจะมีคำตอบให้เลือกจำนวนมาก ซึ่งมีจุดประสงค์ให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางคัดเลือกคำตอบที่เหมาะสมไว้ แล้วตัดคำตอบที่ไม่ผ่านเกณฑ์ออกไป จากนั้นจะนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนชาวไทยมุสลิมอีกรอบหนึ่ง

1.1 รูปแบบและองค์ประกอบของศิลปะอิสลาม ที่ควรนำไปใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย เรียงลำดับตามความนิยม ดังนี้

1. สัญลักษณ์ของมัสยิด
2. ลายเรขาคณิต
3. ลายพรรณพฤกษา
4. สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย

1.2 วิธีการสื่อสารด้วยภาพแบบต่างๆ ที่ควรนำไปใช้ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย เรียงลำดับตามความนิยม ดังนี้

1. ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ
2. ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ
3. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์
4. ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น
5. ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย

6. ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้
7. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผลผู้ทดลองใช้สินค้า
8. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น ครั้งหนึ่งในชีวิต
9. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ
10. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง
11. ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง

2. จากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างตัวแทนชาวไทยมุสลิม 122 คน

เป็นผลการวิเคราะห์ในรอบที่สอง ในแบบสอบถามจะเป็นคำตอบที่ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเลือกไว้แล้ว ซึ่งมีจุดประสงค์ให้กลุ่มตัวอย่างเลือกคำตอบที่เหมาะสมที่สุด ผลที่ได้จะนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล

2.1 รูปแบบและองค์ประกอบของศิลปะอิสลาม ที่ควรนำไปใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทยเรียงลำดับตามความนิยม ดังนี้

1. ลายเรขาคณิต
2. สัญลักษณ์ของมัสยิด
3. ลายพรรณพฤกษา
4. สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย

2.2 วิธีการสื่อสารด้วยภาพแบบต่างๆ ที่ควรนำไปใช้ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย เรียงลำดับตามความนิยม ดังนี้

1. ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ
2. ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ
3. ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย
4. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผลผู้ทดลองใช้สินค้า
5. ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น
6. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น ครั้งหนึ่งในชีวิต
7. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์
8. ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้
9. ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง
10. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ
11. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง

3. ภาคการออกแบบ

1. รูปแบบและองค์ประกอบของศิลปะอิสลาม ที่ควรนำไปใช้ในการออกแบบ สิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย

1.1 ใช้ลายเรขาคณิตเป็นองค์ประกอบหลัก

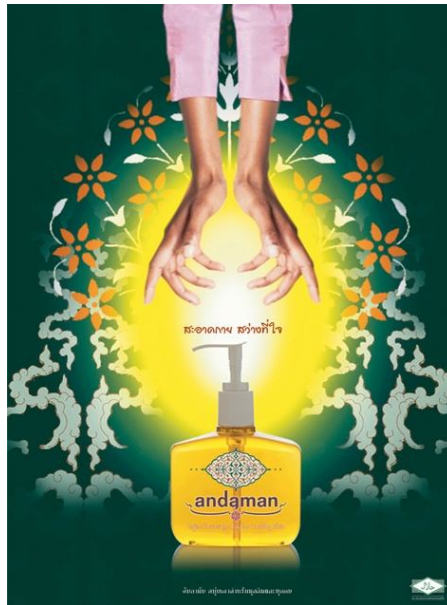
ภาพที่ 5.1 งานออกแบบที่ใช้ลายเรขาคณิตเป็นองค์ประกอบหลัก
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

1.2 ใช้สัญลักษณ์ของมัสยิดเป็นองค์ประกอบหลัก

ภาพที่ 5.2 งานออกแบบที่ใช้สัญลักษณ์ของมัสยิดเป็นองค์ประกอบหลัก
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

1.3 ใช้ลายพรรณพฤษาเป็นองค์ประกอบหลัก

ภาพที่ 5.3 งานออกแบบที่ใช้ลายพรรณพฤษาเป็นองค์ประกอบหลัก
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

1.4 ใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกายเป็นองค์ประกอบหลัก

ภาพที่ 5.4 งานออกแบบที่ใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกายเป็นองค์ประกอบหลัก
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

2. วิธีการสื่อสารด้วยภาพแบบต่างๆ ที่ควรนำไปใช้ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย

2.1 ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ เป็นวิธีการสื่อสารหลัก

ภาพที่ 5.5 งานออกแบบที่ใช้ภาพสัญลักษณ์ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

2.2 ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษเป็นวิธีการสื่อสารหลัก

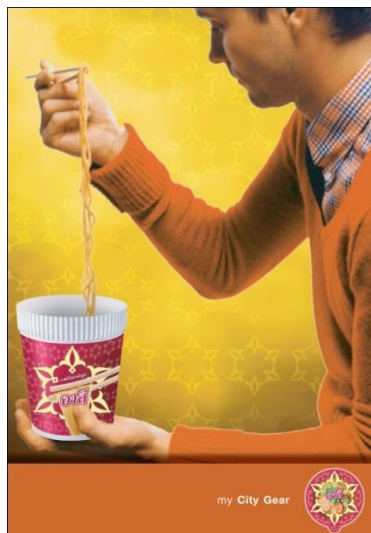
ภาพที่ 5.6 งานออกแบบที่ใช้ภาพสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

2.3 ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย เป็นวิธีการสื่อสารหลัก

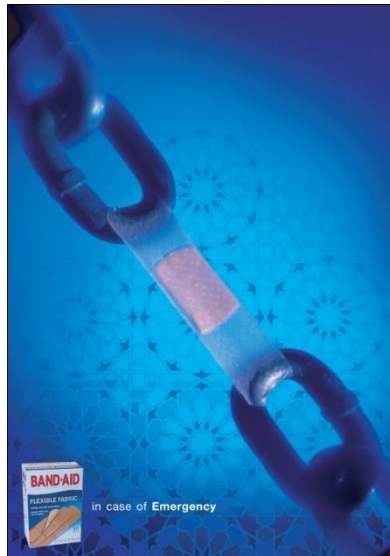
ภาพที่ 5.7 งานออกแบบที่ใช้ภาพสาธิตให้เห็นประโยชน์ ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

2.4 ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผลผู้ทดลองใช้สินค้าเป็นวิธีการสื่อสารหลัก

ภาพที่ 5.8 งานออกแบบที่ใช้ภาพผู้ทดลองใช้สินค้า ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

2.5 ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น เป็นวิธีการสื่อสารหลัก

ภาพที่ 5.9 งานออกแบบที่ใช้ภาพแสดงการแก้ปัญหาให้เห็น ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

2.6 ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น นครั้งหนึ่งในชีวิตเป็นวิธีการสื่อสารหลัก

ภาพที่ 5.10 งานออกแบบที่ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น ในชีวิต ในการสื่อสารแนวคิดของ
ผลิตภัณฑ์

ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

2.7 ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ เป็นวิธีการสื่อสารหลัก

ภาพที่ 5.11 งานออกแบบที่ใช้ภาพการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์

ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

2.8 ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้ เป็นวิธีการสื่อสารหลัก

ภาพที่ 5.12 งานออกแบบที่ใช้ภาพแสดงผลก่อนใช้และหลังใช้ ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์

ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

2.9 ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่งเป็นวิธีการสื่อสารหลัก

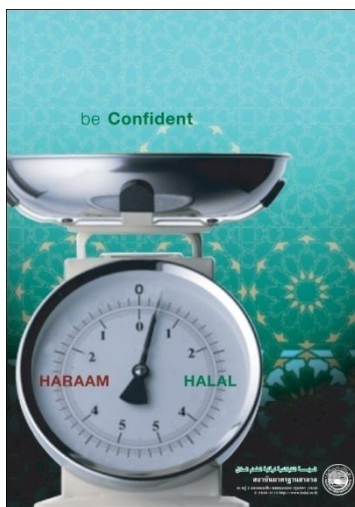
ภาพที่ 5.13 งานออกแบบที่ใช้ภาพเปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

2.10 ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี- วิชาการ เป็นวิธีการสื่อสารหลัก

ภาพที่ 5.14 งานออกแบบที่ใช้ภาพแบบสารคดี - วิชาการ ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์
ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

2.11 ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง เป็นวิธีการสื่อสารหลัก

ภาพที่ 5.15 งานออกแบบที่ใช้ภาพแสดงข้อเท็จจริง ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์

ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย

อภิปรายผล

1. รูปแบบและองค์ประกอบของศิลปะอิสลาม ที่ควรนำไปใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์ สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย

1.1 ลายเรขาคณิต เป็นลวดลายที่ชาวไทยทุกศาสนามีความคุ้นเคย รับรู้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของชาวอาหรับทั้งที่นับถือศาสนาอิสลามและที่นับถือศาสนาอื่น ด้วยคุณสมบัติของชาวอาหรับที่มีความสามารถในการคำนวณคณิตศาสตร์ ลายเรขาคณิตจึงถูกนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องแต่งกาย สิ่งสิ่งพิมพ์และใช้ประดับมัสยิดเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นลายที่พบเห็นได้ในมัสยิดเกือบทุกแห่งในประเทศไทย การใช้ลายเรขาคณิตอาจจะมีข้อจำกัดทางความรู้สึก เพราะทำให้เกิดความอึดอัด ยึดหลักความสมดุลตรงกลาง มีกรอบปิดกั้นไม่เป็นอิสระ แต่สำหรับอาหรับก็มักจะต่อลายให้ดูหลากหลาย ทำให้เกิดจินตนาการที่ไม่สิ้นสุด

ลายเรขาคณิตมีโครงสร้างที่เกิดจากการซ้ำของรูปทรงเรขาคณิตพื้นฐาน เช่น วงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ห้าเหลี่ยม หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยม การซ้ำของรูปทรงเรขาคณิตเหล่านี้ก่อให้เกิดลวดลายขึ้นใหม่หลากหลายแบบ เป็นการซ้ำที่ใช้หลักการแบ่งพื้นที่ในรูปทรงพื้นฐาน โดยมากจะเป็นการแบ่งแบบสมมาตร (Symmetry) คือ เท่ากันทุกด้าน ซึ่งจะได้ลายใหม่จากการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วน สามส่วน สี่ส่วน ห้าส่วน หกส่วน แปดส่วน สิบสองส่วน สิบหกส่วนต่อไปได้เรื่อย ๆ แบบไม่สิ้นสุดตามหลักการเลขยกกำลัง (Root) การซ้ำทำให้เกิดโครงสร้างใหม่ที่

ทำให้เห็นเป็นรูปทรงต่าง ๆ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับการรับรู้ภาพรวมมากกว่าการสนใจรายละเอียด (Gestalt) ในระยะไกล ๆ เรามักจะเห็นลายเรขาคณิตในศิลปะอิสลามเป็นภาพใดภาพหนึ่ง แต่เมื่อเข้าไปดูใกล้ ๆ จะเห็นว่ามันประกอบขึ้นจากรูปทรงพื้นฐานชิ้นเล็กๆมากมาย ที่แทบจะไม่สื่อความหมายอะไรเลย ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับการสร้างภาพดิจิทัล แต่แตกต่างกันตรงที่รูปทรงเรขาคณิตพื้นฐานชิ้นเล็กๆ เหล่านั้น มีรูปร่างที่ไม่เหมือนกันเสียทีเดียว หากแต่จะมีความคล้ายคลึงกันมากกว่า ลายเรขาคณิตในศิลปะอิสลามประกอบขึ้นจากรูปทรงเรขาคณิตพื้นฐานหลายแบบ หลายขนาด ที่เป็นไปตามหลักการแห่งขนาดและสัดส่วน โดยยึดโยงกันไว้ด้วยความสมดุลในทุกๆ มิติ ทำให้ได้ภาพรวมที่มีแนวทางชัดเจน มีโครงสร้างที่คาดเดาได้ตามหลักการแห่งเอกภาพ แต่ก็หาจุดสิ้นสุดไม่ได้ ซึ่งมาจากแนวคิดเรื่องพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสร้างจักรวาล พระเจ้ามีองค์เดียว แต่พระเจ้าจะอยู่ในทุก ๆ ที่ พระเจ้าเป็นเรื่องของความไม่มีที่สิ้นสุดเช่นเดียวกับอวกาศที่ไม่มีวันไปให้ถึงขอบสุดจักรวาล

1.2 สัญลักษณ์ของมัสยิด เป็นสัญลักษณ์ที่ชาวไทยเข้าใจได้เร็วที่สุด ส่วนใหญ่เป็นภาพโดมทองทรงหัวหอม ซึ่งความจริงแล้วโดมของมัสยิดมีหลายแบบ ขึ้นอยู่กับชนชาติของมุสลิมที่มีบทบาทกับมัสยิดนั้นๆ ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาในการก่อสร้างและขึ้นอยู่กับอิทธิพลของจักรวรรดิอิสลามในยุคก่อนการล่มสลายอาณาจักรอิสลามสุดท้าย

1.3 ลายพรรณพฤกษา เป็นลวดลายที่อ่อนช้อยสวยงาม มักจะดัดแปลงมาจากเถาวัลย์ ใบไม้ กิ่งไม้ ที่หมุนวนเกาะเกี่ยวกันเป็นลวดลาย แต่บ่งบอกถึงความเป็นอิสลามได้ค่อนข้างยาก ด้วยเหตุที่ลายพรรณพฤกษาเป็นลักษณะของงานพื้นฐานในศิลปะหลายยุคสมัย ในหลายชนชาติ ทำให้แยกแยะได้ยากกว่า ลายพรรณพฤกษาแบบใดเป็นแบบเฉพาะของอิสลาม

ลายพรรณพฤกษาเป็นลวดลายพรรณไม้ในอุดมคติที่อยู่บนสวนสวรรค์ มีลักษณะของการมีวนขดของกิ่งก้านขององุ่น ใบปาล์ม ไม้พันธุ์มีหนามและดอกกุหลาบ ที่ถูกประดิษฐ์ดัดแปลงให้สวยงามเกินจริง เป็นความสมบูรณ์ตามแบบในอุดมคติ มักจะประกอบกันเป็นภาพในเชิงเรขาคณิต โดยใช้การซ้ำแบบสม่ำเสมอและแบบวัฏมี การหมุนวนของก้านเถาและใบองุ่น ช่วยประสานพื้นที่ที่ว่างเปล่าให้มีเนื้อหา เปรียบเสมือนดวงดาวที่โคจรรอบดวงอาทิตย์ เหมือนการกำเนิดของสิ่งมีชีวิต และการหมุนเวียนของฤดูกาล ดังนั้น ลายพรรณพฤกษาจึงสื่อถึงชีวิตที่สัมพันธ์กับจักรวาล สื่อถึงชีวิตที่ผสานกลมกลืนกับธรรมชาติ

1.4 สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย เป็นสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งที่แสดงความเป็นอิสลามได้ชัดเจนมาก ด้วยความเคร่งครัดในการดำรงชีวิตและการประกอบศาสนากิจประจำวัน รวมถึงภูมิประเทศ ภูมิอากาศที่ร้อนอบอ้าวและเป็นทะเลทรายของประเทศทางตะวันออกกลาง ทำให้มุสลิมต้องแต่งกายให้เหมาะสมและมีความพร้อมอยู่เสมอ

การสวมใส่เสื้อ อ้อมมีจุดประสงค์เพื่อการปกปิดร่างกายในส่วนที่พึงปกปิด เสื้อ อ้อมทำให้มนุษย์ดูงดงามและแตกต่างจากสัตว์ซึ่งเปลือยเปล่า การปกปิดร่างกายของชาวอาหรับยังเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและอุณหภูมิในตะวันออกกลาง ป้องกันอันตรายจากแสงแดดและพายุทราย การแต่งกายของผู้หญิงที่ต้องปกปิดร่างกายให้มิดชิด ไม่แสดงส่วนโค้งงอหรือส่วนที่พึงสงวน มีเจตนาที่จะไม่ให้เป็นการดึงดูดทางเพศ ไม่เอื้ออำนวยต่อการลวนลาม ป้องปรามการข่มเหงทางเพศ ส่วนการใส่เครื่องประดับก็เพื่อให้เกิดความสง่างาม เพราะความสะอาดและความสวยงามเป็นหัวใจของมุสลิมทุกคน เป็นที่มาของบุคลิกภาพที่ดี แต่ก็ห้ามผู้ชายสวมใส่ผ้าไหมและทองคำ เพราะการใช้สิ่งของราคาแพงเป็นเรื่องฟุ่มเฟือย เป็นการแสดงออกถึงความอ่อนแอ อาจทำให้ผู้ชายกลายเป็นผู้หยาบ ซึ่งเป็นเรื่องต้องห้ามของอิสลาม

2. วิธีการสื่อสารด้วยภาพแบบต่างๆ ที่ควรนำไปใช้ในการสื่อสารแนวคิดของผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย

2.1 ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ เป็นการสร้างสิ่งทดแทนตัวสินค้า ให้จดจำได้ง่ายขึ้น ตามแนวทางของศาสนาอิสลามมักจะใช้สิ่งสวยงามเป็นสัญลักษณ์แทนความดี ความมุ่งมั่นหรือความสำเร็จ การใช้สัญลักษณ์ยังมีจุดประสงค์เพื่อไม่ให้ลุ่มหลงไปกับเปลือกภายนอกของสรรพสิ่งและหลุดพ้นจากความไม่รู้ ความมึนงง

2.2 ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ เป็นการนำจุดเด่นของตัวสินค้ามาขยายความและทำให้น่าสนใจมากขึ้น การตรงไปตรงมา ไม่แต่งแต้มสีสันให้เกินจริง เป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพื่อไม่ให้ลุ่มหลงไปกับเปลือกภายนอกของสรรพสิ่ง

2.3 ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย เป็นการแสดงการใช้งานสินค้าให้ผู้บริโภค เพื่อให้เห็นประสิทธิภาพโดยการอธิบายหรือใช้ภาพประกอบ นำเสนอในสิ่งที่มียุจริง เน้นคุณประโยชน์ ไม่ให้เกินความเป็นจริง

2.4 ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า โดยใช้บุคคลที่ชื่นชอบหรือมีประสบการณ์ที่ดีกับตัวสินค้า มากล่าวชื่นชมโน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นด้วยและลองซื้อ มาใช้ ผู้ที่มีความน่าเชื่อถือย่อมโน้มน้าวให้ยอมรับได้ง่าย

2.5 ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น แสดงให้เห็นถึงการแก้ปัญหาของตัวสินค้า นำเสนอในสิ่งที่ทำได้จริง สิ่งที่เป็นประโยชน์ ทำให้ปัญหาลดลงหรือหมดไป

2.6 ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น นครั้งหนึ่งในชีวิต เป็นการนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในชีวิตจริง บางครั้งผู้บริโภคอาจตกอยู่ในสถานการณ์คล้ายกันนี้ ทำให้ความรู้สึกเดียวกันและคล้อยตามกัน

2.7 ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ใช้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ การทดลองหรือข้อมูลเชิงเทคนิค เพื่อแสดงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของตัวสินค้า

2.8 ภาพที่แสดงผลก่อนใช้และหลังใช้ เป็นการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการใช้สินค้า กับตอนที่ยังไม่ได้ใช้

2.9 ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง เป็นการแสดงความโดดเด่นที่เหนือกว่าสินค้าคู่แข่ง

2.10 ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ เหมาะกับสินค้าที่มีมา ยาวนาน มีประวัติและภาพลักษณ์น่าเชื่อถือ หรือเพื่อแสดงถึงกระบวนการผลิตที่มีมาตรฐาน

2.11 ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง เป็นการสื่อสารแบบไม่ซ่อนปม ไม่มีเล่ห์กล ไม่หักมุมตอนจบ มักใช้บอกคุณสมบัติและประโยชน์ของสินค้า

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

ศึกษาผลิตภัณฑ์ฮาลาลไทยในด้านความต้องการของผู้บริโภคชาวต่างชาติ ด้านรสนิยม ในรูปลักษณะของบรรจุภัณฑ์ วิถีโฆษณาประชาสัมพันธ์ วิธีสร้างตราสินค้า การสร้างมูลค่าเพิ่ม ให้กับผลิตภัณฑ์ฮาลาลไทยการแข่งขันการส่งออกกับต่างประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

นำผลการวิจัยไปนำเสนอในระดับชาติและนานาชาติ ทดลองใช้จริงกับผลิตภัณฑ์ฮาลาล ไทย จัดงานอบรมสัมมนาให้ผู้ประกอบการนำผลวิจัยไปใช้

3. ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการทั้งด้านทุนวิจัย การให้ข้อมูลข่าวสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม การนำเสนอผลงานวิจัย การประสานงานกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบการผู้แทนการค้า หน่วยงานส่งเสริมการตลาดระหว่างประเทศ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

จุฬารัตน์. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2555.

จุฬารัตน์. 2548. กุหลาบเปอร์เซียในราชอุทยานกรุงสยาม:

รูปรอยวัฒนธรรมอินโดจีนในศิลปกรรมไทยสมัยอยุธยา

วารสารศิลปวัฒนธรรม 26 (กันยายน): 78-99.

จุฬารัตน์. 2546. ขุนนางกรมท่าขวา การศึกษาบทบาทและหน้าที่ในสมัยอยุธยา

ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2153-2435.

กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชัยวัฒน์สถาอานันท์. 2541. มุสลิมศึกษา: สังคมศาสตร์ทวนกระแสและความเป็นอื่น.

วารสารสงฆานุกรณ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 4 (มกราคม-เมษายน).

ทำเนียบ แสงเงิน. นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรมมัสยิด

สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2554.

น. ณ ปากน้ำ. 2534. ศิลปะและวัฒนธรรมจากดินแดนอาหรับเมื่อแรกเข้าสู่สยามประเทศ

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

ประยูรศักดิ์ชลาชนเดชะ. 2539. มุสลิมในประเทศไทย.

กรุงเทพฯ: โครงการหอสมุดกลางอิสลาม สายสกุลสุลต่านสุลัยมาน

ปัญญา เทพสิงห์. 2548. ศิลปะเอเชีย.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิบูล ไชยธรรม. 2553. การศึกษาอัตลักษณ์ของอิสลามสำหรับการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับ

ผลิตภัณฑ์ฮาลาล. ในการประชุมวิชาการและแสดงผลงานวิจัยระดับชาติครั้งที่ 2,

หน้า 501. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

พิบูล ไชยธรรม. 2553. ความงามแบบอิสลามในโลกของการออกแบบ.

ในการประชุมวิชาการและแสดงผลงานวิจัยระดับชาติครั้งที่ 2, หน้า 512.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มุห์มัดรอฟีแะมะ. 2550. ประวัติศาสตร์อิสลาม: ราชวงศ์มุสลิม.

ปัตตานี: วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.

วิเชียร เกตุสิงห์. 2539. สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย.

กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. 2542. อารยธรรมตะวันออก.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สรยุทธ ชื่นภักดี. 2544. มุสลิมมัสยิดต้นสนกับบรรพชนสามยุคสมัย

กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดงานเสวนา “มุสลิมมัสยิดต้นสนกับบรรพชนสามยุคสมัย

เสรี วงษ์มณฑา. 2546. หลักการโฆษณา.

กรุงเทพฯ : บริษัท ธรรมสาร.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. 2531. กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยมุสลิม.

กรุงเทพฯ: กองทุนสง่า รุจิระอำพร.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. 2535. วัฒนธรรมอิสลาม.

กรุงเทพฯ: กองทุนสง่า รุจิระอำพร.

อาดิศร์ อิดริส รัชมนณี. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2555.

อาดิศร์ อิดริส รัชมนณี. 2552. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมมัสยิดในกรุงเทพฯ.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Abas, S. J. and Salman, A. S. 1995. Symmetries of Islamic Geometrical Patterns.
Singapore: World Scientific Publishing Co, Ltd.
- Bloom, J. and Blair, S. 2008. Islamic Arts.
New York, USA: Phaidon Press Ltd.
- Burckhardt, T. 2009. Art of Islam, Language and Meaning.
Indiana, USA: World Wisdom, Inc.
- Canby, S. R. 2003. The world of the Early Safavids.
Italy: Skira Editore S.P.A.
- Chebel, M. 1997. Symbols of Islam.
France: Editions Assouline.
- Clevenot, D. 2000. Splendors of Islam: Architecture, Decoration and Design.
New York: Vendome Press.
- Dickie, J. 1984. Architecture of The Islamic World.
London: Thames and Hudson Ltd.
- El-Said, I. 1993. Islamic Art and Architecture: The System of Geometric Design.
United Kingdom: Garnet Publishing Ltd.
- El-Said, I. and Parman, A. 1976. Geometric Concepts in Islamic Art.
London: World of Islam Festival Publishing Co, Ltd.
- Enderlien, V. 2004. Islamic Art and Architecture.
United Kingdom: Konemann, An Imprint of Tandem Verlag GMPH.
- Frishman, M. and Khan, H. U. 1997. The mosque: History, architectural development & regional diversity. London: Thames and Hudson.
- Frye, R. N. 2000. The Golden Age of Persia.
London: Phoenix Press.
- George E. B. & Michael A. B. 2008. Advertising & Promotion.
New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Grabar, O. 2004. Islamic Art and Architecture.
United Kingdom: Konemann, An Imprint of Tandem Verlag GMPH.
- Grabar, O. 1987. The Formation of Islamic Art.

USA: Yale University Press.

Grube, E. J. 1984. Architecture of The Islamic World.

London: Thames and Hudson Ltd.

Hagedorn, A. 2009. Islamic Art.

Germany: Taschen.

Hawting, G. R. 2000. The First Dynasty of Islam: The Umayyad Caliphate AD 661-750.

London: Routledge.

Hoag, J. D. 1987. Islamic Architecture.

London: Faber And Faber Ltd.

Khatibi, A. and Sijelmassi, M. 2008. The Splendour of Islamic Calligraphy.

London: Thames and Hudson Ltd.

Lewis, B. 1992. The World of Islam, Faith, People, Culture.

London: Thames and Hudson Ltd.

Lundy, M. 2001. Sacred Geometry.

New York: Walker Publishing Company, Inc.

Michell, G. 2007. The Majestic of Mughal Decoration.

United Kingdom: Thames and Hudson.

Moustafa, N. 2008. Divine Inspiration: Seven Principles of Islamic Architecture.

Malaysia: Islamic Arts Museum Malaysia.

Norman, C., Jawid M., and Andrew R. 2003. Classical Islam: A Sourcebook

of Religious Literature. London: Routledge.

Sandra, M., Nancy D. M., and William D. W. 2009. Advertising & IMC.

New York: Prentice Hall, Inc.

Serageldin, I and Steele, J. 1996. Architecture of the contemporary mosque.

London: Academy Editions.

Shiffman, L.G. & Kanuk, L. 2007. Consumer Behavior.

Upper Saddle River, N.J. : Pearson/Prentice Hall.

Singer, L. 2008. The Minbar of Saladin.

United Kingdom: Thames and Hudson Ltd.

Soudavar, A. 1992. Art of the Persian Courts.

New York: Rizzoli International Publication, Inc.

Sutton, D. 2007. Islamic Design: A Genius for Geometry.

New York: Walker Publishing Company, Inc.

Williams, J. A. 1994. The World of Islam.

London: Thames and Hudson Ltd.

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัย เรื่องการศึกษาศิลปอิสลามเพื่อประยุกต์ใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่าน ในการตอบคำถามตามความเป็นจริง เนื่องจากข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการศึกษาทางด้านอิสลามของผู้วิจัยและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะเป็นประโยชน์ต่อชาวไทยมุสลิมทุกท่าน ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทางประชากร

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ☐ ในช่องที่ท่านคิดว่าเหมาะสมที่สุด

1. เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง

2. อายุ

☐

16 – 20 ปี

☐

21 – 25 ปี

☐

26 – 30 ปี

☐

31 – 35 ปี

☐

36 – 40 ปี

☐

41 – 45 ปี

☐

46 – 50 ปี

☐

51 – 55 ปี

☐

56 – 60 ปี

☐

61 – 65 ปี

☐

66 – 70 ปี

☐

71 ปี ขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐

ประถมศึกษา

☐

มัธยมศึกษา

☐

อนุปริญญา (ปวช./ปวส.)

☐

ปริญญาตรี

☐

ปริญญาโท

☐

ปริญญาเอก

4. อาชีพ

☐

อาจารย์ - นักวิชาการ

☐

ค้าขาย-ธุรกิจส่วนตัว

☐

รับจ้างทั่วไป

☐

ข้าราชการ

☐

พนักงานเอกชน

☐

แม่บ้าน

☐

พนักงานรัฐวิสาหกิจ

☐

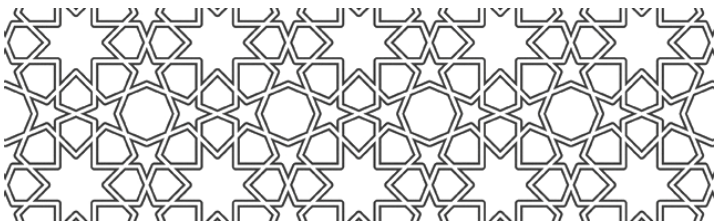
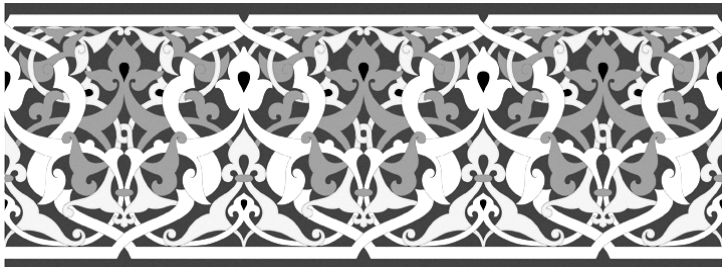
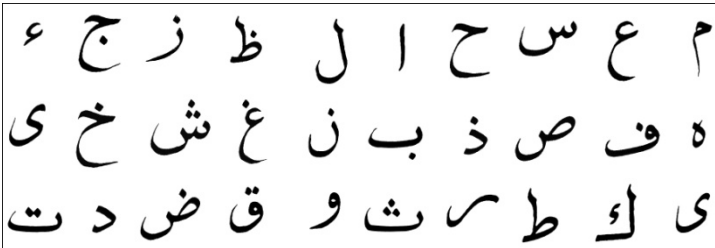
นักศึกษา

☐

อื่นๆ.....

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์

คำชี้แจง: โปรดตอบคำถามแต่ละข้อ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านคิดว่าเหมาะสมที่สุด
 ความหมายของค่าระดับคะแนน : 5 = เห็นด้วยมากที่สุด, 4 = เห็นด้วยมาก, 3 = เห็นด้วยปานกลาง, 2 = เห็นด้วยน้อย, 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
5. ใช้ลายเรขาคณิต (Geometric Form) ในศิลปะอิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล 					
6. ใช้ลายพรรณพฤกษา (Arabesque) ในศิลปะอิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล 					
7. ใช้ตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ (Calligraphic) ในศิลปะอิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล 					

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
8. ใช้สัญลักษณ์ของมัสยิด ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล 					
9. ใช้สัญลักษณ์ทางศาสนา ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล 					
10. ใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล 					

ส่วนที่ 3 การใช้ภาพแบบต่างๆ สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า

คำชี้แจง: โปรดตอบคำถามแต่ละข้อ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านคิดว่าเหมาะสมที่สุด
 ความหมายของค่าระดับคะแนน : 5 = เห็นด้วยมากที่สุด, 4 = เห็นด้วยมาก, 3 = เห็นด้วยปานกลาง, 2 = เห็นด้วยน้อย, 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ในเรื่องต่อไปนี้ ท่านเห็นด้วยแค่ไหน	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
11. ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ					
12. ใช้ภาพที่เน้นผู้นำเสนอหรือฟรีเซ็นเตอร์					
13. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในชีวิต					
14. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบละคร					
15. ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้ และหลังใช้					
16. ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น					
17. ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง					
18. ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย					
19. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ					
20. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีจินตนาการแนวแฟนตาซี					
21. ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าตรงๆ					
22. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวแบบอุปมาอุปไมย มีการเปรียบเทียบ					
23. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงอารมณ์เร้าใจ การแสดงดนตรี					
24. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เป็นไปไม่ได้ ไม่เคยเกิดขึ้น					
25. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง					
26. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์					
27. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า					
28. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบหนังการ์ตูน					
29. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีการใช้อารมณ์ขัน ตลกขบขัน					
30. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร					

ภาคผนวก ข

การประเมินแบบสอบถาม

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง การศึกษาศิลปอิสลามเพื่อประยุกต์ใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาจากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ ได้โปรดพิจารณาข้อคำถามของแบบสอบถาม ว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหาเชิงหลักการและทฤษฎีเพียงใด การประเมินแบบสอบถามครั้งนี้ ใช้รูปแบบการประเมินแบบ ซิป (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีมและคณะ (D.L. Stufflebeam and others, 1977) โดยจะประเมินในปัจจัยด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอิสลาม ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวความคิดและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับฮาลาลและด้านวิธีสื่อสารด้วยภาพที่เหมาะสมกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล ประเมินภาษาที่ใช้ในการเขียนแบบสอบถาม ว่ามีความกระชับ ถูกต้องและเป็นที่เข้าใจเพียงใด โดยขอคิดเห็นและการเสนอแนะของท่าน ผู้วิจัยจะนำไปปรับปรุงให้มีความถูกต้องและมีคุณภาพตามมาตรฐานตามลักษณะของแบบสอบถาม ที่ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากมากไปหาน้อย ประกอบด้วยมากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2) และน้อยที่สุด (1)

กรุณาพิจารณาดำเนินการดังนี้

1. พิจารณาข้อคำถามรายข้อของแต่ละด้าน ว่ามีความเชื่อมโยงกับสาระสำคัญของด้านนั้นหรือไม่ และเป็นข้อคำถามที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้หรือไม่
2. ข้อความเหล่านั้น มีความชัดเจน เป็นที่เข้าใจตามหลักภาษาหรือไม่ ท่านกรุณาปรับปรุงและแก้ไขตามที่ท่านเห็นสมควร
3. กรุณาเสนอแนะข้อคำถามเพิ่มเติม เพื่อให้แบบสอบถามแต่ละด้านมีความสมบูรณ์และครอบคลุมเนื้อหาตามหลักการและทฤษฎี

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสำหรับประเมินแบบสอบถามแต่ละข้อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรมอิสลาม	ข้อคำถามพิจารณาได้ว่า		
		ใช้ได้ (1)	ไม่มีความเห็น (0)	ใช้ไม่ได้ (-1)
1	ใช้ลายเรขาคณิต (Geometric Form) ในศิลปะอิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล	✓		
2	ใช้ลายพรรณพฤกษา (Arabesque) ในศิลปะอิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล			✓
3	ใช้ตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ (Calligraphic) ในศิลปะอิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล		✓	

ข้อ 1 แสดงว่า ท่านเห็นด้วยกับข้อคำถามที่สร้างขึ้น โดยเป็นข้อคำถามที่เป็นไปตามหลักการทางวิชาการ ที่ปรากฏในบทที่ 2 (เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง)

ข้อ 2 แสดงว่า ท่านไม่เห็นด้วยกับข้อคำถามที่สร้างขึ้น โดยเป็นข้อคำถามที่มีเนื้อหาไม่
เป็นไปตามหลักการทางวิชาการหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อนี้ ควรปรับปรุงแก้ไข

ข้อ 3 แสดงว่า ท่านไม่มีความเห็นกับข้อคำถามที่สร้างขึ้น โดยเป็นข้อคำถามที่ท่านไม่
แน่ใจว่าเป็นไปตามหลักการทางวิชาการหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือไม่

แบบฟอร์มสำหรับประเมินแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญ

1. องค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์

ข้อที่	ด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอิสลาม	ข้อคำถามพิจารณาได้ว่า		
		ใช้ได้ (1)	ไม่มีความเห็น (0)	ใช้ไม่ได้ (-1)
1.	ใช้ลายเรขาคณิต (Geometric Form) ในศิลปะอิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล			
2.	ใช้ลายพรรณพฤกษา (Arabesque) ในศิลปะอิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล			
3.	ใช้ตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ (Calligraphic) ในศิลปะ อิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล			
4.	ใช้สัญลักษณ์ของมัสยิด ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล			
5.	ใช้สัญลักษณ์ทางศาสนา ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล			
6.	ใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล			

แบบฟอร์มสำหรับประเมินแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญ

2. การใช้ภาพแบบต่างๆ สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า

ข้อที่	ด้านแนวความคิดและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม	ข้อคำถามพิจารณาได้ว่า		
		ใช้ได้ (1)	ไม่มีความเห็น (0)	ใช้ไม่ได้ (-1)
1.	ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ			
2.	ใช้ภาพที่เน้นผู้นำเสนอหรือฟรีเซ็นเตอร์			
3.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในชีวิต			
4.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบละคร			
5.	ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้ และหลังใช้			
6.	ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น			
7.	ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียกับคู่แข่ง			
8.	ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย			
9.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ			
10.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีจินตนาการแนวแฟนตาซี			
11.	ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์ แทนการบอกเล่าตรงๆ			
12.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวแบบอุปมาอุปไมย มีการเปรียบเทียบ			
13.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงความจริงใจ การแสดงดนตรี			
14.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เป็นไปไม่ได้ ไม่เคยเกิดขึ้น			
15.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง			
16.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์			
17.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า			
18.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบหนังการ์ตูน			
19.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีการใช้อารมณ์ขัน ตลกขบขัน			
20.	ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร			

ผลการประเมินความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

1. องค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบสิ่งพิมพ์

ข้อที่	คะแนนประเมินของผู้เชี่ยวชาญ			รวม คะแนน ΣR	ค่า IOC $IOC = \frac{\Sigma R}{n}$	สรุปผลการ ประเมิน
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		Mean	
1. ใช้ลายเรขาคณิต (Geometric Form) ในศิลปะอิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
2. ใช้ลายพรรณพฤกษา (Arabesque) ในศิลปะอิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
3. ใช้ตัวอักษรอาหรับประดิษฐ์ (Calligraphic) ในศิลปะอิสลาม ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
4. ใช้สัญลักษณ์ของมัสยิด ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
5. ใช้สัญลักษณ์ทางศาสนา ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
6. ใช้สัญลักษณ์ทางการแต่งกาย ในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล	+1	+1	0	2	0.667	เที่ยงตรงสูง
ภาพรวม					0.9445	เที่ยงตรงสูง

ผลการประเมินความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

2. การใช้ภาพแบบต่างๆ สำหรับสื่อสารแนวคิดของสินค้า

ข้อที่	คะแนนประเมินของผู้เชี่ยวชาญ			รวม คะแนน ΣR	ค่า IOC $IOC = \frac{\Sigma R}{n}$	สรุปผลการ ประเมิน
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		Mean	
1. ใช้ภาพที่เน้นตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
2. ใช้ภาพที่เน้นผู้นำเสนอหรือพิธีเซ็นเตอร์	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
3. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในชีวิต	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
4. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบละคร	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
5. ใช้ภาพที่แสดงผลก่อนใช้ และหลังใช้	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
6. ใช้ภาพที่แสดงการแก้ปัญหาให้เห็น	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
7. ใช้ภาพที่แสดงการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียกับคู่แข่ง	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
8. ใช้ภาพที่แสดงการสาธิตให้เห็นประโยชน์ใช้สอย	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
9. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบสารคดี แบบวิชาการ	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
10. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีจินตนาการแนวแฟนตาซี	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
11. ใช้ภาพที่เป็นสัญลักษณ์ แทนการบอกเล่าตรงๆ	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
12. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวแบบอุปมาอุปไมย มีการเปรียบเทียบ	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
13. ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงอารมณ์เร้า การแสดงดนตรี	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง

ข้อที่	คะแนนประเมินของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม คะแนน ΣR	ค่า IOC $IOC = \frac{\Sigma R}{n}$	สรุปผลการ ประเมิน
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		Mean	
14.ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เป็นไปไม่ได้ ไม่เคยเกิดขึ้น	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
15.ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่แสดงข้อเท็จจริง มีข้ออ้างอิง	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
16.ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่อ้างการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
17.ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เน้นผู้รับรองผล ผู้ทดลองใช้สินค้า	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
18.ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะแบบ หนังการ์ตูน	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
19.ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่มีการใช้อารมณ์ ขัน ตลกขบขัน	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
20.ใช้ภาพเล่าเรื่องราวที่เป็นการให้ ข้อมูลข่าวสาร	+1	+1	+1	3	1.000	เที่ยงตรงสูง
ภาพรวม					1.000	เที่ยงตรงสูง
ภาพรวมทั้งสองด้าน					0.9871	เที่ยงตรงสูง

ข้อมูลประชากร

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
V1	21	3	5	4.38	.74
V2	21	2	5	4.14	.96
V3	21	1	5	2.62	1.12
V4	21	3	5	4.52	.68
V5	21	1	4	2.24	1.04
V6	21	2	5	3.76	1.14
SUM6	21	2.67	4.50	3.61	.44
V7	21	2	5	4.19	.87
V8	21	2	5	2.95	1.12
V9	21	2	5	3.76	1.14
V10	21	1	5	3.05	1.24
V11	21	2	5	3.81	1.08
V12	21	2	5	4.00	1.10
V13	21	2	5	3.48	1.12
V14	21	2	5	3.90	1.04
V15	21	2	5	3.76	1.04
V16	21	1	5	2.33	1.15
V17	21	3	5	4.38	.74
V18	21	1	5	3.14	1.11
V19	21	1	5	2.57	1.03
V20	21	1	4	2.24	1.09
V21	21	2	5	3.76	1.14
V22	21	2	5	4.14	.85
V23	21	2	5	3.81	1.08
V24	21	1	5	2.71	1.06
V25	21	1	5	3.14	1.42
V26	21	1	5	3.19	1.21
SUM20	21	2.75	4.15	3.42	.39
Valid N (listwise)	21				

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
E	122	3.00	5.00	4.38	.68
F	122	3.00	5.00	4.02	.79
G	122	3.00	5.00	4.30	.75
H	122	2.00	5.00	3.77	.94
I	122	3.00	5.00	4.35	.68
J	122	3.00	5.00	3.79	.59
K	122	3.00	5.00	3.72	.59
L	122	3.00	5.00	3.90	.74
M	122	2.00	5.00	3.69	.87
N	122	3.00	5.00	4.13	.72
O	122	2.00	5.00	3.62	.89
P	122	3.00	5.00	4.51	.62
Q	122	2.00	5.00	3.53	.81
R	122	3.00	5.00	3.75	.66
S	122	3.00	5.00	4.02	.69
GEH	122	3.25	5.00	4.12	.36
GIS	122	3.18	4.73	3.91	.36
Valid N (listwise)	122				

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

V1	90.9333	58.2023	.5662	.6452
V2	90.8333	71.1092	.3492	.7111
V3	92.1333	62.9471	.2998	.6705
V4	90.5333	68.3264	.1198	.6980
V5	91.9333	61.0989	.3423	.6651
V6	90.9000	63.1276	.2432	.6743
V7	90.8000	61.0621	.4185	.6606
V8	91.7000	62.0103	.2968	.6695
V9	90.8667	68.8782	.1684	.7001
V10	92.2333	62.9437	.2618	.6728
V11	91.2000	60.7862	.4862	.6570
V12	90.6000	68.9379	.1762	.7000
V13	91.4333	61.9782	.3291	.6673
V14	91.1000	63.6793	.2308	.6754
V15	90.8667	61.9126	.3661	.6651
V16	91.8667	64.5333	.0910	.6893
V17	91.1667	64.8333	.0703	.6917
V18	91.0333	64.1713	.1918	.6783
V19	91.8000	63.5448	.1780	.6800
V20	92.7000	63.1138	.2096	.6771
V21	91.0000	63.9310	.1296	.6853
V22	91.0667	61.6506	.3774	.6640
V23	91.8333	60.1437	.4255	.6580
V24	92.0000	57.4483	.4201	.6539
V25	92.3333	57.0575	.4588	.6496
V26	90.9667	63.5506	.1653	.6815

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 26

Alpha = .6840

ประวัติผู้วิจัย

อาจารย์ ดร. พิบูล ไฉจิตรกรรม

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบกราฟิกและมัลติมีเดีย

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

การศึกษา

2534 ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต ออกแบบกราฟิก คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาฯ

2548 ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต ออกแบบกราฟิกและความคิดสร้างสรรค์ทางโฆษณา

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาฯ

2553 ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาศิลปกรรมศาสตร์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาฯ

ผลงานทางวิชาชีพ

2533 – 2536 Production Designer : Pacific Inter Communication

2536 – 2539 Senior Graphic Designer : Prakit & FCB

2539 – 2551 Senior Graphic Art Director : J. Walter Thompson

2541 ACT Media Best Creative Awards

ผลงานด้านการวิจัย

2553 หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์สำหรับการท่องเที่ยวของ
จังหวัดสมุทรสงคราม(งบรายได้ - มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา)

2554 หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาศิลปกรรมอิสลามที่เกี่ยวข้องกับมัสยิดใน
กรุงเทพฯ (งบรายได้ - มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา)

2555 หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาศิลปะอิสลามเพื่อประยุกต์ใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์
สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล (งบประมาณแผ่นดิน - มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา)

- 2556 หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การสร้างอัตลักษณ์สินค้าให้กับผลิตภัณฑ์ฮาลาลในประเทศไทย (งบประมาณแผ่นดิน - มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา)

การเผยแพร่ผลงานวิชาการระดับชาติ

- 2551 เรื่อง Women newspaper design: the use of graphic design elements subject to the suitable character.
ในการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติครั้งที่9
ณ มหาวิทยาลัยบูรพา 14 – 15 มีนาคม 2551
- 2553 เรื่อง Urban Culture and Islamic Design for Halal Products
ในการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับนานาชาติThe 8th Academic Forum on Urban Culture Research “Empowering Urban Culture and Creativity: Art, Publicity and Transformation”
ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 9 – 10 มีนาคม 2553
- 2553 เรื่อง การออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์สำหรับการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงคราม
ในการประชุมเสนอ ผลงานวิจัยระดับชาติ
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี 14 - 15 มิถุนายน 2553
- 2553 เรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ของอิสลามสำหรับการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล
ในการประชุมวิชาการและแสดงผลงานวิจัยระดับชาติครั้งที่2
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 28 - 29 ตุลาคม 2553
- 2553 เรื่อง ความงดงามแบบอิสลามในโลกของการออกแบบ
ในการประชุมวิชาการและแสดงผลงานวิจัยระดับชาติครั้งที่2
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 28 – 29 ตุลาคม 2553
- 2554 เรื่อง การวิเคราะห์รูปแบบป้ายสัญลักษณ์การท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม
ในการประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยราชภัฏครั้งที่2
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 12 - 17 มกราคม 2553
- 2554 เรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ของอิสลามสำหรับการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล
ในการประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยราชภัฏครั้งที่2
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 12 - 17 มกราคม 2553

การเผยแพร่ผลงานวิชาการระดับชาติ

“The Graphic Design For Thai Halal Products”

26 November 2011: The 4th Thailand-Japan International Academic Conference 2011(TJIA 2011) University of Tokyo, Japan

“The Aesthetics and Visual Communication for Thai Halal Products”

20 - 22 January 2012: The Sixth International Conference on Design Principles and Practices (Design Conference 2012) University of California, Los Angeles, USA

“The Education and Research of Islamic Art in the Mosques in Bangkok”

29 - 30 June 2012: 3rd International Conference on Education and Management Technology (ICEMT 2012) Jeju Island, South Korea.

“Seven Beauties: The design concepts of Islamic graphic design”

27 - 28 October 2012: 2nd International Conference on Humanities, Society and Culture (ICHSC 2012) Hong Kong

“Seven concepts for Thai Halal print media”

14 - 16 November 2012: International Conference on Electrical, Computer, Electronics and Communication Engineering (ICECECE 2012) Venice, Italy

“A trace of Islamic art in Thai Mosques”

28 - 29 November 2012: International Conference on Arabic and Islamic Studies (ICAIS 2012) Paris, France

“Creative executions for Thai Halal advertising”

14 - 15 January 2013: International Conference on Agricultural, Biotechnology, Biological and Bio systems Engineering (ICABBBE 2013) Zurich, Switzerland

“Visual Communication for Thai Halal Print Media”

6 - 8 March 2013: The Seventh International Conference on Design Principles and Practices (Design Conference 2013) Chiba University, Chiba, Japan